

XVII

E H

capl. XVI E 14

1600

LIBRERIA

ANTICA

DEI

GESUITI

ITALIANI

ROMA

1600

LIBRERIA

ANTICA

DEI

GESUITI

Provincia Italiana della
Fondo Erasmiano
Collezione
Comitato di Gesuiti

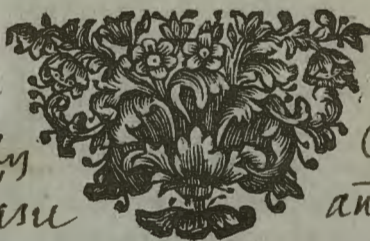
FRANCISCI GRIMALDI

SOCIETATIS JESU:

DE

VITA URBANA

LIBRI QVINQUE.

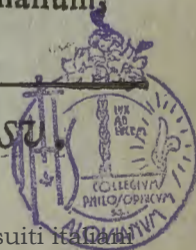

L-8
69+1
*Inscriptus
Scripsit*

20761
*Coll: Plumbi
año 1726.*

ROMÆ, Typis Antonii de Rubeis in Via
è foro Rotundæ ad Seminar. Romanum,
Anno Jubilæi MDCCXXV.

SUPERIORUM PERMISSU

5064

GRIMM

ILLUSTRISSIMO DOMINO

FRANCISCO GRIMALDI

Ex Marchionib. Petræ, S. Angeli, S. Felicis &c.

FRANCISCUS GRIMALDI SOC. JESU S. D.

Quod diu mecum optaveram, ut meæ
scilicet in te observantiæ pignus ali-
quod à me proficisceretur, stabile illud
quidem ac diuturnum, non fluxum ac caducum,
quo testatam omnibus vellem meam summam er-
ga te benevolentiam cum pari virtutum tuarum
commemoratione conjunctam, non tam id casus
effecit, ut aliquando præstare possem, quàm
mea me voluntas, ratio, ac consilium, ut id

a 2

tan-

tandem facerem, impulerunt. Disperse jace-
bant (quod Tu non ignoras) ac meis in Adver-
sarius nullo delectu condita quædam de Urbana
Vita Lucubratiuncula mee, quas ut subito
impetu effusas probare forsitan velles, ad sub-
tilioris tamen acumen judicii revocatas, erat
quod multis partibus improbares; certe ejus-
modi, ut, si unum in locum redigerentur, mo-
dici libelli magnitudinem adequarent. Quum-
que permulti non deessent, qui, ut illas publi-
ci juris facerem, partim benevolentia, quâ in
me erant, singulari, partim eâ, quâ apud me
plurimum possent, auctoritate contenderent;
atque in eam rem quotidie faces ac stimulos ad-
moverent; contra tamen iis obstabam ac repu-
gnabam unus, quod dicerem, eas humili stylo con-
textas oblivioni potius mandandas, quàm in
luce Hominum collocandas esse; præsertim cum
nec teretes hujus sæculi aures implere possent.
Et apud certos homines, qui hac ætate Princi-
patum sibi quendam Literarum asserunt (quæ
jure Deus scit) durissimum illis judicium esset
subeundum. Illi vero urgere, indignum cla-
mantes, perire opus, sin minus, ut ego vellem,
excultum, ac perpolitum, frugiferum tamen
atque utile; Quod, si locupletiores latine Mu-
sæ cernerentur, suo in instituto, a quo jam-
pri-

pridem desciverant, permanere viderentur,
non inanes modo flosculos colligendi, sed saluti-
feras herbas, & plurimis hominum morbis me-
dendis profuturas; non extimam rerum umbram
captandi, sed ipsum in nucleum altius penetran-
di; non inutilia denique consectandi argumen-
ta, sed solida; quæque singularem haberent
admixtam cum iacunditate salubritatem. Ad-
debant illud postremo, quo plurimum permove-
bar, Rusticitatem morum, cui ego essem insen-
sissimus, quamque meis in libellis ad ludibrium
usque traductam viderent, hoc veluti aggere
detracto, erupturam impuniis, atque ad per-
niciem Juventutis, cui maxime consultum vel-
lem, grassaturam; Urbanitatem verò, quam
cum in me, tum in aliis plurimam adama-
rem, iis caritaram præsidis, quæ si adessent,
quamvis illa suâ se satis luce commendaret, ali-
quantò tamen plus illi per me stabilitatis ac fir-
mitatis accederet: itaque unâ eâdemque operâ
& Inimicorum causam sublevatam esse dicebant,
& Amicorum proditam atque desertam: quod
turpissimum esset prævaricationis genus. Quæ
à me non cō nunc dicuntur, quod vel affectatæ
cujusdam modestiæ laudem in vulgus aucupari
studeam, vel eorum consuetudinem imitari, qui,
cum nihil æque, ac quod noctu pepererunt, sum-

mo diluculo foras efferre, ac per manus Homi-
num tradere, ardentius ipsi velint, atque avi-
de concupiscant, Amicorum precibus, quibus re-
cusandi religio ipsis esset, ad id faciendum ad-
dubitos se esse dicant: a quo ego absun quam lon-
gissime: & certe nunc non dicerem, nisi & res
ita esset, & plurimorum eruditissimorum Ho-
minum, quorum consuetudine valde aror, &
cognitione atque ore versata; quos quidem ni-
hil est, cur impudentiæ meæ Testes certissimos
esse malim, quam veritatis. Quid plura? Ho-
loci res erat, ut de hujus libelli editione ali-
quando adornandâ, nemo non diffideret. Cum,
ecce tibi, tuæ me amantissimæ literæ, & quæ
non unæ, sed plures, quibus, quum præ tuo
jure vel recusantem cogere posses, Auctor tamen
mibi eras, ac tantum non beneficii loco petebas,
ut qualescumque hos industria meæ fructus diu-
tius ne premerem, sic cunctantem ac dissidentem
excitarunt, ut in alium planè hominem Circeus
tanquam poculo afflatum, me derепente muta-
tum conversumque esse sentirem: Sic enim in-
cum ratiocinabar ipse, si, quod aliis id a me
petentibus denegarim, huic uni concessero, iis
præsertim, quas antè dixi, rationibus spretis
atque contemptis, erit, credo, ut quanti il-
lud faciam, quâ sum in eum observantiâ, quæ
mea

mea in illum benevolentia, quæ vicissim sua in
me sit auctoritas, specimen sit capturus certis-
simum, quum in eâ re me vicerò, quæ non te-
ris momenti sit, sed ad Ingenii, id est, præ-
stantioris Hominis partis existimationem perti-
neat; quam & si privatis de me judiciis hæte-
re tueri nescio quo casu contigit mihi, non ita
facile sustinere possem publicis; apud quæ si se-
mel offendas, nullum supersit perfugium aliud,
in quod te recipias, nullum Tribunal aliud sit
relictum, ad quod jure possis provocare. Itaque,
ut in fabulis est, Eriphilem aureo monili ca-
ptam, Amphiaræum conjugem ad id bellum per-
traxisse, quod is improspere sibi casurum pro-
pter divinandi scientiam multò ante præsciscer-
et, sic vereor, ne tui ego favoris aurâ pluscu-
lum fortasse proventus, quam deberem, suavis-
simæque gratiæ tuæ aureis tanquam vinculis
delinitus eam cum omni Posteritate dimicatio-
nem susceperim, in quâ mihi de meis hisce in-
genii monumentis, vigiliis, laboribus misere
sit periclitandum. Sed isthæc missa tandem fa-
ciamus, ne aut plus justo longior sim, aut de
me ipso prudens male ominari velle videar. Se-
quitur illud alterum, quod nonnullos in ipso
evulgandorum libellorum suorum limine solet
habere suspensos, atque sollicitos, cui potissimum

vigilias suas inscribant, ac ejus sese in fidem
recipiant, ac patrocinium. In quo mihi rem
hæc ne utiquam sensi. Quum enim non tam
exquisitam generis amplitudinem, bene partas
ac fundatas opes, splendidas affinitates, sum-
mos Rerumpublicarum Magistratus, Præse-
cturas, Imperia, purpureas togas, jus ac di-
tationem in oppida, mihi sectanda proponerem;
quæ quidem ornamenta tum Virtutis tum For-
tunæ in Te, Majoresque tuos plenâ manu conge-
sta nemo non videt, quàm id præcipue spectarem
unum, ut ejus potissimum in nomine is liber ap-
pareret, cui, propter earum, quæ hic pertra-
ctantur, virtutum similitudinem maxime conue-
niret, Tu occurrebas unus ex omnibus, cui & pro-
pter benevolentiam illum vellem offerre, & pro-
pter tuorum decorum cum iis, de quibus hic agi-
tur summam quamdam cognationem affinitatem
que deberem. Morum enim amabilitas de candore
tuorum, suavitas colloqui, convivisquæ tui
omni gratiarum sale condita; gravis illa tua,
atque in hoc Adolescentiæ flore sibi ex omni par-
te constans in omnibus dictis factisque modera-
tio, quâ sit, ut neque Te totum ita prodas, ut
tuarum virtutum splendore alios perstrictos ve-
lles, neque ita Te callide occultes, ut plus iusto
quæ sit modestiæ in crimen incurras; comitas
Ti-

Tibi perpetua ac singularis, eaque ut in assen-
tationem minimè projecta, sic ab omni Rustici-
tatis suspicione disjuncta, ac dirempta; Vita
denique tua ratio omni officiorum mediocritate
temperata; Ea sunt ejusmodi, ut hæc non ad
alios informandos hic a me congesta, sed a te
expressa, ut iterum Tui meis in libellis absolu-
tissimum exemplar proponeretur, commodata-
que esse videantur. Quod si hæc tam præclara
ac divina bona cum Nobilitate venire, ac cum
sanguine hauriri universa intelligerem; nē tu
felicior fortasse, quàm laude dignior viderere.
Sed contra reputans, quum animadvertere ali-
quando liceat, homines summo licet loco natos
ita vivere, ut perpetuam ex oculis arrogantiam
spirent, in omni gestu motuque corporis contu-
māciam quamdam, jactationemque circumse-
rant; quosque si intus excusseris præter eam
quam ipsi non fecerunt, ut cum Cicerone loquar,
Appietatem ac Lentulitatem, nihil in iis invenias
aliud, quàm totidem Turpilios ac Labeones;
statuo sic, Nobilitatem atque amplitudinem
generis ejusmodi esse, ut nisi debitam illam qui-
dem, & expectatam ab omnibus afferat vitæ
morumque gravitatem, nemo connivendum pu-
tet; atque eos, qui secus fecerint, non tan-
quam polluta rei omnium pulcherrimæ continu-

reos

reos arguat; idemque sic affirmo, multum illam
ad bene ornatique vivendum conferre, vel pro-
pter eam, quam a summis Viris trahat, san-
guinis communionem, vel propter institutionem,
disciplinamque puerilem, quam apud suos me-
liorem perfectioremque habere potuit: sed nisi
ad hæc Fortuna bona usus, rerum omnium ar-
tífex ac præclarissimus effector accesserit, cro-
braque, tanquam fertilis terræ, sic morum
cultura diligens, ac conformatio, eam nihil
valere, ac, quemadmodum unguenta optima,
negligentiùs asservata s. sint, degenerant, nec
corrumpuntur, sic illam ornamentorum suorum
luce destitutam, magnam partem deteri, atque
obsolescere. Quæ a me in eam partem dicta ve-
lim accipias, ut, quum plenos dignitatis, ple-
nos castimonie, plenos suavitatis mores, tales
optimos ac præstantissimos in mentem revocaveris,
non tam Nobilitati tuæ, quam in Te axi-
mia est, atque excellens, non tam educationi,
quæ Tibi a puero planè contigit liberalis, quam
virtutibus tuis, a quibus id habes munus multo
luculentissimum, gratulere. Accipe tu igitur
eum Librum, qui multis Tibi nominibus debi-
tus est, ac propterea tuum, tuum, voluntate
eius, qui illum scripsit, quod mecum Te obse-
vantia pignus continet certissimam, tuum;
tuum

idam denique imitatione eorum virtutum, qua-
rum haec specimen aliquod proponitur; in Te
verò speciem ipsam intuemur; omnibus numeris
expressam ac perpolitam. Quidquid verò uti-
litatis; quidquid fragis; si quidem in manus
hominum ille pervenerit, legentibus olim sit al-
laturus; id omne Tibi acceptum ferant uni;
fructumque illum esse noverint, immaturum li-
cet ac praecocem, sed fructum tamen, tuæ, qui
a me illum suavissimâ quadam vi expresseris,
Auctoritatis. Nam, ut quæ humilia sunt ac
jacentia erigere, quæ curta atque hiantia ex-
plere possim, ornem denique, contraham, dila-
tem, quæ iis remediis egere videbuntur, tem-
pus abiit id admonendi. Explicatis jam velis,
instructoque remigio navigandum est mihi,
Portusque relinquendus. Quod si e terrâ nunc
primum solventi, atque in turbulentissimum
illud Literatorum Hominum salum ingredien-
ti, tui favoris aura aspiraverit, si minus il-
lud directum ad gloriam iter tenere potuero,
Hominum meis hisce vigiliis jure detrahentium
exclusus judiciis atque reiectus; satis illud mi-
hi superque sit, si, quod navigantibus sæpe
accidit, ut a portu, quem petebant, vi tempe-
statis exclusi, in amœnam tamen aliquam In-
sulam aut Regionem deferantur; sic ego, si mi-
nus,

*nis, ut dicebam, prædicationem mihi ex hoc
re, famamque colligam aliquam, quam quidam
susceptorum prius laborum fructum valde expe-
tendum putant, atque incitamentum novorum,
in tua saltem Humanitatis sinu, ac Benevolen-
tiæ conquiescam.*

MI-

MICHAEL ANGELUS TAMBURINUS

Præpositus Generalis Societatis Jesu.

CUM Librum, cui titulus: De Vita Urbana Lib. V. à P. Francisco Grimaldi Societatis nostræ Sacerdote conscriptum, aliquot ejusdem Societatis Theologi recognoverint; & in lucem edi posse probaverint; facultatem facimus, ut Typis mandetur; si iis, ad quos pertinet ita videbitur: cujus rei gratia, has Literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Romæ 4. Januarii 1724.

Michael Angelus Tamburinus.

Im-

Imprimatur Si videbitur Reverendissimo P. Mag. Sac. Pal.
Apostolici .

N. Baccarius Episc. Bojanon. Vicefg.

Libros quinque de Vita Urbana, a claris-
simo Viro Francisco Grimaldi Soc. Jesu
Elegiaco Carmine eleganter conscriptos,
demandante Reverendissimo P. Fr. Grego-
rio Selleri Sacri Palatii Apostolici Magi-
stro, perlegi; & nihil, quod orthodoxæ
Religioni, morumque disciplinæ adverte-
tur, offendi. Ideo egregium Opus, po-
litoris Vitæ æque ac latinæ Poeseos Stu-
diosis apprimè gratum, atque utile futu-
rum, prælo excudendum censeo. Romæ
sexto Idus Sextiles MDCCXXIV.

Antonius Franciscus Felici.

Ju-

JUbente Reverendissimo Patre Gregorio Selleri Sacri Palatii Apostolici Magistro, legi Poeticum Opus de Vitâ Urbanâ Authore eximio Vate Francisco Grimaldi Soc. Jesu, illudque non tantum Fidei dogmatibus, morum integritati, & Principum obsequio consentaneum, verum etiam ad fovendam Religionem, mores instruendos, virosque principes meritis laudibus exornandos affabrè elaboratum reperi. Quapropter ut in lucem edi debeat Opus hoc præclarissimum censeo, *Omne siquidem tulit punctum* Poeta hic noster *qui miscuit utile dulci Lectorem delectando pariterque monendo.* Roma ex Aedibus Mediceis tertio Kal. Septembris MDCCXXIV.

Michael Joseph Morei.

Imprimatur.

Fr. Gregorius Selleri Ord. Præd. Sacri Palat.
Apost. Magister.

DE

DE VITA URBANA

LIBER PRIMUS.

SI quis erit leges Urbanæ discere Vitæ
Qui velit, ut mores exuat arte feros;
Quos mihi dictavit gracilis modo Musa libellos;
Perlegat, & lecto carmine cultus erit.
Per me Rusticitas procul urbibus exul abibit;
Stabit & in toto candidus orbe pudor.
Dicam ego; quo Procerum celebranda palatia cultu,
Sectus & officiis totus ut annus eat.
Quo sint fonte sales, risusque, jocique petendi,
Quique lepor deceat mutua verba, canam.
Vestibus ornatus, cultusque accedet honestis;
Corporis & gestus quilibet aptus erit.
Per me læta suos relegent convivia ritus;
Et numeris discas fervere, Bacche, meis.
Vos modò jam Pindo tandem huc properate Camœnæ:
Dumque licet, mediâ figite in urbe lares.
Rura sequi semper, montanaque culmina vultis?
Sic odio vobis civica turba sumus?
Forsthan insulsi quòd quiddam ruris oletis,
Hinc non nemo colit numina vestra minùs.
Atque aliquis; montes quid rustica turba, Puellæ,
Incolitis? labor est tam procul ire mihi.
Visite vos urbes, fastidia vincite vulgi:
Nec pigeat nostras ire, redire domos.
Roma favet vobis; tanto sub Principe cives
Esse, sub hoc Urbis præmia ferre licet.

A

Er-

Ergo, cæsariem discrimine fingite iusto :
 Perque levem serpent pallia longa togam :
 Sit decor in gestu ; certo vestigia passu
 Figite ; molle fluant brachia , molle manus .
 Ite salutatum , deducite , publica vitæ
 Munera per certas , ite , agitate vices .
 Jungite sermones , convivium inite frequenter ;
 Sed gratis ; Vates indiga turba fumus .
 Spernite Thespiades , Parnassicolæque vocari ,
 Ducere quæis majus nomen ab Urbe licet .
 Urbanum mihi crescit opus ; sale spargite versus
 Urbano ; vates dicar & Urbis ego .
 Urbanum mens volvit opus ; mihi pandite mores
 Urbis , & urbanum nomen habete Deæ .
 Fallimur , an doctæ Pindo venere Puellæ ?
 Quis prior at fessas sistet in urbe Deas ?
 Excipe tu timidus pariter cum vate Camœnas
 O Cafa , Thyrreni fama , decusque soli .
 Tu dux esto viæ , tu lampada præfer eunti ,
 Dexter & inceptis grandibus affer opem .
 Non temere eligeris ; dubitanti nuper , Apollo
 Est Cafa , quem , vates , jure sequaris , ait .
 Hoc duce Saturni grave virus , & horrida cessit
 Barbaries , nostris penè superstes avis .
 Hoc duce depulsâ feritatis imagine , primùm
 Urbanos didicit Civica vita modos .
 Testis qui toto legitur Galateus in orbe ,
 Mole brevis , curâ grande libellus opus .
 Vix ea , cum totâ numen mihi mente receptum ;
 Celatoque artus incaluere Deo .
 Ordior : Urbanis assurgite legibus omnes ,
 Quotquot in urbe viri , quotquot in urbe senes .

Præ-

Præcipuè, Juvenes, linguisque animisque favete:
Hoc suus, hoc vobis dedicat Author opus.
Quisquis es Urbis amans faciles ante omnia mores,
Ut tibi sint studeas, difficilefque fuge.
Àspice, difficilis ceu sentibus horrida tellus
Sit semper, facilis gramina sponte ferat.
Est sua feminibus, sua vis est insita campis,
Terraque ab ingenio quælibet apta suo est.
Non minùs & vitæ socialis ab indole pendet
Cultus; in hac morum semina prima latent.
Cernis, ut huic quondam, primo cum lacte bibendos
Clam dederit tristes mater avara satus?
Quidquid agit, truculenter agit; frons horrida, torvus
Intuitus, gestus tristis, & arte carens.
Rideat; insulsum, quiddamque inamabile ridet:
Fac canat, obsceno gutture flere putes.
Mite alii ingenium sua fidera sponte dederunt:
Adstitit & puero plena favore Venus.
Quidquid agit, bene semper agit; frons vivida, blandus
Intuitus, gestus comis, & arte decens.
Rideat; hoc risu Charites ridere deceret:
Fac canat, hanc vocem vellet Apollo sibi.
Felix qui tantum fortitur ab indole munus!
Doctus hic in nostrâ nascitur arte satis.
Hæc præstanda tamen, si numina fortè negarunt:
Si data; vix laudem quòd mereatur habet.
Te ne ego vis mirer, cui nil prohibentibus undis,
Ipse ratem in portum ventus, & aura ferunt?
Non nisi per scopulos, vitataque saxa, carinæ
Servatæ pretium grande magister habet.
Gratior est multò, foliisque tumescit opimis
Lauræa, quæ multo sanguine sparsa viret.

Quò magis, Urbani, naturæ incommoda vestræ
Vincite, si vobis hæc minùs æqua fuit.

Ite hominem contra, tetrumque exurite virus.

Non laus ex humili tanta petenda loco est.

Non ego de Medicis sum tristibus, omina semper

Tristia qui faciam, tetraque verba loquar.

Nempe aliquis moritur; vis morbi sustulit illum:

Si valet, à medici protinus arte valet.

Me duce, quisque suo caveat succumbere morbo;

Quamlibet in vobis federit ille diu.

Arte feris campos, sata semina colligis arte;

Arte regis currus, dirigis arte rates;

Cum res quæque suâ tenuissima constet ab arte,

Ars sua non homini, quâ bene vivat, erit?

Hanc ego profiteor, gressus removete, profani:

Ars mea, quanti hominum publica vita, valet.

Amovet hæc sensim mala germina mentis iniquæ,

Utque minùs fruticent, luxurientque, facit.

Promovet hæc sensim bona semina mentis honestæ,

Utque magis vireant, invaleantque, facit.

Privatim quicumque cupit sibi ducere vitam,

Fallitur; & generis nescius ipse sui est.

Debita pars Patriæ, patribus pars altera nostri

Debita; quæ superest tertia, sola tua est.

Hanc quoque congressus, urbanaque munera partem

Elimant; superest quàm tibi penè nihil!

Nam cave, cum mediis versabere cœtibus urbis,

Tu tibi sis vitæ forma, modusque tuæ.

Non tibi fac liceat, quidquid libet; unica tanquam,

Missaque de cœlo publica norma fores.

Ite procul fasces, regalia sceptrâ faceffant,

Quidquid & imperium, jus & herile sapit.

Ite

Ite procul Crassi, Mæcenatesque supini:
 Tolle mihi vultus, Æmiliane, tuos.
 Odimus Urbani quidquid supereminet; æquo
 Non nisi cum paribus vivere jure decet.
 Quam bene, frondoso tumefacta papavera collo
 Quæ superant, curvâ Villica falce premit.
 Quam bene, quos nimium videt exultare corymbos,
 Providus attentâ Vinitor arte fecat.
 Aspice, Tarquinium furiis ut concita sævis,
 Plebs duce sub Bruto pellat ab urbe procul?
 Quis furor hic tantus? deponite tela, Quirites,
 Culpa minor pœnâ; ponite tela manu.
 Sanguine patricio tepefecerit iste secures,
 Presserit indigno Romula colla jugo;
 Rex tamen est vester: fatis hoc mihi sufficit unum.
 Regia Majestas numinis instar habet.
 Dum loquor, unanimis ferit aurea sidera clamor;
 Totaque conclamat Roma, Superbe, procul.
 Roma diu Regem potuit non ferre superbum:
 Privati fastum qui ferat, ullus erit?
 Et decet, & dulce est alienis casibus uti:
 Qui sapit alterius sumptibus, ille sapit.
 Dum licet, ingenii ne prodite signa superbi:
 Hoc vos Tarquinii pœna vetusta docet.
 Deme tubam verbis, truculentaque forma faceſſat:
 Neve quis emineat spiritus ore, cave.
 Gens homines morosa sumus: fastidia nobis
 Quæ bona, quæ mala sunt, neutraque sæpe movent.
 Neutra quidem res est, & corporis extima gestus:
 Et sua vel neuter crimina gestus habet.
 Cum quis fortè nihil reliquis conspectior, altum
 Spirat, & undantem laxat utrinque togam,

Sæpe suo versat rutilantem pollice gemmam,
 Ut feriat visus arte rotata tuos,
 Aut nimis elatus, buccisque tumentibus ibit;
 Protinus hæc animi signa tumentis erunt.
 Hæc cave, ne caveare; via est quoque prona cavendi,
 Si modò non pigeat dogmata nostra sequi.
 Est modus in promptu; vos Delphica templa subite:
 Hoc erit, hoc vobis causa salutis iter.
 Ante fores signis hic pendula grandibus extat,
 Quæ, bene se noscat, littera, quemque monet.
 Legerit hanc aliquis de se nimis ampla locutus;
 Nec mora; jamque sui redditus osor erit.
 Legerit hanc aliquis, sibi qui nimis ante placebat;
 Protinus incipiet displicuisse sibi.
 Sumite, quæ noster bona pharmaca dicat Apollo:
 Sed prius hæc nostrâ sumite mista manu.
 Quod petis, intus adest; noli discedere longè;
 Quid fugis extra te? quod petis, intus adest.
 Qui se fretus avis, atavisque potentibus effert,
 Cogitet, ingenii quàm sibi curta penus.
 Consule divitias, oleant num scœnora, Dives,
 Decolor & multo sanguine census eat?
 Quid mihi, fortunæ qui munere cassus utroque es,
 Docte vir, aut vates ingeniose tumes?
 Donec avis pietas spectat Junonia pennas,
 Quàm sibi de pennâ versicolore placet!
 Fac tantùm luteosque pedes, & crura supernè
 Horrida respiciat; displicet ipsa sibi.
 Sunt quoque, quæ doceam, vitæ bene multa regendæ
 Aptæ; sed è multis dogmata pauca legam.
 Legifer ecce Solon finem spectare supremum
 Te jubet; ad finem dirige cuncta suum.

Plu-

Plures esse malos, caveas quo semper ab illis,
Incensâ profugus clamat ab urbe Bias.
In quibus est illud, Noli spondere, Thaletis:
Rerum nempe anceps exitus esse solet.
Quid facis, ah demens, Periandri est norma, latentes
Quam malè supposito discutis ense faces!
Omnibus in rebus, nequid nimis; adjice dictis
Hoc quoque, quod docto Pittacus ore monet.
Quid tamen hæc multis? inopes accedere rivos
Stultum est, cum pateant magna fluentia tibi.
Consule quæ sparsim formandis moribus apta,
Numinis afflatu pagina scripta docet.
Non ego sum, pelago qui nunc dare vela patenti,
Oceanumque brevi scandere puppe velim.
Quid tamen omnigenis pleno de floribus horto,
Ut mihi texatur parva corona, vetat?
Nil placet insulsum: salis expers nulla placebat
Terrarum Domino victima vota Deo.
Hinc memor urbanum circumfer ubique salillum:
Quidquid agis, modico singula tange sale.
Grata suis vicibus terra est; nunc horrida brumæ
Tempora, nunc placidi tempora veris eunt:
Grata suis vicibus vita est; sua tempora risus,
Et sua queis doleas tempora luctus habet.
Tempora sunt fandi, sunt tempora certa tacendi:
Elige judiciis illa, vel illa tuis.
Concentum cave perturbes; Symphonia concors
Est ubi, non aliis dissonus esse velis.
Sed prius hæc animo tecum versare memento:
Tempore qui certo proferat, usus erit.
Multa senes videre, senum tu collige dicta:
Ætas multa adimit commoda, multa parit.

Credite & expertis ; rerum experientia doctrix :
 Quidquid habes , gremio protulit illa suo .
 Ars sua cuique patet ; quo vulnera dirigat arcu
 Scit bene , qui duras aptat ad arma manus .
 Quid pelagus peccet , quid venti , navita narrat ,
 Cui longum in mediis acta phaselus aquis .
 Tu quoque qui dubiæ jactaris fluctibus urbis ,
 Fac hominum mores edoceare prius .
 Orbe pererrato solers perhibetur Ulysses ,
 His puerum dictis instituisse suum .
 Scilicet urbanis tibi commoda cœtibus ætas
 Imminet ; urbanè vivere discere Puer .
 Antè tamen varios hominum cognoscere mores
 Cura sit : hinc vitæ norma petenda tuæ .
 Nil nisi de ludis puerilis cogitat ætas :
 Non patet exiguis area major equis .
 Spe tumidus Juvenis sua vota extendit in ævum ,
 Prodigus & patrii dissipat assis opes .
 Vir tamen in magnos cupidè grassatur honores ;
 Hoc studet , ut natis consulat usque suis .
 Morosi plerumque senes ; obnoxia morbis
 Nempe ætas querulos , difficilesque facit .
 Hactenus ætatum mores ; quid moribus addat
 Conditio , paucis , Nate , docendus ades .
 Nobilitas parto majorum indulget honori ,
 Cunctaque patriciis debita credit avis .
 Vilibus irasci solita est , obliquaque spectat
 Emersos populo , quos videt esse recens .
 Dives at excepto quid non fastidiat auro ?
 Hos animos illi plena crumena facit .
 Plus tamen elatâ tumidus cervice superbit ,
 Evolat ad subitas , qui modò pauper , opes .

Ma-

Magna dabit faciles plerunque Potentia mores :
Sic Majestatis temperat illa jubar .
Hoc studet ut partæ patrimonîa splendida famæ
Augeat , & titulis incubat usque novis .
Proderit herbarum sed quid cognoscere succos ,
Hos nisi Pæoniâ diluat arte manus ?
Artibus his crevi ; nomenque Ithacensis Ulyssis
Non leve Græcorum nuper in ore fuit .
Patroclus assumptis puer exultabat in armis ;
Vix ætas illi , quàm tua , major erat .
Mene putas puero cœlestia signa locutum ,
Solis & arcanas explicuisse vias ?
Non nisi nobilium studio gaudebat equorum :
Et mihi de solis sermo petitus equis .
Thracane quos ferret , vel quos daret ora Lycei ;
Præstarent , grandis quæstio semper erat .
Sic pueri mihi partus amor , sic victus Achilles
Actoridem doluit non satis esse suum .
Nestor erat contra , tumidum cui pectus Achæis
Artibus , & sermo semper in ore gravis .
Unde tuerentur populorum commoda reges ,
Hæc erat alternis vocibus apta seges .
Hac vice sermonum Nestor mihi captus ; ab illo
Qui saperet , nemo dictus Ulyssæ magis .
Bella , minas , cædes semper spirabat Achilles ;
Lene quid huic velles pacificumque loqui ?
Bella , minas semper , cædesque tubasque loquebar :
Sic mihi Pelidæ conciliatus amor .
Me miseret , Menelae , tui ; non rustica conjux ,
Rapta Ducis Phrygii cui modò classe fuit .
Non impune feret tamen ; hospitii que lavabit
Semivir effuso sanguine jura tui .

Red-

Redditus hinc nostri subito Menelaus amator :
 Nempè quod hæc illi commoda verba darem .
 Quid tibi fœmineos referam nunc ordine mores ?
 Lubricus hic locus est , expediamque brevi .
 Aut amat , aut odit ; sed dum tamen odit , amatque ,
 In re nullum adhibet fœmina utrâque modum .
 Quis , nisi mentis inops , dum se nimis applicat igni ,
 De face vicinâ concaluisse dolet ?
 Nescit amor leges ; moderari quisquis amorem
 Possè cupit , sanus desipuissè cupit .
 Artibus his quondam puerum informabat Ulysses ,
 In patriam , è viso non semel orbe , redux .
 Et tibi profuerit varios cognoscere mores ,
 Urbano quisquis vivere more cupis .
 Scilicet ista suis capitur sermonibus ætas ,
 Altera vult alio more , modoque coli .
 Lætæ probant Juvenes ; subtristibus ægra senectus
 Pascitur ; oblectant seria verba viros .
 Se metui Dives ; cultum sibi Nobilis optat ;
 Illis qui medius , poscit utrumque Potens .
 Hoc quoque tolle memor , quâ quisque fit indole fretus ,
 Quove satus cœli fidere nosse decet .
 Asper ab ingenio , vel qui malè pronus in iram ,
 Molliter hunc adeas ; nec sere verba frequens .
 Tristis erit quisquam ? Saturnum decoquat antè ,
 Tempore mox apto congregiare licet .
 Monticolæ duri ; pariet plerunque superbos ,
 Pabula queis facilis sponte ministrat humus .
 Urbs alluta mari , portu celebrata frequenti ,
 Versutos , lucro sollicitante , parit .
 Lætitiæ Gallus , gravitatis amator Iberus ;
 Cum candore fides Teutonas una capit .

Mo-

Moribus excultis generosa Liguria gaudet ;
Delectant Venetos verba diserta Patres .
Insubres sine fraude ; rigat quos Arnus , Etrusci ,
Gens est officiis dedita . Nota cano .
Romanus pietate potens ; Sebetus alumnos
Quos fovet , ad laudem quis neget esse fatos ?
Hæc dixisse juvat generatim ; corrige quidquid
Discrepat , & dictis concipe plura meis .
Hactenus ante fores urbanæ sedimus artis :
Nunc lustranda domus interiora sacræ .
Ordiam unde tamen , vel quo prius ordine solvam ?
Materies cœptis densa moratur iter .
Namque ego , quid , verax ut sis , te pluribus horter ?
Hæc erit urbani tessera prima Viri .
In magnis servare fidem , non gloria magna est :
In minimis nunquam fallere , rarus honos .
Non tamen , ut quidquid suberit sibi pectore veri ,
In medium quisquam proferat , author ego .
Multa quidem tacuisse decet , nonnulla necesse est :
Tempore dissimules si quoque multa , juvat .
Non est simplicitas annis aptissima nostris ,
Dexteritate magis qui valet , ille valet .
Quisque sibi timeat , casus relegatque priores :
Est mea privato musa dolore loquax .
Credideram nonnulla tibi deceptus amici
Nomine ; qui fueris , pagina nostra filet .
Quem non deciperet blandæ pellacia frontis ,
Quique tibi fuerat risus in ore frequens ?
Quem non deciperet venerabile nomen Honesti ,
Quæque tibi fuerat semper in ore fides ?
Vix ego credideram : momento credita vulgas :
Inque meum sensi tela retorta caput .

Qui

Quî scopulos caveas , Palinurus in æquore dicat ;
 Quî morbos , Coi cura docere Senis .
 Quæ mala sint urbis , quas urbis in æquore fyrtes
 Callidus effugias , ipse magister ero .
 Credite vix ulli ; rarissimus unus & alter ,
 Quorum tuta sacro perstat in ore fides .
 Scilicet hos leuitas , illos prurigo nocendi ,
 Hos quoque garrulitas in tua damna movet .
 Cùm tamen hæc fuerint , circumstent omnia quamvis
 Te mala ; ne mendax inueniare , cave .
 Dixeris : unde nihil sequitur mendacia damni ,
 Unde favor sequitur plurimus , illa licent ?
 Cedite Castaliæ , cultissima turba , Sorores ,
 Cumque tuâ valeas , Phœbe canore , lyrâ .
 Haustibus hîc aliis pleno mihi fonte bibendum :
 Quid mihi vobiscum est Bellerophontis aquæ ?
 Hinc tibi finge , mari terras fluitare refuso ,
 Finge tibi stygios inde patere rogos ;
 Si fluctus cohibere , rogos extinguere posses ,
 Dum velles mendax vel semel esse , nefas .
 Tempore mentiri nullo licet ; ite profani
 Quos aliter stygio Cerberus ore docet .
 Extima quæ labes abstergitur , intima perstat ;
 Æthiopem totis non lavet æquor aquis .
 Turpia sponte suâ , primâque ab origine quædam ;
 Turpia lex quædam dum vetat , esse facit .
 Non quia lex prohibet mala sunt mendacia : contra
 Quod mala , lex prohibet ; num semel ergo licent ?
 Non tamen hinc tantâ rapiare libidine Veri ,
 Detur ut alternis litibus ansa velim .
 Pax decet Urbanos ; pax urbis tessera cultæ :
 Bella feros hostes , militiamque decent .

Qua-

Quare agite, horridulæ procul urbe facessite voces :

Non ita ; mentiris ; vidi ego ; testis ego .

Instat ad hæc torvi truculenta protervia vultus :

Voxque Jovis multum rauca tonantis habet .

Hæc circumfideant , sine , tristia verba tribunal ;

Cum judex illinc , inde satelles adest .

At non colloquiis genialibus apta ferendis ,

Dictaque cum lætis cœtibus hora subest .

Transige cum sociis tum multa ; recedito summo

Jure ; minùs rigidâ singula pende manu .

Nam priùs accipitrem timidissima turba columbæ ,

Cerva canes , fulvos diliget agna lupos ;

Quam rixatorem socialis cœtus amabit :

I procul ad stygios , pestis iniqua , lacus .

Sunt quoque dissidii justissima tempora : nam quis

Explorata sibi quæ priùs , illa neget ?

Dissideas ; sed missa procul fac jurgia prudens :

Non est res Verum garrulitatis amans .

Nec te vincendi temerarius auferat ardor ,

Victor ut e campo semper abire velis .

Vicisti : sed cerne latus , diffluit amicus ,

Æternumque tibi murmurat ore , vale .

Scilicet est victis odio victoria semper ,

Illa sit in victos officiosa licèt .

Forfitan & digito passim monstrabere ; Victor ,

Protinus heu focii cedit , Victor adest .

Si tamen ad doctas fortè invitabere lites ,

(His quoque quandoquidem gaudet amica cohors)

Viribus ingenii tunc molliùs utere ; toto

Garrula fac potiùs pulpita marte fremant .

Effuge clamor sum sapiunt quæ verba Lyceum :

Signaque , cum doceas , nulla docentis habe .

Fri-

Frivola res agitur ; quid contra obfistere certas ?
 Te fine , quò plures incubuere , trahi .
 Quòd si jactari fine re , fine pondere voces
 Audieris ; vincat , qui magis ore valet .
 Fac campum teneat vox importuna ; pudoris
 Tu tamen interea præmia magna feres .
 Sub Jove quæ cœpit mansuescere vita magistro ,
 Rustica , Saturno sceptrâ tenente , fuit .
 Sanctus amor primùm socialis fœdere vitæ ,
 In sylvis homines nexuit ante vagos ;
 Oppida moliri , leges incidere jussit ,
 Atque novâ mores molliit arte feros .
 Si quibus ante modis res parta , fovetur iisdem ;
 Urbes , qui peperit , nunc quoque servet amor .
 Nunc quoque servet amor cives ; quid pluribus ? ut sis
 Urbanus , non es multa docendus : ama .
 Si quis amat , dictis non quenquam incescit amaris ,
 Semina diffidii clam nocitura ferens .
 Comiter appellat , decedit , spontè salutât ,
 Verba prior loquitur publica , si quis amat .
 Cur & amare velis , centum tibi suffice causas :
 Fac modò quæsieris , copia dives erit .
 Hunc tibi concilient numerosæ stemmata Gentis ,
 Illum animi virtus , simplicitasque probent .
 Huic faveas , citharâ quòd ludere novit eburnâ ,
 Illi quòd celeres dividit arte pedes .
 Flumen in hoc doctæ tecum mirabere linguæ :
 In pretio hic , musis quòd sit amicus , erit .
 Nulla caret facies , quamvis pulcherrima , mendâ :
 Atque aliquid turpis , vel quod ametur , habet .
 Si tibi quæ data sunt , alii natura negavit ,
 Plurima , queis forsan deficiis , alter habet .

Ma-

Magna manet faciles , sterilis nec gratia mores ;
Publicus hâc nobis arte paratur amor .
Splendor inest aliis major virtutibus : Esto .
Plus solidæ tamen huic utilitatis inest .
Fortibus in bello locus est ; ubi classica cessant ,
Pax aliâ gaudet conditione coli .
Non semper donantur opes ; quæ continet urbes ,
Iustitia officiis cessat & ipsa suis .
Quidquid agis contrâ , quidquid moliris , & urges ,
Anteit Urbanus , subsequiturque decor .
Si fedeas , tecum clam sede locatur eâdem ;
Si stas , occultus stabit & ipse comes .
Incedit tecum , tecum spatietur & idem :
Teque vidente videt , teque tacente tacet .
Præcipuè linguam sibi vendicat ; effuge linguæ
Crimina , si culti nomina Civis amas .
Putide jactator , quid inania nomina semper
Objicis , & veteres tollis ineptus avos ?
Vascula tangenti nuper mihi murrhina , cessit
Pristinus , attrecto dum nimis illa , nitor .
Dumque frequens refero , quæ glande teguntur eburnâ
Balsama , clam patulo carcere cessit odor .
Sic nisi laus parcè , nisi sit tractata pudenter ,
Sordet , & authoris vilis in ore sui est .
At locus inciderit de te si fortè loquendi ,
Invitus de te fac videare loqui .
Quid quod profuerit proprias decerpere laudes ;
Atque aliquid meritis demere velle tuis .
Quidquid detrahitur , tum fœnore supplet opimo ,
Qui favet auditor laudibus usque tuis .
Non tamen antiquo de stemmate ductus avorum ,
Vile tuum nobis dixeris esse genus .

Non

Non tamen , à studiis si mens tibi fervet honestis ,
Unum Palladii te gregis esse velis .
Per fastiditas quam sæpe superbia laudes
Crescit , & ipsa suum clam magis urget opus .
Laude viget virtutis amor , laus pectus honestis
Instruit exemplis , magnanimosque facit .
Quod tuba militibus , quod nautica vela carinis ,
Et quod calcar equis , gloria præstat idem .
Quis putet , arma manu capias hostilia miles ,
Pacificæ jubeam conditor artis ego ?
Arma manu capienda tibi ; non horrida defunt
Classica ; quid cessas ? campus & hostis adest .
Tu tibi vincendus ; tu campus , & hostis es idem :
Præmia , te domito , victor ab hoste feres .
O' genus egregium pugnæ ! pars victa triumphat ,
Quâ simul & victrix ; laus & utroque redit .
Dixeris : adversâ loqueris pignantia fronte .
Quas canis ambages , Œdipe , solve precor .
Altera pars nostri culta est ; pars sentibus horret
Altera , & internas pascit opima feras .
Altera pars sceptris , & fascibus apta regendis ,
Altera pars , jussis ut famuletur , habet .
Insidet in primâ ratio , populumque rebellem
Continet , & certâ temperat arma manu .
Inde seges cæcis oritur densissima bellis :
Imaque pars jugi seditione fremit .
Hinc desiderii in partes scindimur ; illinc
Nos agit ira ferox , inde laceffit amor .
Quid timor , atque suas reputans audacia vires
Plus æquo ? Quantis cædibus arma movent !
Adde his lætitiâ , perfusaque gaudia fuco ;
Adde his mœstitiæ tristitiæque gelu .

Mu-

Motibus his occurre celer; te vincere discere,
Si vincere alios, Urbis amator, amas.
Quis ferat immodicos, subsultantesque cachinnos,
Oraque, quæ risu semper inepta patent?
Est quoque tristities cohibenda; obsiste dolori,
Dum potes, & mæstas excute fronte notas.
Displicet ex æquo res utraque; tempore flendum,
Gaudendum certo tempore, crede, tibi.
Est & inurbani species male nata timoris,
Quæ viles homines, putidulosque facit.
Hinc fit, ut, & lucem, & consortia publica vitent,
Privatæque colant abdita septa domus.
Scilicet insidias metuunt à quolibet; anguem
Quolibet abstrusum in flore latere putant.
Illos officiis, ut mos, ambire labores?
Est & in officiis quod timuisse velint.
Muneribus palpare cupis? data munera spernunt,
Unaque sub donis æra subesse putant.
Ex hoc fonte, suis crucians se tabida larvis
Suspicio exoritur, pabulaque ampla trahit.
Cœtibus hinc hostis se Diffidentia nostris
Prodit, & urbani turbat amoris opus.
Est qui plus iusto confidit, & omnia scire
Se putat, & quidquid fecerit, ipse probat.
Psallere non dubitat, quamvis malè pectine cordas
Pulset, & horrendum personet ista chelys;
Flectit & in modulos vocem, mera murmura quamvis
Edat, & enormi strideat ære magis.
Inter utrumque viam, cursumque tenere memento,
O cuicumque sedet nobilis Urbis amor.
Æstimet unusquisque suas prius ordine vires;
Nec meritis sumat plusve, minusve suis.

B

Cui

Cui debetur honos , meritum non spernat honorem ;

Cui locus inferior , non sibi prima petat .

Pfallere qui didicit , pfallat ; multumque rogari

Non sinat ; abstineat , qui tamen arte caret .

Non omni te crede viro ; diffidere cunctis

Qui solet , infidos , dum timet , esse docet .

Quò properas , campoque vagus spatiaris aperto ?

Dum licet , o , votis injice frena tuis .

Videris Euganeis religata volumina villis ,

Fibula quod Phario dente coercet opus .

Videris egregià spirantes arte tabellas ,

Aut fabra quod prisco lufit in ære manus .

Videris hæc , oculisque vores captator avaris ,

Attrectans cupidâ terque quaterque manu ?

Quid quod visa probas , pretiumque pacisceris emptor :

Offerat urbanè fac herus illa : capis .

Si rata dona putas , non pondus habentia verba ,

Non erit officiis ullus in orbe locus .

Ad Dodonæas , vilissima pabula , glandes

Te duce , mox iterum quòd redeamus , erit .

Non tamen oblato defit sua gratia dono :

Quin & in acceptum verba vel ipsa refer .

Esse quid hoc dicâ , quòd in hunc modò sponte feramur ?

Hinc retrahat tacito vis in amore latens ?

Sunt virtute pares , animi sunt dotibus ambo :

Corporis ille bonis præstat , & ille simul ;

Hunc amo vix visum ; nec possum dicere quare :

Protinus hunc fugio ; causa nec apta subest .

Forfitan hic aliquis causas accersat ab astris ,

Seque per aereum mente rotabit iter ;

Aut magnetis acus , arcanaque fœdera promet ,

Rebus & occultas dicet inesse fugas .

Quid-

Quidquid id est, animi nunquam fastidia prodes

In quemquam : genii comprime lora tui .

Effuge convictum potius ; præcide morandi

Causas ; quamque potes , contrahe verba brevi ;

Dic fora , dic tali subsellia iudicis horâ

Esse ex condicito convenienda tibi .

Multa tuæ facienda domi causabere ; quæ , si

Non adsis , rectè nullus obire queat .

Oderis haud quenquam ; socialis fœdera vitæ ,

Indita lexque tuo pectore sancta vetat .

Rarus & ad trutinam cautè revocetur amicus :

Quemlibet urbano comis amore colas .

Sævior ingenio est , ægrèque domabilis ira ;

Hanc tibi sit princeps edomuisse labor .

O ubi tunc speculum , cùm jam præcordia fervent ,

Occultas irâ subijciente faces !

Aspiceres tumidasque genas , hirtosque capillos ,

Motaque nativo singula membra loco .

Vox tremit , ignescunt oculi , vestigia nutant ,

Et sedet in toto lividus ore color .

Nec te decipiat , quod quidquid percitus irâ

Feceris , his omnem detrahat ira notam .

Parcimus aurigæ , cùm , subsultante quadrigâ ,

Frena reluctantes nulla morantur equos .

At prius hos campo quàm digrederentur aperto ,

Par erat adstrictis impediisse lupis .

Proderit at causas quid longè accersere morbi ,

Si nihil auxilii lentus , opisque feras ?

Ignis ut in cineres , extinctaque flamma residat ,

Non modus est simplex , una nec apta via est .

Injice fontanas flammis crepitantibus undas ,

Clam sua vel rabidis pabula deme rogis .

B 2

Tu

Tu quoque materiem nascenti protinus iræ
 Deme, vel oppositis frangere disce modis :
 Ira remolleſcet paulatim ; funditus hoſtem
 Per certos vinces, fortior hoſte, gradus :
 Pace geri bellum, bellumque paretur oportet
 Tum, cū ſecuræ tempora pacis eunt.
 Cum mens in tuto, placidâ & ſtatione quieſcit,
 Tunc iram contra multa parare decet.
 Frange reſiſtantem primis incurſibus iram ;
 Et tuus adverſo flumine linter eat.
 Forte laceſſierit te quiſquam : ſaxeus adſta ;
 Limes ut in mediis ſaxeus adſtat agris.
 Eſt gradus ulterior ; diſtis laceratus amariſ,
 Mollia tu placidis verba repone ſoniſ.
 Eſt quoque quod ſupra contendas ; munera confer,
 In quem clam tacitus ſuggerit arma dolor.
 Adjice blanditias ; pruniſ ardentibuſ ureſ :
 Inque bono ſapiens vincere diſce malum.
 Si quiſ dura tamen nimis hæc præcepta vocabit,
 Eſt quod Pergamææ conſulat artiſ opem.
 Hauriat auſtero ſpumantia pharmaca ſucco :
 Abſtineat, quidquid dulce, ſalaxque, procul :
 Et cruor è veniſ ſubſultet hiantibuſ ; iræ
 Sic minor edomito fomite fervor erit.
 Si nihil iſta juvant, ars hîc mihi deficit omniſ :
 Non eſt quoddò doceam plurima ; vive domi.
 Vita ſit in pretio, curâ prævertite morboſ :
 Tempore quæque juvant diſcite, quæque nocent.
 Ponite ſed longiſ finemque, modumque quereliſ :
 Nec ſolituſ veſtro carmen in ore ſonet.
 Hi modò, contigerit quoddò nox ſibi tetra, queruntur,
 Triſtibuſ & ſompiuſ ſeptuſ imaginibuſ.

Nunc

Nunc quodd lenta nimis stillet pituita cerebro,
Torpidaque adstrictis congelariis aquis.
Sæpe caput tangunt: morbi certissima sedes
Est caput; hinc semper, quod medeantur, habent.
Ille, viden? quantâ nares corruget ab irâ,
Utque truci querulos miffitet ore sonos?
Fac age, sollicitus quid secum immurmuret, audi!
Quamque potes lateri proximus adde latus.
Mene salutatum non venerit hospes in urbem?
Rusticus indicto, cesserit urbe, vale?
Reddidit ecce alter, quam debuit ante, salutem:
Manca sed ex aliquâ reddita parte salus.
Fœminei, vos nostra feret patientia, mores?
Ultrâ Sauromatas ite, trucesque Getas.
Quod si nosse cupis tanti mala semina morbi,
Ut tempestivus pharmaca certa pares;
Altiùs ordiri nostras patiare Camœnas:
Grande moræ pretium, longior orfus erit.
Expers conjugii, thalamisque Superbia nullis
Vincta, diu fuerat prolis honore carens.
Tempore post longo, multisque fluentibus annis;
Optavit certi pignora nosse thori.
Quid faceret tamen illa? super quæ tolletet omnes
Sese, num vellet subdere colla viro?
Fac quæfisse virum, fac subdere colla marito
Velle; vir unde sibi, quique legendus erat?
Cœli pulsa plagis, Acheronte invisa sub imo,
Exosum terris, & grave numen erat.
Ergo Caucaſei prærupta cacumina montis,
Nescio quid versans grande, furenter adit.
Substitit hic, patulis exceptans faucibus auram,
Flabat ubi tumidis fortior Eurus equis,

Protinus intumuit vento ; mora nulla , puellam
 Edidit , & voti jam rea facta sui est .
 Hæc Gula dicta fuit ; pingui quòd nata saginæ
 Tota vidèretur , nec nisi venter erat .
 Illicet alterius correpta cupidine prolis
 Huc redit ; & , quidquid fecerat antè , facit .
 Protinus intumuit vento ; mora nulla , puellam
 Edidit , & partu gestiit aucta novo .
 Quodque petulca foret , tumidisque ferocula buccis ,
 Nominat hanc Iram ; sentit & esse Parens .
 Sic & Avarities , sic tristis Acedia nata ,
 Non secùs Invidiam , Luxuriemque parit .
 Hoc tamen angebat , quòd sex enixa puellas ,
 Progenies illi nulla virilis erat .
 Ergo petit rursus prærupta cacumina montis ,
 Jactat & immistum nubibus alta caput ;
 Utque diu adverso boream bibit ore , refedit
 Fessa ; novoque tumens pondere venter erat .
 Nec mora , concepit ; prolemque enixa virilem est .
 Heu quantùm sævæ matris in ore fuit !
 Lacte suo nutrit , nomenque Philautius illi
 Indit , amatorem quod sonat esse sui .
 Creverat : haud mirum est ; Amor hic adolescit in horas ,
 Fitque puer parvâ , virque , senexque , morâ .
 Erudit hunc Genitrix , & , quo velit ordine vitam
 Ducere , per tales visa docere sonos .
 Nate meum columen , mea magna potentia solus ,
 Sospite quo semper regia sceptrâ feram ,
 Quid tibi præcipiam multis ? hoc clauditur artis
 Summa meæ ; quod te , quod tua semper ames .
 Nec mea difficilis poterit doctrina videri :
 Pronius esse sui num quid Amore potest ?

At

At cave, ne fallare; tui sit nullus amoris
Confors; te solum semper amare velis.
Summa petunt flammæ: qui cœli credit amore,
Fallitur; est illis quod bene, summa petunt.
Ima petunt lapides: qui terræ credit amore,
Fallitur; est illis quod bene, ad ima ruunt.
In mare quique suis se rivulus explicat undis,
Non mare, me, tacito murmure dicit, amo.
Moribus his vives; nullum cole, dilige nullum:
Atque tui nunquam fac ab amore vaces.
Ergo age, quâque patet, toto circumvagus orbe,
Digna magisterio semina sparge meo.
Hæc ubi dicta: suo genitrix dedit oscula nato;
Vix inclinata fronte, sed illa dedit.
Nec mora, Parthorum velocior ille sagittis
Circuit, è cœlo sol quod ubique videt.
Oppida cuncta petit, cunctas adit impiger urbes,
Corrumpens oculis obvia quæque suis.
Stramineasque casas, regumque superba pererrat
Tecta; suam victor spargit ubique luem.
Tunc fuit, ut passis fugeres, Astrea, capillis.
Nullaque sit posthac orbe relicta fides.
Dulcis amicitiae tunc solvi fœdera cœptum est,
Et caput in terris extulit omne nefas.
Exeat: urbanis non est congressibus aptus,
Æstuat immodico si quis amore sui.
Qui se totus amat, proprioque indulget amori,
Unde amet hic reliquos, num quid amoris habet?
Hac de stirpe sâtos, si quotquot in urbe referrem,
O' tibi qui risas, fabula quanta foret!
Nomina prætereo, quæ promere plurima possem;
Sed vetor ingenii ductibus ipse mei.

Juverit in medium mores afferre ; levique
 Ut potero , tangam vulnera fœda manu .
 Ordior à somno ; non stratis excitat illos
 Stridula nascentis nuncia solis avis ;
 Non qui manè novo clamorus obambulat urbem ,
 Vinaque plebejæ vendit adusta siti .
 Forſitan , accedas cum jam fora litibus ardent ,
 Patricioſque terit turba togata lares ?
 Janitor ante fores nullus ; conclavia nullus
 Excubitor ſervat ; rima nec ulla patet .
 Fallor , an emoto crepuerunt cardine valvæ ?
 Ut dominum tandem congregiare , licet .
 Ecce vacillanti verrens conclavia paſſu ,
 Excusſâ nondum nocte ſupinus adeſt .
 Fascia vix Pharias cohibet diſcincta lacernas ,
 Cincinnus tumido multus ab ore fluit .
 Te coram libyco percurrere dente capillos ,
 Tergere non dubitat teque vidente manus .
 Alta dies , menſæque vocant , lectique ſodales
 In gyrum piëtis diſcubuerè thoris ;
 Ille moras , tempuſque trahit cauſator ineptus :
 Cauſaque , cur nolit plurima , velle tuum eſt .
 Forſitan excipient geniales ſercula ludi .
 Hîc quoque , quæ peccet , multa Philautos habet .
 Buxea nempe aliquis latronum prælia poſcit :
 Improbatur hæc unus , trudiculaſque petit .
 Ecce trochus ; ſubitòque trochum ſibi diſſonus odit ;
 Alea nempe mihi ſola probatur , ait .
 Ludus habet finem , cubitum diſcedere tempus ;
 Languida connivent lumina , ſomnus adeſt .
 Non niſi ſepoſitis petit ille cubilia cellis ,
 Fartus ubi pluma commodiore thorus ;

De-

Denique quidquid agit, sibi consulit impiger uni;
Idem propositi meta, caputque sui.
Hos ego ne videam, nemorum rudis incola mallet
Degere, cumque feris, terra Libyssa, tuis.
Namque feras inter nostri vestigia moris,
Et quasdam videas mentis inesse notas.
Provida gens, hyemisque memor formica per æstum,
Trudit in angustos grana pusilla lares.
Pennigeris caveat quod foeta Ciconia nidis,
Pugnat in anguineum, cominus acta, genus.
Non ego tam vecors, apibus cœlestia mentis
Indita qui pridem dona fuisse rear.
Moribus at ducant cum tam concordibus ævum;
Quis non urbano vivere more putet?
Exemplum sit apis vobis quoque: vivere cultus
Quilibet unde queat, multa docebit apis.
Est apis officiosa, eadem quoque sedula; multum
Ingenii, mellis non habet illa parum.
Quæ vos segnities isthæc tenet, Urbis amantes?
Vos vos officiis incubuisse decet.
En tibi notus eques peregrinis venit ab oris,
Visurus Romæ tecta superba tuæ.
Si potes, huic occurre celer; junge esseda mannis;
Et tuus ex omni parte fac extet amor.
Indice fac videat, teque affectante per urbem,
Quidquid magnifici Roma decoris habet.
Illi Pamphilidum cultos monstraveris hortos,
Altaque Burghesidum limina, Regis opus.
Templa, domos Procerum, Pallatia, balnea, thermas,
Te duce mox videat, te duce visa notet.
Si cui magna foro res in discrimen agatur;
Quam potes huic celerem sedulus affer opem.

Fac

Fac fora sollicitus discurras ; iudicis aures
 Prætentés ; obeas quidquid obire decet .
 Sedulitas urbana placet quoque , sedulus esto :
 Quidquid agis , pigras excute corde moras .
 Te venturum aliquò certâ condixeris horâ :
 Ne fluat hora dati temporis , antè veni .
 Promittas serò facito ; sed tempore primo
 Constet promissis , pollicitisque fides .
 Quod te depositum penes est , servare memento ;
 Quoque petet dominus tempore , redde celer .
 Est quoque sedulitas nimis importuna , nocensque :
 Ne nimîâ pecces sedulitate , cave .
 Hoc opus est factò , monitor quid acerbus in horas
 Ingeris , hoc illud meque cavere jubes ?
 Rubra meo , memini , sapiebant vina palato :
 Protinus hæc , inquis , vina colore nocent .
 Crassa satis , memini , prohibebant pallia brumam :
 Induar Endromidem protinus author ades .
 Quidquid agam , lateri consultor garrulus hæres ;
 Normaue , lexque tuo semper in ore sonat .
 Conse Pater , si rite tibi delubra Vetustas
 Obtulit , & sacrâ thura verenda manu ;
 Jura tui , precor , alme velis edicere regni :
 Tu Deus es mentis , consiliiue dator ;
 Nil sine te cæptis feliciter ire secundis ,
 Res sine te faustè vertere nulla potest .
 Hæc ego : Confus ait , seris venit usus ab annis ,
 Hinc mihi canities , barbaue longa fluit .
 Res vetus , affinisque Chao Prudentia quondam
 Me tulit , hâc tantâ matre superbus eo .
 Mentibus hinc canis , annisque senilibus adsum ;
 Moribus hæc ætas congruit apta meis .

Profi-

Proficimus sensim, fructus mora mollit acerbos ;
Erudit ingenium tempus , & hora ferum .
Sæpe suos casus , alienaque sæpe notantem
Damna , senem tacitè vita peracta docet .
Ex hoc fonte trahor primùm : fons unus , & alter
Est quoque quo ducor ; cætera discite brevì .
Munere sæpe Deùm vestris quoque mentibus indor ,
Consilio canas præveniente comas .
Dicor & ingenii versatilis ignea proles ,
Cum mens se rapidi fulminis instar agit .
Quique diu fastis ævum trivere legendis ,
Me longi pretium grande laboris habent .
Hactenus , unde traham generis primordia , dixi :
Nunc superest leges edoceare meas .
Res sacra Consilium ; quis res obtrudere sacras
Audeat , & sædâ contemerare manu ?
Finge , datis monitis quisquam parere recuset ,
Cedat & hinc illi res malè fausta ; file .
Consilium qui tale nihil poscentibus offert ,
Is tacitè dicit : plus mihi mentis inest .
Jura paterna tamen clam legibus excipe nostris ;
Quique magisterii grande tuentur onus .
Quosque dat alterni longissimus usus amoris ,
Invisâ monitus asperitate carent .
Consilii , dum magna tamen discrimina poscunt ,
Author & è populo quilibet esse potest .
Hæc ubi deficiant , nisi fortè rogabere , nulli
Sic stat , Consilium sponte dedisse licet .
Nec mora , discessit ; tum , quâ discedere visus ,
Candentem secuit lucida rima viam .
At tibi , Consè Pater , tali pro munere , semper
Ornet olivinas alba senecta comas .

Pal-

Pallas & ingenuâ dignos dabit indole mores :
 Moribus urbanis Pallas amica favet .
 Hinc quoque præsidium petitote , recentior ætas
 Dum finit ; hinc Urbis rite parandus honos .
 Non tamen omnigenæ percurrere Palladis artes
 Cogimus , urbanos inter ut esse velis .
 Scribimus indoctis pariter , pariterque disertis :
 Hei mihi quàm numero turba diserta minor !
 Sunt quæ nosse levis , vel gloria nulla putatur ,
 Ignorata tamen crimen inertis habent .
 Proderit hæc primis saltem tetigisse labellis :
 Non adeo est artis janua dura meæ .
 Qui labor annales patriæ didicisse vetustos ,
 Quodque magis tritum prostat in historia ?
 Est globus & vasti referens imitamina Cæli ;
 Volvitur in Zonas machina parva breves .
 Hîc potes astrorum varios prædiscere motus ,
 Utque celer flexo tramite Phœbus eat ;
 Hîc , quâ parte Notus , Zephyrique tepentior aura
 Spiret , & unde suas ebibat Auster aquas .
 Est quoque , lineolis quæ passim interlita pictis ,
 Urbes , stagna , lacus parva tabella docet .
 Hîc spatiis distincta suis , fluviosque , lacusque ,
 Et terras modico signet in orbe manus :
 Et simul indigitans , hæc , dices , Medus Idaspes ,
 Hæc se Nilus aquæ dives in æquor agit .
 Tigris ab Armeniis fit montibus ille volutus ;
 Septeno Ganges ille fit ore fluens .
 Juverit & nummos , veterisque numismata Romæ ,
 Factaque solerti nosse figilla manu .
 Stemmata quæ procerum necnon celeberrima disces :
 Non levis ex illo gratia fonte venit .

Nun-

Nuncia prætereant nec te quoque publica; missas
Perlege diverso sedulus orbe notas.
Illic bella leges, tractataque Regibus arma:
Heu quantum nostri sanguinis illa vehunt!
Tutus eris, si neuter eris, mediisque sedebis;
Parsque tuo potius neutra favore vacet.
Hæc nescire pudor: si tempore cognita profers,
Laus erit ingenii parva, sed apta tui.
Sit tibi mellitus sermo, sint mellea verba,
Mellea vox; cultæ sic eris instar apes.
At cave, qui mediis crabrones urbibus errant,
Inter & urbanas nidificantur apes.
Asper, acerba tuens, sese mihi rusticus offert:
Heu species oculos perdere nata meos!
Protinus eloquio cœpi palpare, saluto;
Verba movent primos officiosa sonos.
Surdus ad hæc nihil ille mihi; civiliter insto:
Artis & expedio, quâ licet, arma meæ.
Flos erat in manibus de cespite sectus odoro;
Aspiceres; primi gratia veris erat.
Exhibeo; munusque meis quoque vocibus orno:
Munus inurbanâ rejicit ille manu.
Theca mihi fuerat surgentibus aspera signis,
Pulvere flavescens, dives Avana, tuo;
Protinus exhibeo, quos naribus afflet odores;
Rejicit, & digitis theca repulsa fuit.
Discessi, tacitâque intus rumpebar ab irâ,
Moribus infensus, rustica turba, tuis.
Hinc per Agonalis me compita fontis agebam;
Excutiens docti scamna diserta fori.
Cum mihi nescio quis: totâ quæsitus in urbe
Ut bellè occurris! res tibi salva satis?

Sal-

Salva satis, dixi; possum deponere in aures
 Nescio quid? paucis expediare, potes.
 Jam motura suas est urna Ligustica fortes:
 Si tria tu dederis nomina, victor ero.
 Tunc collusoris fugiens discrimen avari,
 Protinus ad ripæ stagna minoris eo.
 Hic mihi, dum mannis præceptis it rheda citatis,
 Vix rota non pavidum strinxit iniqua latus.
 Progredior paulum: petulans ancillula pelvim
 Projicit, & dubiis tempora fœdat aquis.
 Nec satis; ecce canis laniorum recte solutus,
 In mea districto pallia dente ruit.
 Diffugio: recitator adest malesanus ad aures,
 Meque jubet libris mente vacare tribus.
 Tunc ego: Sancte tui reminiscere vatis, Apollo,
 Effugium nostris da, precor, alme malis.
 Cum mihi subridens, clarâque in luce videndam
 Se dedit ante oculos culta Thalia meos.
 Mox ait; humanis est viribus altius illud,
 Quod petis, urbanæ Conditor artis, opus.
 Scilicet ut mores Gens, te monitore, ferarum
 Rustica dediscat? vota superba foves.
 Ut bonus excutiat medicas Podalirius arcas,
 Nil habet, unde lues tanta residat, opis.
 Pharmaca & ipse pater, tantum vincentia morbum,
 Se negat Aonii Phœbus habere chori.
 Fontibus hîc aliis opus est; Sapientia certos
 Hos dabit; hanc adeas, dux ero, carpe viam.
 Nec mora, Bœotum vocalibus applicor oris:
 Huc ego, quâ terrâ, quâ pelagoque, feror.
 Jamque fores Pîndi, jam limina sancta tenebam;
 Cum mihi torva tuens, siste, satelles ait.

Cru-

Cruda viro facies, rictusque figura canini,
Cui non Scaligerum proderet esse senem?
Desilui sic iussus equo, bulgasque resignans,
Juratus vetiti testor habere nihil.
Alta domus stabat centum subnixa columnis:
Pars nova ni fallor, parsque vetusta fuit.
Mille fores intus, & mille cubicula circum:
Scribaque disposito multus in orbe sedet.
Curstat in media quæsitior Horatius aula:
Provehor, & Vati carmina nostra fero.
Carmina nostra fero: nam carminis una supellex
Est mihi, & hæc censu dinumeranda brevi.
Protinus ut nostri titulum videt ille libelli,
Et rigidâ cursim fronte volutat opus;
Gratulor Urbanæ, dixit, tibi conditor Artis
Hanc operi metam proposuisse tuo.
Perlege quod veteres dolui peccare Quirites;
Versibus inde tuis suppetet ampla feges.
Tunc ego: num veterum monumenta perennia vatum
Trita magis manibus, quàm tua, Flacce, meis?
Sunt tua: scrutari secretum parce; datamque
Vera nec emoveant vina, nec ira fidem.
Percunctatorem fugito, nam garrulus idem est;
Quàm verum hoc, usu quenque docente, patet?
Sperne voluptates, animum rege; quo sit odore
Illita testa recens, hunc quoque servat anus.
Hæc, & plura tuis docilis de versibus hausi,
O vigili, Vates, ungue terende meo.
Protinus officiis urbano more peractis
Dividor; & Pindi per loca sacra feror.
Umbriferis vidi sublatam in collibus urbem;
Quam Sol ignivomis purior afflat equis.

Fons

Fons facer in medio , rivisque loquacibus errat ,
 Scissa Medusæo quem pede fudit humus .
 Undique defixis stabant tentoria contis ,
 Vendit ubi merces turba novena suas .
 Accessi ; patulasque fores ingressus obibam ,
 Singula , quæ nostris usibus apta , notans .
 Hic ego quos vidi , celeberrima nomina , Vates !
 Attica quos tellus , quosque Latina dedit .
 Omnes laurigeris redimiti frondibus ibant :
 Omnibus ad lævam dulce sonabat ebur .
 Hos ego quâ poteram , pavidus venerabar ; at ipsi
 Excitant facili comiter ore metum .
 Pars rogat adventus causam ; pars altera , vatum
 Quo sit apud nostros fama decusque loco .
 Tunc ego multa gemens , obductum denique vulnus
 Quid me Gens iterum scindere sancta jubes ?
 Scilicet occidimus : vatum laus inclyta quondam
 Fluxit ; Apollineis gratia rara choris .
 Hæc leviora tamen ; Sancti periere Pudoris
 Jura : verecundi nullus & oris honos .
 Rusticitas laxis impunè vagatur habenis ,
 Et populos victrix sub sua jura vocat .
 Hanc sese rapidi ritu torrentis agentem ,
 Quantum opis est nostræ , sistere nitor ego .
 Vota sed in cassum fuerint , nisi numine vestro
 Sublever , & vestrâ musa juvetur ope .
 Finieram ; mussare cohors ; simul omnibus unus
 Nostra velut nutus cœpta probantis erat .
 Præ reliquis Naso : fausto pede perge , paratum
 Quo tibi jam dudum gloria monstrat iter .
 O ego pugnassem si talia bella , legendus
 Utilius toto forsitan orbe forem !

Non

Non Cytherea meos vitiaffet perfida fontes ,
Undè minus tutò casta iuventa bibit .
Sed tamen Urbanæ , quod te non præterit , Artis
Invenies libris femina sparsa meis .
Hinc mihi progressio , valvis spectanda superbis
Detinuit visus Regia celsa meos .
Undè Viri fiant , domus hæc arcana docebit ;
Cælatum ante fores hoc breve carmen erat ,
His , vultu testante Deam , Sapientia cellis ,
Rite coronato vertice celsa sedet .
Stipabant Dominam regalia sceptrâ tenentem ,
Innumeri circum , turba diserta , Sophi .
Obstupui , penitusque sacro terrore rigebam ,
Sancta verendorum fixus in ora Patrum .
Quisque manu solers cariosa volumina versat ,
Quisque suum trutinâ iudice pendit opus ,
Ille tubos oculis cælum speculantibus aptat ;
Alter inexplicitas circinat ære notas .
Hunc ovi fatura recens tenet ; ille latentis
Semina rimatur sulphuris , iste salis .
Hos inter se fortè Plato venerabilis offert ,
Si meminî , cunctis altior unus erat .
Hoc ductante , Deæ solio prosternor eburno .
Comibus hæc oculis , quid petis , hospes ? ait .
O Dea , tunc dixi ; poscam si grandia , parce :
Nam dare poscenti non nisi magna tuum est ,
Scis bene , quàm ritu vivatur ubique ferarum ,
Et sit inurbani copia quanta gregis .
Hac ego suscepi bellum cum gente gerendum :
His inimiciis nobilis esse volo .
Non , ut victa meis gens hæc perdat ab armis ,
Quin magis ut nostrâ victa juvetur ope .

C

Cri-

Crimina detestor, mores furialiter odi :
 Qui tamen hac miseros labe notantur, amo.
 Deficiunt ad cœpta pares sed grandia nervi;
 Susceptumque labor frangitur inter opus.
 Tu modo, Diva, tuo cunctantem numine firma;
 Nec mea successu vota carere sinas.
 Mox Dea: justa petis; nostros, i, perge recessus:
 Aptaque proposito, quæ magis, arma cape.
 Discessi, gratesque Deæ de more peregi;
 Antraque divinus ducit in ima Senex.
 Nec mora; vix patulo referantur cardine valvæ,
 Cum me majestas perculit alta loci.
 Tunc Comes; hinc tenero commercia didita mundo,
 Singulaque humanis usibus apta vides.
 Ausa rudes pelagi quæ prima laceffere fluctus,
 Hæc est Peliaco vertice cæsa ratis.
 Rustica Triptolemi latet hæc in parte supellex:
 Nonne vides alto rastra peresa situ?
 Hæc lyra, quam quondam stirpesque feræque secutæ,
 Threicio blandas vate movente fides.
 Hanc quoque vocali dum pectine pulsât Arion,
 Frænato Siculas pisce subegit aquas.
 Ordine mox longo congesta volumina vidi:
 Vix capit hæc laxo Bibliotheca sinu.
 Tum Plato: civilis primæva hinc semina vitæ,
 Fluxere in populos moribus ante feros.
 Aspice legiferos: sunt hæc veneranda Lycurgi
 Dogmata, pellitis non bene culta Getis.
 Condidit ista Solon, quibus Attica terra superbit;
 Hæc bonus, Ægeriâ præcipiente, Numa.
 At quæ purpureo latet hîc res abdita panno?
 Interpellanti parce, verende senex.

Pau-

Paucis ille refert : hoc sub velamine virga ,
Artis opus miræ prodigiosa latet .
Summâ parte feram tangas ; fera desinit esse ;
Imâ hominem tangas ; incipit esse fera .
Dixerat ; excepi : nostris aptissima cœptis
Hæc quàm Virga favet ! da , precor , alme Senex .
Vix bene finieram , grandi cum munere donor ;
Quasque senî grates rite decebat , ago .
Lætus iter repeto , pelagique remetiôr undas ,
Attrectans timidâ dona superba manu .
Jamque mari appuleram , ventisque ferentibus usus ,
Carminibus , Circe , litora fœda tuis .
Protinus ingredior præsepia vasta ferarum ,
Tentaturus opem , virga magistra , tuam .
Simia præforibus , quam ferica vincla tenebant ,
Stabat , anile movens irrequieta caput .
Mille ciêt festiva jocos , risusque procaces :
It , redit , aggreditur , desilit , inde salit .
Tunc ego ; nugarum , dixi , fœdissima tandem
Define ; mitte jocos ; seria tempus agi .
Quin mihi , qui fueris , missis ambagibus ede :
Dic age , cur vultus versâ figura tui ?
Rettulit hæc contra : non tu sine numine Divûm ,
Ut reor , hæc Hospes limina sancte petis .
Hic me cum fociis , Solis genus , invidâ Circe
In varias magicâ transtulit arte feras .
Arte tamen certâ ; nam quilibet ora ferarum
Sic capit , ut capiat moribus apta suis .
Obtigit inde mihi species turpissima , qualem
Heu vitæ series posceret acta meæ .
Turpis eram patriâ dudum nugator in urbe ,
Improbis urbani scurra pudoris inops .

Aspicerem curvo si quem confurgere dorso ;
 Par humeris moles , par mihi gibbus erat .
 Ille pedes varus , distortaque crura gerebat ;
 Varus & ipse pedes , tortaque crura tuli .
 Blæsus erat quisquam ; frangebam verba palato ;
 Alter erat captus lumine ; captus ego .
 Hei mihi quàm multos , circum plaudente coronâ ,
 Ad risus vidi suppudivisse meos .
 Numina fac veterem reddant placata figuram ,
 Totus in ornandis moribus esse velim .
 Pronus in obsequium , nullique molestus , & omnes
 Optarem studiis demeruisse meis .
 Esse vir inciperem ; cuperem simul esse videri :
 Sed nocet , heu , votis vita peracta meis .
 Subticuit : visusque pudor tetigisse dolentem .
 Talibus aggredior protinus ipse sonis .
 Illa salus , quam poscis , adest ; tibi mittit ab alto
 Hanc Deus ; & dabitur , quod cupis , esse virum .
 Fatiferamque movens , Parnassia munera , virgam ,
 Supplicis os tetigi terque , quaterque feræ .
 Nec mora ; jam turpes abeunt de corpore villi :
 Qui modo simiolus , vir benè cultus erat .
 Non procul hinc aberat vulpecula parva ; vocavi :
 Adstitit ad nutus illa repente meos .
 Dic age , qui fueris ? quæ vixeris ? unde ferini
 Forma tibi rictus obtigit ? illa refert .
 Civis eram , tanti meruit si nominis usum ,
 Civica cui pensi Jura fuere nihil .
 Falleres , mentiri , risum prætere labris ;
 Corde fovere dolos , ars mihi grandis erat .
 O mihi si veniæ tandem locus integer esset ;
 Nil potius cordi simplicitate foret .

Tunc

Tunc ego : jam superest veniæ locus ; exue vulpem :

Ter tetigi virgâ ; nec mora : facta vir est .

Ecce canis latrator adest : Canis improbe , dixi ;

Qui fueris dudum , fat nova forma probat .

Sic est , illè refert ; cùm pristina forma manebat ,

Latrator patriâ notus in urbe fui .

Quem non appetii mordacis acumine linguæ ?

Qui rabido læsus non mihi dente pudor ?

Gestiit effusis circumflua turba cachinnis ,

Alterius gaudens desidiosa malo .

At clam meta fui communibus obvia diris ,

Dum sibi quisque meo vulnus ab ore timet .

Haecenus è primis res edita fontibus ; hospes ,

Quam potes , o , nostris casibus affer opem .

Nec mora : ter tactum virgâ consurgere jussi ;

Surgit , & abnormi de cane factus homo est .

Respexi : ruptis Succussor adhinnit habenis .

Cùm lateri sonipes protinus ecce meo .

Siste fugam , dixi ; linguæ tibi largior usum ;

Dic age , qui mores ? quæ tua vita ? refert .

Succussoris equi turpi quòd imagine condar ,

Ne stupeas ; quadrat moribus illa meis .

Dulcis amicitia detrectans aurea frena ,

Liber & indocilis more vagabar equi .

Quæ non blanditiis adamantina pectora cedunt ?

Qui non blanditiis flecterer , unus eram .

Per fora se comitem quisquam præberet eunti ;

Tunc ego : quin isthinc umbra satelles abis ?

Missa salus noti mihi nomine forte sodalis ;

Tunc ego : quem narras ? ater an albus homo est ?

O si vota pium placarent nostra Tonantem !

Alter ab antiquo , dissimilisque forem .

Subticuit: virgâ lustro ter vindice, clamans,
Esto vir: indocilis forma recessit equi.
Interea circum turbâ crescente ferarum,
Res celeri visa est expedienda manu.
Quid tibi vis, Felis? nam proximus ille jacebat;
Confice rem paucis; conficit ille brevi.
Dum patinæ ante oculos; vel dum quæ lingere possem,
Liba dabat quisquam; grandis amator eram.
At simul ille manum sensim subduceret; omnis
Protinus immemori corde recessit amor.
Exuar ingrati si Felis imagine; nunquam
Excidet ex animo gratia tanta meo.
Quod cupis, eveniat: vultus cape, grate, priores;
Esto vir; & solitum virga peregit opus.
Psittacus hîc, illic inhonesto Noctua vultu
Stabat, & hos inter tertia Pica loquax.
Pica tuæ, dixi, moderabere garrula linguæ?
Annuit; & virgæ sensit amantis opem.
Psittace, futilibus parcès obtundere verbis?
Annuit; & sentis Psittace munus idem.
Dic mihi, rauca sonans posthac baubabere bubo?
Abnuit; & turpis qui fuit ales, homo est.
Denique quàm multos fatalis virga ferinis
Rictibus exuerit, longa referre mora est.
His ego servatis navim conscendo; laresque
Ingredior sospes, Sancte Quirine, tuos.

DE VITA URBANA

LIBER SECUNDUS.

Felix, humanæ peperit qui plurima vitæ
 Commoda, nec minimo tempore vixit iners !
 Primus & inventas de pectore protulit artes,
 Consultum nostris usibus undè fuit.
 Scilicet hinc cultis fruges commisimus arvis,
 Confitaque artifici poma fuere manu.
 Hinc Thetis, Argoâ primùm pulsante carinâ,
 Mercibus ignotas pandere iussa vias.
 Astorum in patriam ferimur quoque; perque rotundas
 Ire licet Martis, Taigetæque domos.
Quid, qui conventus primi docuere, relictis
 Glandibus, & vitæ foedera prima pati?
 Hinc fuit, ut Sancto vis subdita cederet Æquo,
 Et toto leges spargeret orbe Themis.
 Hinc per thura coli cœlestia numina cœptum,
 Arcano mentes concutiente metu.
 Hæc satis ad vitæ cultum socialis habendum;
 Firmaque præfidiis sat foret illa suis.
 At nondum bene culta foret, nisi fortiùs illam
 Urbanus tandem perpoliisset honos.
 Scilicet, ut cultis malè carduus horret in arvis,
 Lappaque triticeas proxima carpit opes;
 Rustica sic ratio, pinguisque, ac tristis agendi,
 Carperet è tantis commoda multa bonis.
 Hinc tibi quos tandem, Casa, persolvemus honores?
 Debita promeritis gratia quanta tuis?

Aufus es urbanas qui primus vellere pestes,
Ritibus & mores excoluisse novis.
Claviger Alcides monstis purgaverit orbem,
Sustuleritque olim nomen in astra suum.
Ast unis affixa locis tandem ille peremit,
Et quæ conficeret monstra suprema dies.
Sustulit Alcides Hetruscus ubique vagantes,
Et, quas mors nunquam perderet ulla, feras.
Hinc super Herculeas tollet te gloria metas,
Vindici & assurget libera terra suo.
Forfitan & nostris aliquid quoque versibus ætas
Addet; & à te olim fama secunda ferar.
O ita, Phœbe Pater, vosque, o Sacra turba, velitis,
Pierides, studiis Numina culta meis!
Sed satis: en raucæ clamoribus evocor Urbis;
Altera jamque meis meta terenda rotis.
Janus adest, Jani cultæ venere Kalendæ;
Ite per urbanas sedula turba vices.
Hinc gradus officiis, novus unde emerferit annus;
Augurium primis non leve rebus inest.
Ite, Deo, superisque pias persolvite grates,
Annuaque in sanctos spargite thura focos.
Omnia munda decent; sint pallia munda, recensque
Sit toga: mens omni conscia labe vacet.
Ecce Quirinali Tarpeius in æde sacerdos,
Auditas superis tollit ad astra manus.
Hostia pro populo cadit en devota Tonanti,
Inter Purpureos more litanda Patres.
Junge tuas in vota preces communia supplex,
Et breviter voti summa sit ista tui.
Adjice, qui sequitur, bone temporis Arbiter, annum,
Omnis sitque tuo plena favore dies.

Aspi-

Aspice, mors quantis viduarit civibus urbem ;
Quotque tumens spoliis quilibet annus eat .
O ubi, tot noti, fidissima pectora, cives ?
O ubi, quos longo fœdere junxit amor ?
Succedunt vultusque novi, veteresque recedunt :
Hospes & in patriâ cogeris esse tua .
Scilicet auferimur ; sensimque urgentibus undis ,
Conficit inceptum publica navis iter .
Trudimur alternis ; puerorum turba juventam
Urget, & hæc tremulos submovet orbe senes .
Mortis ab auspiciis tremefactus talibus, annum
Incipe : mors oculos hæreat ante tuos .
Non tamen hoc prohibet, patriæ quin moribus urbis,
Ritibus urbanis, officiisque vaces .
Ite salutatum Gens officiosa per urbem ,
Auguria & plenâ spargite fausta manu .
Nestoris huic annos, huic poscite longa Sibyllæ
Secula, & his plures addite Myriadas .
Morsque leves quanvis discerpat vota per auras ;
Vos tamen urbano vivere more decet .
Non omnes adiisse licet : quem casus amicum
Offeret, huic mediâ dic bona verba viâ .
At quos patricio de sanguine noveris, illos
Ædibus in propriis officiosus adi .
Ecce senex famulus mediâ sese offeret aulâ ,
Obsequio nutus præveniente tuos ;
Ni grave sit, dominum paucis te velle, rogabis ,
Si nihil hunc teneat, si mora nulla vetet .
Si subito arcanas ultro admittêris in ædes ,
Ut decet, officio fungere rite tuo .
Sin minùs, hæc animo dispendia temporis æquo
(Et certè haud tanti est indoluisse) feras .

Aspi-

Aspice , quâ mediâ liber inscribendus in aulâ
 Prostat , ibique tui nominis adde notam .
 Forsitan hunc tacito percurrens lumine Princeps
 Perleget obsequiû pignora certa tui .
 Munera Janus amat : Jani date dona Kalendis .
 Urbanus donis testificandus amor .
 Ecce volant mediâ densissima munera Româ ,
 Et memoris partes dona clientis agunt .
 Ille manu leporis dissectos artubus armos ;
 Vimineo hic clausas carcere portat aves .
 Cernis ad hæc , quanto vehitur clamore per urbem
 Patriciæ vitulus victima grata gulæ ?
 Quid Ligurum referam bellaria ; quæque magistrâ
 Crustula gens fingit Parthenopæa manu ?
 Si tibi non magnæ suberunt in mûnera vires ,
 Munera parva quidem , sed tamen apta dato .
 Citrea odorato redolentia cortice mittes ,
 Quæque novis certant Lusitania poma favis .
 Seu magis obsequium misso testabere libo ;
 Aut obeat tibi torta placenta vices .
 Et sius exiguis decor est , & gratia donis ;
 Parva sed ex animo si dabis , ampla dabis .
 Munera stare tamen , vel sensim crescere debent .
 Perge , age , quâ primum cœperis ire viâ .
 Centum Mexiaco confectas nectare quadras ,
 Qui prior attulerit forsitan annus erit ;
 At cave , posterior ne quid clâm detrahat annus ;
 Neve subinde minor semper acervus eat .
 Sordida res , primo si stantibus ordine causis ,
 Ordine non persistant munera prima suo .
 Sunt qui barbarico dicunt de stipite nata
 Poma , licet triviis emptâ , Suburrâ , tuis :

Et

Et genus , & patriam cum munere muneris edunt ,
Nominaque Artificum non sua sæpe sonant .
Sæpe tui , Lyſippe , refert cognomina cæli ,
De grege quod ſculptor vile peregit , opus .
Mucida quæ fuerat , quam circum plurima roſit
Tinea , Parrhaſias jaçtat imago manus ,
Inſtitor hæc faciat , qui , circumſtante popello ,
In mediâ merces prædicat urbe ſuas .
Munera reſpirent facito tua ; poſcere quidquam
Præcipio caveas , dum tua dona calent .
Quin magis expectes , tepeant dum munera ſenſim ;
Viſaque ſint animi pignora certa tui .
Tunc tibi , ſi quid opus , contendere multa licebit ;
Sterne iter hæc votis ſed priùs arte tuis .
Non ſimul ac meſſor ſua ſemina credidit arvis ,
Exigit , ut ſubito ſœnore reddat ager .
Et ſua venator clam retia tendit in herbis ,
Ne videat ſtruçtos plumea turba dolos .
Pabula piſcator fallacibus illigat hamis ,
Certius ut piſces , quæ latet , eſca trahat .
Fac cupidis hamus , fac abſint retia donis ;
At ſi fortè adſint , cauſus utrunque tegas .
Nunc age ; jam noſtras vocat annua ſtrena Camœnas :
Strena quidem durum nomen , & òmen habes .
Cur ego patricias adii malè providus ædes ,
Culta quid officiis aula ſuperba meis ?
Nempe quod aſſector , quod matutinus amicum
Sæpe tuli domino , more clientis , ave ;
Obſidet ecce meos famulorum turba penates ;
Æraque pro ſtrenæ nomine certa rogor .
Sed ſatis : indignas compeſce , Urbane , querelas ;
Hauiſtaque de trivio define verba loqui .

His

Hic quoque certa dabunt nostræ præcepta Camœnæ ;
 Tu monitus æquâ combibe mente meos .
 Scilicet aut nunquam strenam perfolveris antè ,
 Aut contra ; medium est inter utrunque nihil .
 Si nunquam ; pèrsta nunquam dare : dente tenaci
 Anchora , quam fixit , detineatque ratem .
 Nunc non esse tibi , quos des , causabere nummos ;
 Exploret loculos læva sed antè manus .
 Nunc tua conveniant , jubeas , conclavia rursus ;
 Si veniant ; forti limina claude serâ .
 Ostia si pulsant , ancilla erumpat ; & horâ
 Hâc dominus rarò , callida dicat , adest .
 Forfitan his utens (juvat arte repellere fraudem)
 Effugies avidos præda petita canes .
 Si semel at dederis , pèrsta dare : commoda multa ,
 Quam famulo dederis , strenâ pusilla feret .
 Protinus ingredienti ædes affurget , & ultro
 Præsto aderit , longas expedietque moras .
 Quis scit , an & famulos domino charissimus inter
 Ille sit , & cujus pendeat ore domus .
 Res est fœda quidem , dominus dum munera servi ,
 Muneris & partes servus herilis agit .
 Hoc mutare tuum non est : quàm utere vento ,
 Qui stat , & hæc cymbam sublevet aura tuam .
 Denique , sèpositâ quidquid te fraude juvabit ,
 Evolet incautas , ne patiare , manus .
 Innocui genus aucupii , mihi credite , vita est ,
 Quod perhibent ipsos detinuisse Deos .
 Juppiter in terras venandi captus amore ,
 Dicitur è superis desiluisse plagis ;
 Mox ait ; umbriferas indagine cingite sylvas ,
 O Socii , cunctas perditæ cœde feras .

Vix

Vix arcus sonuere truces ; cum vasta ferarum
Corpora sanguineo procubere solo .
Hoc ego non miror ; nam quâ fera falleret arte ,
Certa Jovis magni spicula missa manu ?
Adde Jovis comites , Phœbum , geminosque Laconas ,
Cum quibus Alcides , Mercuriusque fuit .
Juppiter interea : levis hæc , facilisque voluptas ;
Nec facit ad tantas præda pusilla manus .
Anne feras magnum nostris procumbere telis ,
Queis nihil est mentis consilii que nihil ?
Quin homines patriis venemur in urbibus , inquit ;
Hæc decet excelsos præda superba Deos .
Antè tamen certas venandi discite leges :
Non est hoc , temere quod moveatur , opus .
Parcite sanctum animal vestris violare sagittis ,
Cognatoque vacet nostra cruore manus .
Illi , quam dedimus , libertas integra constet :
Hæc hominem ad superos evehit una Deos .
Hoc caput , ò Superi ; vestros , gens inclyta , casses
Sic homines subeant , ut subiisse velint .
Vix ea : in Actæas , missis jam saltibus , urbes .
Cum Jove se Superum contulit alta cohors .
Neve homines frangat Majestas clara Deorum ,
Quilibet humano se Deus ore tegit .
Juppiter urbani partes sibi legit honoris ;
Quo non ulla homines dulcior esca trahit .
Oscula , blanditias , cultum testantia verba
Protulit innumeris sedulus ille modis .
Excipit hunc capitis prior inclinatus honore ;
Huic operam famuli , mancipii que locat .
Obvius officiis illum compellat amicis ;
Ad latus huic patulo vertice pronus adest .

Arti-

Artibus his hominum capiebat millia vulgò
 Juppiter ; & prædæ non modus ullus erat .
 Auctupis in morem , jucundæ murmure laudis ,
 In tua quàm multos retia , Phœbe , trahis !
 Quisque capi voluit : nam quis dulcedine laudis
 Non capitur , quanvis se neget ipse capi ?
 Absentes venabor , ait Cyllenia proles ;
 Hos capere exiguæ non erit artis opus .
 Nec mora : distantes quâ compellaret amicos ,
 Littera Mercurii prima reperta manu est ,
 Conserit hanc titulis , prænomina frontibus addit ;
 Margine in extremo seque , diemque notat .
 Hanc ubi dente premens ter complanavit eburno ,
 Partibus adversis in sua membra plicat ;
 Aggerat & rursus titulos ; adscribit & urbem ,
 Quam petat : extremum gemma coerces opus .
 Protinus in casses venit nova turba recentes ;
 Quæ tantos caperet , parva tabella fuit .
 Concurrere urbem gemini cœpere Lacones ,
 Et procerum in nitidis testâ subire togis .
 Fausta ubi se rerum , vel fors infausta tulisset ;
 Commoda temporibus verba dedere suis .
 Protinus officiis illecti talibus , ultro
 In nova sese homines retia sponte dabant .
 Amphitryoniades , districto robore clavæ ,
 Mulctat inurbanos torvus ubique viros ,
 Quæ fuga , qui risus , dum verbera sæva sonarent
 Undique , & Herculeâ verbera digna manu !
 Sub Jove sic homines capiebant Numina quondam ;
 Et digni , superis qui caperentur , erant .
 Ite per exemplum , quoniam decet , ite Deorum ,
 Vos quoque præceptis turba docenda meis .

Quid

Quid juvat aereos venando excurrere montes ?
Sumptaque in excordes perdere tela feras ?
Pulchrius aucupium vestris sese urbibus offert .
Si sapitis , patriâ tendite in urbe plagas .
Quem non laus moveat ? laudando tendite casses :
Laus tamen à meritis profluat apta suis .
Frigida si fuerit , sordet ; si manca , ruborem
Affert ; laus animo deproperata placet .
At cave , ne contra tua stet præconia vultus ;
Sæpe vel intuitus destruit illa tacens .
Laus sit compta velim ; fuerit tunc compta decenter ,
Fimbria si Vero nexa sit ante brevis .
Hic erit ad primos belli subvectus honores ;
Purpuream in patriâ cœperit ille togam ;
Segnes rumpe moras ; gratatum excurrere per urbem ;
Hæc erit aucupiis area digna tuis ,
Debita quod tandem sibi præmia cognita virtus
Cœperit , officii summa sit ista tui ,
Forfitan oppressus morbo languebit amicus :
Protinus ille domi conveniendus erit .
Quam potes , affer opem , dic consolantia verba ,
Quæque levent morbi tædia longa , refer .
At cave , strata premas lecto projectus eodem ,
Nec medici partes tristis obire velis .
Quominus invisas , si quid remorabitur , ægrum ,
Missus ad hunc domini nomine servus eat .
Præferat hic flores , munuscula grata , recentes ,
Pharmaca ubi tremulâ sumet amara manu .
Postquam convaluit , vires ut farciat ægras ,
Mitte tuæ pingues tempore chortis aves .
Si præmaturum tibi quid submiserit hortus ,
Devolet huc animi nobilis arrha tui .

Tali-

Talibus illiciis hominem venabere ; teque
 Evehet ad superos inclyta præda Deos .
 Cui res nulla fatis , cui non satis orbis , & æther ,
 Aspice , quàm pretio vaneat ille levi .
 Majus opus superest ; pullis insignibus orbam
 Cum mors elato fecerit ense domum .
 Ergo ubi sat primi consedit causa doloris ;
 Cœperit atque aliquem luctus habere modum ;
 Vel prior , aut primos inter te sedibus offer ,
 Mors ubi funereas extulit atra faces .
 Civica quas dederit tibi tunc facundia , vires
 Exere , & appositis suggere verba modis .
 Dic age , non aliter tali te funere mœstum ,
 Fratre tuo mœstus quàm moriente fores .
 Objice præcipiti quàm stent mortalia lapsu ,
 Nostraque sit quantâ condita nube dies .
 Denique , divinis obsistere nutibus ultra ,
 Haud bene morati dixeris esse viri .
 Fac doleas ; præceptor erit dolor ipse dolendi .
 Sin mindis ; at spatium finge dolere brevi .
 Profuit & multis urbano littera cultu
 Scripta ; decet versus res quoque tanta meos ,
 Sicubi longinquis versatur amicus in oris ,
 Mitigat invisas littera scripta moras .
 Littera commendat , titulis gratatur adeptis ,
 Condolet , hortatur , nunciat acta , monet ,
 Littera mercatur , contracta negotia curat ,
 Causidicos acuit , triste tribunal adit .
 Luserit illa velis ; salibus conspersa decenter ,
 Mille ciet ludos comptula , mille jocos .
 Sit gravis illa cupis ; contracto seria vultu ,
 Quæ deceant Curios , ora severa capit .

Mixta

Mista sit illa jubes? formæ sese aptat utrique,
Seria parte sui, ludicra parte sui.
Sit brevis, hoc primum, nec ventre tumescat obeso
Littera, pacato quam cupis ore legi.
Altera dos, nullis ambagibus illa legentem
Angat, & indubiæ nuncia mentis eat.
Non elumbis ad hæc, non languida, quidquid agendum
Urgeat, ingenuâ simplicitate decens.
Quis furor est missis aures obtundere verbis,
Nulla ubi scribendi causa, nec apta subest?
Nam rogo, quis fatuo redimendas ære tabellas,
Verbaque stultitiæ plena legenda putet?
Atque aliquis, tacito queribundus murmure secum,
Quid sibi vult verbis garrulus iste suis?
Vile ministerium tunc littera missa subibit,
Aut dabitur subitis splendida præda focis.
Quid titulis levius? quam sunt sine pondere verba?
Qui sapit, hæc scribens spargat utrâque manu.
Turpis avarities semper, sed turpior illa
Est nunquam, urbanis quam sit in officiis.
Ad leviora vocor: veteri scripturus amico,
Non est quòd timidâ singula lance probes.
Si levis effluxit calamo torpente litura,
Non est, quòd scriptum dextra retexat opus.
Tunc quoque gentilis notissima stemmata gemmæ
Ænea sphinx curvo suppleat orbe, licet.
Tota sed obsequium fac spiret epistola contra,
Principis in dominas quam cupis ire manus.
Tunc cave, litterulis sit epistola confita densis;
Splendida quin lato margine cera vacet.
Quid super ingenui est? mentitur epistola sæpe,
Paginaque innumeris peccat amica modis.

D

Lit-

Littera quòd nunquam sibi venerit ulla, protervo;
 Hanc licet hic dudum cœperit, ore negat.
 Pejerat hic, serò sibi reddita fida sodalis
 Verba; licet fuerint tempore lecta suo.
 Hic permutatis perfrixtâ fronte Kalendis
 Utitur, adscribens, quem velit, ante diem.
 Est, qui nunquam adeat tabularia publica, missas
 Ne redimat misero sordidus ære notas.
 Quid tibi profectum post hæc conamina? mendax
 Audis: ista tui summa laboris erit.
 Nunc Cæremoniis quidquid præscripserit usus,
 Quæ præstanda tibi, quæque cavenda, canam.
 Ne tamen ignotæ fallaris origine vocis;
 Ritibus his nomen cærea pompa dedit.
 Vox valet affinis: tædis præeuntibus aras
 Nam velut ore gravi Myſta verendus adit;
 Haud alio gaudet lustrari civica ritu
 Turba: suum obsequii vel fora carmen habent.
 Te vocat hic Dominum, servum se devovet alter;
 Signaque adorantis plurima vultus habet.
 Non tamen urbanos vitiant mendacia ritus:
 Qui labem hanc illis detrahat, usus adest.
 Detrahit occultè signis vim talibus usus;
 Et ne verba sonent, quæ sonuere, facit.
 Si tamen urbanas ultrà grassabere leges,
 Officiis mendax tunc eris ipse tuis.
 Non decet in fraudem signis civilibus uti;
 Cùm jam non illis publica causa favet.
 Dixerit hic aliquis: curvâ mihi fronte colendus,
 Quem modò Sors cæco vana favore tulit?
 Hunc quoque rite colas; frontem submitte superbam
 Quisquis es, & titulis devenerare suis.

Tu

Tu quoque Fortunæ, levis ostentator avorum,
Nascenti trepidâ porrige thura manu.
Prisca juvent alios: servire recentibus annis
Me decet: ingenio blandiar Urbis ego.
Ipse feram nostro placituram more salutem;
Quæque juvent aures publica verba sequar.
Meque catenatum tibi vivere sponte fatebor:
Deteret at nostrum nulla catena latus.
Ferre jugum impatiens, nullique subesse paratus,
Mancipium dicar tempus in omne tuum.
Vidi ego ab affusis herbam dulcescere lymphis,
Quæ degustanti nuper amara fuit.
Et gladium longo paulatim obtundier usu,
Cui novus in clades antè nitebat apex.
Aspera servitii sic nomina mitigat usus,
Atque acie careant, quâ feriare, jubet.
Urbs, ætas, tempus, dispar fortuna regendis
Officiis leges, juraque multa dabunt.
Non, qui magnificis ritus celebrantur Iberis,
Sequana quos ambit, quosque Garumna, decent.
Bellica non cultu Germania gaudet eodem,
Anglia quo gaudet classibus apta coli.
Grandibus officiis, titulisque sonantibus aures
Nobilis assuetas Parthenopeus habet.
Lenius Hetrusci se compellare per urbem,
Cum verba expediunt officiosa, solent.
Commoda quin etiam peragendis tempora nosces
Officiis, peccet ne tuus inde labor.
Viseris obstrictum curis; quæ verba parasti,
Carpe, fatigatis auribus æqua minus.
Cui bona simplicitas, vitæque modestia cordi,
Hæc obeat parcâ prima Juventa manu.

Invalidam sustentat honos, pascitque Senectam :
 Hinc vacet officiis laxius illa suis .
 Hæc utrâque manu, per mutua verba vicissim,
 Quos gradus extollit, muniaque ampla, ferant .
 Talibus absolvit plebem sed legibus usus ;
 Reddere cui cultus publica signa satis .
 Debita quæ fuerint, persolve libenter, & ultrâ
 Quàm debes, aliquid sponte vel adde tuâ .
 Justus Eques nondum, sed plus quam hic Civis, habetur ;
 Hunc Equitis justî devenerare loco .
 Compellendus erit, quem nunquam videris ante ;
 Ne pecces, titulo nobiliore voca .
 Utere blanditiis sapienter : dextera cesset
 Ut tua, multiplici sænore dives eris .
 Justa fluant primum ; sin fortè receditur æquo ,
 Paulò laxa magis pallia nostra volo .
 Non tamen, ut totâ sis fabula turpis in Urbe ,
 Syrma giganteum post mea terga trahens .
 Sic ubi quæ debes, palmo persolveris æquo ,
 Hæc face judiciis uberiora tuis .
 Dexterior tibi fortè locus debebitur ; illum
 Rejice ; sin urget turba sodalis, habe :
 Innue quin potius te cedere ; remque latenter
 Argutæ peragant voce tacente manus .
 Hactenus urbanis parendum est ritibus : ultra
 Addideris quidquid ; tempus inane teres .
 Quâ modico nuper vix laxa patebat hiatus
 Janua, rixantes unus, & alter erant .
 Grande caput belli, qui primus in arcta subiret
 Ostia ; spectator non procul ipse fui .
 Tu prior anteeas : non fiet, protinus alter ;
 Tu meritis potior, te præeunte sequar .

De-

Debita quæque sibi contemnere velle, superbum est :

Pugnatum satis est ; me subeunte, præi.

Profectura nihil cum verba videret uterque ;

Visa est consertâ lis dirimenda manu.

Hic trahit, hiç retrahit, retrahentem fortiùs alter

Adducit : dubio nutat uterque gradu.

Rixa caleret adhuc ; falso sed poplite preffit

Alter in alterius membra volutus, humum.

Protinus inclamant : casum vicinia risit.

Cum duo pugnarent, victus uterque fuit.

Unde tamen patribus jam pridem incognita nostris

Regna per Ausoniæ gliscere visa lues ?

Hic cæremoniis sedes, hic Regia ; nusquam

Videris has tantâ relligione coli.

Hic & blanditias, & verba sonantia pulchrè

Vendere compositis edidicere modis.

Deme coloratis formosa putamina pomis ;

Sub vacuo nucleus cortice nullus erit.

Scilicet hinc nervis elanguit icta resectis

Virtus, quæ priscos condecorabat avos.

Thraciaque hinc capto servilia vincla Quirino

Est modò barbaricis ferre minata sonis.

O Superi meliora ! feræ præfagia gentis

Tradite Carpathiis dilaceranda Notis.

Auguror : en, versis fugient Getica agmina signis,

Pallidaque Odrysiâ cæde calebit humus.

Est virtus, animusque, paresque in prælia vires :

Thrax, melior nobis causa ; pudenda tibi est.

Vincimus ut causâ, sic & vincemus in armis :

Et Superi causæ consulere boni.

Jam quatit Hungaricos numeroso milite campos

Cæsar ; victrices jam sonuere tubæ.

Bosphorus, & Pharii tremuerunt ostia Nili :
Jam minor in sese colligit Hebrus aquas .
Ite bonis avibus ; vestris Victoria signis
Militat , & facilem fertis in arma Deum .
Jam caput in palmas vobis inclinat Idume ,
In ferta & totis optat abire jugis .
Prole nova Carolum populis plaudentibus auctum
Augete , & regnis Numina sancta novis .
Cresce puer , risuque tuam cognoscere Matrem
Incipe ; vincendo mox imitare Patrem .
Te Byzantinæ sua per suspiria matres
Concelebrent : somno hæc nænia digna tuo .
Mox ego bella Patris , præclaraque Cæsaris arma ,
Ingenti , annuerit si Deus , ore canam .
Dum loquor hæc , Erato nervis majora parantem
Risit ; & urbanum perfice , dixit , opus .
Et jam festa vocant urbis Spectacula vatem :
Hic quoque , quæ vobis digna legantur , erunt .
Si non barbaricis devincti colla catenis
Anteunt currus , captaque signa Duces ;
Si nec Oronteis adveſtaque Tigris ab oris
Terret Romanas sanguinolenta nurus ;
Sunt sua sacrificæ spectacula regia Romæ ;
Quæque decent saturæ gaudia pacis habet .
Muciber igne potens quoties accitus in urbem
Ludicra festivis ignibus arma movet !
Aspice laxatis ut fontibus impleat ingens
Æquor Agonalis vasta theatra Fori .
Sunt quoque Flaminiae spectacula multa jocosæ :
Non te , quin adeas , carmina nostra vetant .
Cum Libyci laxantur equi de carcere , cumque
Festa coronatus jam sua Bacchus agit .

Non-

Nonne vides quantos temo aureus Æmilianos ,

Nonne vides quantos currus Othonas agat ?

Laxius officiis hîc indulgete Quirites :

Publicus hoc vestræ postulat Urbis honos .

Scilicet hospitibus tunc fervent compita magnis ,

In quibus & Romæ plurimus hostis adest .

Quid , si fortè aliquis patrias ubi venerit oras ,

Multa super Româ gens & amica roget ,

Dixerit : est ingens , templis spectanda , viisque ,

Et procerum domibus ; comis at illa parum .

Quid loquor , externis Orator missus ab oris ,

Cùm sacra Tarpei limina Patris adit ?

Tunc licet effusos per compita cernere currus ,

Et populum Româ deficiente premi .

Quæ terixa manet cubitorum : Rustice longè !

Ah nimis impresso lædor ab ipse genu .

Quid facis o demens ? cùm sis hoc corpore , saltem

Debueras patulâ fronte subesse procul .

Nec vos cæsaries cirris intorta magistris ,

Nec toga crispato fallat honesta sinu .

Sæpe sub egregiâ mendacis imagine cultus

Vile caput latitat : credulus esse cave .

Hoc quoque : fœmineum triviis undantibus agmen

Ut nullo passim more licenter eat ?

Non satiùs curare lares ? non verrere fordes ?

Immundæque foret pascere Cortis aves ?

Ite domum celeres , lanam mollite colendo ,

Nestoræque Aviæ , Priamidesque Nurus .

Vos quoque , vos raro spectacula visite , cælo

Quos monet addictos rassa , brevisque coma .

His ego deterior visis plerunque recessi ;

Non unquam melior ; me mea damna movent .

Ite per Exquillas, & sola Palatia bini;
 Ite, Quirinalis scandite montis iter.
 Collis Aventini quem non clementior aer
 Mulceat? hinc totos me juvet esse dies.
 Et modò cursantes spectarem in flumine lintres;
 Et modò curvatas mercibus ire rates.
 Ruraque Pamphiliis intrarem grata Camœnis,
 Jugera non magni, sed bene culta, soli.
 Et simul indigitans: hæc magnus in atria * Princeps
 Se confert Urbis sæpe perosus opes.
 Sicubi mens toto fervercit Apolline, vix hæc
 Docta volutantem carmina cella capit.
 Versantem omnigenæ monumenta perennia famæ
 Excipit hæc Domino bibliotheca minor.
 Assidet ingenti gravis hic Torquatus Alumno.
 Hæc Aligherio sella parata seni est.
 Hæc comes in spondâ Petrarcha recumbit, & artis
 Pandit inexplicitas interioris opes.
 Pompa manet major; spectacula parva faceffant;
 Explicat en totum par sibi Roma jubar.
 Ecce triumphali scandit Capitolia ritu,
 Claviger ut capiat publica scepra Pater.
 O quales videas educi ad fidera moles!
 Quanta coronatis pegmata stare viis!
 Ille Deum sacrae testatus frontis honore
 Format adorata signa verenda manu.
 Regnet, Io, longum Pater Innocentius, Urbem
 Sospitet hanc: populi plausus ubique sonat.
 Da Pater, oh, fruges, da publica commoda vitæ,
 Adde levaturam tempora mortis opem.

Flos

* *Eminentiss. & Reverendiss. S. R. E. Card. Benedictus Pamphilj.*

Flos procerum, lectique Patrès, Princepsque Juventus
In lemniscatis alta renidet equis.

Fac aliquis lateri peregrinus adhæreat hospes;
Multaque te cursim nosse docente velit.

Qui labor ignarum per singula ducere? saltem
Innue purpureos, nomina certa, Patrès.

(1) Hic est [nosce Senem per magna negotia tritum]
Cui Themis agnomen Judicis alta dedit.

(2) Spinula pone subit: qui sit, Germania testis;
Ille Palatini fulcit Atlantis onus.

(3) Annibal hic, sed pone metum; vetus ille timendus
Quam fuit; hic tanto dignus amore recens.

(4) En Coradinus adest; docti geminate Quirites
Obsequium; dantis Principis ille Manus.

Hæc ubi præstiteris, tibi protinus advena grates
Reddet, & o, dicet, comis amice, vale.

At vos sic raptim præconia vestra canenti
Parcite purpurei, Regia turba, Patrès,

Non animus vati, sed latior area desit;
Area fac adsit commoda, quantus ero!

Nempe ego te meritis præstantem insignibus, Urbis,
Aquaviva (5), decus grande filere velim?

(6) Natus ad imperium quam sis, Renate, docerem,
Mensque tibi ut vires suggerat ampla pares.

(7) Ottobonum canerem? quàm justo carmine vellem,
Grandia magnifici Principis orsa loqui!

Quid splendoris habet, quid Gallia nominis, unus
Edite Regali stirpe, Roane (8), doces.

De-

Eminentissimi ac Reverendissimi S. R. E. Cardinales. (1) Franciscus Giudice. (2) Georgius Spinula à Secretis Innocentii XIII. P. O. M. (3) Annibal Albani. (4) Petrus Corradini Prodaturus. (5) Franciscus Aquaviva. (6) Joseph Renatus Imperiali. (7) Petrus Ottoboni. (8) Armandus de Rohan.

Denique, quæ Latii Majestas clara Senatus,
Dicere, dulce mei carminis esset onus.
Hæc ego conarer; sed plura efferre parantem
Ad mea pensa iterum durus Apollo vocat.
Quid tibi præcipiam de ludis? hic quoque restat
Actus; & hic virtus undè probetur, habet.
Vidi ego quem gravitas, quem frons operosa tegebat;
Non semel hic animi signa dedisse levis.
Prodium interdum studio fallente soluti;
Et rimas animus sæpe remissus agit.
Sunt qui fortuito, nullâque reguntur ab arte:
Arte alii constant, quâque regantur, habent.
Effuge fortuitos: mala fors dominatur in illis.
Tu tua fortunæ credere vota potes?
Ludere par impar, digitisque micare rotatis,
Quis dubitet, nostrâ cautus an arte vetem?
Ah, talis prohibete manus fallacibus: ossa
Lingat apud stygios Cerberus ista lacus.
Est quoque, quæ præfert regalia signa, papyrus,
Multiplici varios picta colore sinus.
Dixeris: hæcne tuis prohibemur legibus uti?
Fortunâ siquidem constat, & artis ope.
Lude: supercilio non sum, mihi crede, severo:
Non cecidi summo tertius Axe Cato.
Sed cave sit præceps, cave sit tamen alea pernox;
Stulta nec antiquas alea perdat opes.
Lude minutatim; procul hinc procul exulet aurum:
Quæ minimo solvas æra dolore, probo.
Sed ludis cum fortè queas levioribus uti,
Cur teneat cupidas alea vafra manus?
Est cancellato pila fuste levanda per auras;
Tensa cave fugias retia, victor eris.

Aspi-

Aspicias ut tumido se follis ventre per auras
 Circinet, ingenti subfiliatque gradu?
 Ludendi modus haud simplex: vel calcibus illum
 Tolle, vel obnubens brachia trudat Acer.
 Est pila, pulvereo quæ tramite fagina fertur,
 Grandibus atque solum trudibus acta quatit;
 Est quæ mensa cavis subsidit hiatibus anceps,
 Missile quâ certâ lege rotatur ebur.
 Si tibi sunt firmæ vires, primum elige ludum;
 Ludus, qui gracilem juverit, alter erit.
 Est & tesseralis bicoloribus area pugnax;
 Area & hæc digitis sæpè terenda tuis.
 Est quoque militiæ peragendus imagine ludus;
 Aspicias; pugnans agmen utrinque putes.
 Hunc luisse velim, si mentis acumine præstas:
 Non facit ad tardos tessera docta viros.
 Hoc sibi, quid mirum, Palamedes vindicat auctor,
 Ingenio, dubium, major, an arte manus.
 Hinc armis quæsitâ quies, cum Marte decenni
 Protraherent lentos Pergama fera duces.
 Hoc Ajax, hoc sæpè ferox ludebat Achilles:
 Hoc Stenelusque sagax, Actoridesque puer.
 Publicaque Argolici qui mens, qui lingua Senatus,
 Hoc solitus noctem fallere Nestor erat.
 Tu quoque qui linguâ, qui Nestora moribus anteis,
 Purpureæ columen grande decusque togæ,
 Hinc solitus, Corfina, tuis accersere curis *
 Otia; vel ludens par tamen ipse tibi es.
 Juro per Aonios, mihi maxima Numina, fontes.
 Et per quidquid habent Regna canora sacrum;
 Nau-

* Eminentissimus & Reverendissimus S. R. E. Card. Laurentius Corfini.

Naupliades tecum certet; devictus abibit:
 Dicet &, inventis sum minor ipse meis.
 Certet Atlantiades tecum; quos ille moveret,
 Excuteret celeri dexteritate dolos.
 Dicet & admirans artem ludentis Apollo;
 O quantum hic nostri magnus Alumnus habet.
 Quid quod nobilium tua sic patet aula coronæ,
 Ut melior redeat moribus aucta tuis.
 Adde quod, & doctis fervent conventibus ædes:
 Angulus ille sophis, vatibus iste patet.
 Multum Roma tuis debet virtutibus; esto:
 Deliciis debet non minus illa tuis.
 Ergo memor nostri, fueris quicumque, libelli,
 Hæc servata tuo pectore semper habe.
 Ite procul, tristesque minæ, rixæque procaces,
 Gaudiaque immodicis exululata fonis.
 Viceris; & nummos lusoria mensa paratos
 Offert; cunctatrix auferat æra manus.
 Æra, licet victus, nondum hic numeravit, amico,
 Ut solvat, monitum comiter ore velis.
 Dignior adveniet; nec pluribus apta ferendis
 Mensa: jube partes impleat ille tuas.
 Vidi ego, qui totis se se demitteret ulnis
 Victor, & injectâ raderet æra manu;
 Quique procax crebris diduceret ora cachinnis,
 Surgeret, alternas concuteretque manus.
 Quam malè cantillas, & mensam pollice pulsas,
 Verba ferens dubiis suspiciosa notis.
 Tunc quoque parcendum salibus: victoria victum
 Intempestivis urit amara jocos.
 Jurgia discedant: odi, cum rupta boatu,
 Redde meum, clamant atria, tolle tuum:

Ve-

Vela legit, portumque subit vix fune soluto,
Qui dubias primo flamine sensit aquas.
In sua molle pecus subducit ovilia pastor,
Cum pluvix signum garrula fecit avis.
Tu nova quid pergis per damna laceffere sortem?
Si minùs hæc fuerit dextera, vela refer.
Vela refer, portumque subì; res credula ludus.
Si non vis ultrà perdere, perde semel.
Quid miser hùc moneam, ne bile incensus amarâ;
Iratâ laceres ludicra signa manu?
Quodque magis fuerit, ludum mirante coronâ,
Ne rumpas tristes ore sonante minas?
In tua neve voces superos mendacia testes,
Deducens omnes torvus ab Axe Deos?
Sed non roboreo doceo de stipite natos,
Quosque ulnis aluit torva Megæra suis.
Qui spectator ades, tantùm spectare memento:
Nec ferat invisos garrula lingua sonos.
Innue nil oculis, neu sis nugator ineptus;
Nec cubito quenquam multa docente premas.
Arbiter eligeris; certamina tolle sequester,
Constanti referens, quæ tibi visâ, fide.
Hæc mihi sat fuerit monuisse: sed avolat annus
Interea, celeri vectus ad astra rotâ.
Jam caput Octoher cinctum frondente coronâ
Extulit, & Baccho fervida musta tument.
Ecce quies Anni; cessant fora rauca, clientum
Ad rixas, surdâ stertit & aurè Themis.
Jamque capillatos de more magister Ephebos
Liberat: ad tempus garrula transfra tacent:
Me quoque par subiit circumfrita rura cupido
Visere: Pieridum turba valetè brevî.

Quin

Quin magis o mecum Latias paulisper in oras
 Cedite ; & hîc etiam , quod doceatis , erit .
 Ille tuos subeat , nemoralis Aricia , colles ,
 Antraque congressu nobilitata Numæ .
 Hic juga Telegoni sublimibus ardua villis ,
 Tepetat hic clivis molliter Alba tumens .
 Ast ego Tybur amem ; me Tyburis ora supini
 Allicit , irriguis ora salubris aquis .
 Quid mihi vobiscum platanorum ingloria pbes ?
 Cultaque regali rura supercilio ?
 Me juvat arte carens , & non fucata voluptas ;
 Spontè parata sequor ; nil operosus amo .
 Hîc modo fatidicæ properarem in templa Sibyllæ ,
 Templâ vetustatis penè verenda situ .
 Et modò cunctantem revolutus monte teneret
 Inter præcípites trux Anienus aquas .
 Nunc Mecænatem baculo subnixus adirem ,
 Nunc canerem antè tuas , Flacçe diserte , fores .
 Tu modo quisquis eris , sic proxima rura subibis ,
 Urbis ut oblitus non videare tuæ .
 Hæreat hæc oculis , hæc hæreat insita cordi :
 Illius ad normam dirige , quidquid agis .
 Multa tamen nostri connivent rure libelli :
 Non mea de tetricis Musa Deabus erit .
 Vestis , & ornatus minùs hîc operosa supellex
 Sit tibi : simplicitas rura , nemusque decet .
 Indica , dum graderis , gressus sustentet arundo :
 Hæc tibi pro famulis , hæc tibi currus erit .
 Pone supercilium , cùm rure moraberis , Urbis :
 Fronsqve nec indigenas obruat alta rudes .
 Curia parva quidem , sed Curia : purpura Patres
 Crassa suburbanos velat ; honora tamen .

Quid

Quid mihi Roma tumes? tua si primordia spectas,
Ipsa etiam, dices, campus & herba fui.
Parcius officiis hinc utere: desipit, urbis
Tædia qui secum, vel procul urbe, vehit.
Discursare vagum, dominas ambire quadrigas,
Et procerum lateri continuare latus;
Concubiâ cætus producere nocte loquaces,
Ludere, inexhaustâ ducere vina manu;
Hos est ingenui corrumpere gaudia ruris.
Hei mihi quàm multos decipit iste furor!
Indè redux aliquis maciem præposterus affert,
Protinus & medici postulat æger opem.
Quem non aucupii delectet honesta voluptas?
Aucupis in morem falle latenter aves.
Nec pudeat crasso tunicatum incedere cultu,
Aut lateri peram supposuisse tuo.
Sibilus ære cavo de collo pendeat apte:
Mentitos volucrum disce referre sonos.
Hinc poteris curtæ supplere peculia cænæ;
Hinc poteris totâ stertere nocte satur.
Præda redundabit; dulces asperge sodales
Parte tuæ prædæ; sic benè comis eris.
Quem minùs ista juvant; hic psallat, inambulet, oret,
Lectitet, exscribat: rus quoque Pallas amat.
Mitte crumenisecæ clamosa volumina Baldi
Ad tempus; genium solvat Apollo tuum.
Quo me rura vocant? cur hæc prolixiùs æquo
Persequor? o veniam, Lector amice, dato.
Ruris amatrices quis nesciat esse Camœnas?
Quid mirum, hic vates si quoque tangit amor?
Ast ego præcipuè; nam quæ mala tempora nostris
Urbibus incumbunt! ruris amore trahor.

Fal-

Fallere, mentiri, stantem pervertere, plausus
 Fingere, vipereos corde fovere dolos,
 Hoc balbi docuere Senes, didicistis Ephebi:
 Hoc viget; hoc Urbis vivere more vocant.
 Juppiter humanâ lustrabat imagine terras,
 Fidus Atlantiades cui comes unus erat.
 Virga gradum firmat: fluitabat mantica tergo;
 Exhaustis levior mantica facta cibis.
 Deque viâ fessos, longisque erroribus actos
 Cœperat occulto vellere dente fames.
 Ostia, quod possunt, pulsant de more per urbes,
 Exiguamque petunt supplice voce stipem.
 Exilit, & paulum referans ancilla fenestram,
 Quam petitis, præstet Juppiter, inquit, opem.
 Atque aliquis, falsâ reputans sub imagine fures,
 Oh faveat vobis, dixit, Atlantiades.
 Juppiter interea; quânam gens incolit Urbes
 Ferrea? ut in miseros saxea corda gerit!
 Tentemus silvas: priscae pietatis imago,
 Et pudor in silvis fortè superstes erit.
 Non procul exiguo surgebat villula tecto;
 Prodidit hanc index fumus; adire placet.
 Ostia vix pulsant; pulsantibus obvia limen
 Pandit, &, o Juvenes scandite, Baucis ait.
 Præstat idem tremulâ senior cervice Philemon:
 Prolis uterque expers; hi duo tota domus.
 Juppiter, o priscae, dixit, virtutis imago,
 O quos longævus penè sacrauit amor!
 Urbibus ejectos cunctis, ludibria vulgi,
 Hæc tandem miseros excipit una domus.
 Hæc inter; parvamque casam, tectumque subibant;
 Parva, sed ingenuo munda nitore domus.

An-

Antevolat Baucis, farmentaue largiùs igni
Addit, & exanimes promovet ore faces.
Olla aderat privata focis, quæ jure fuillo
Caulibus immisto, cœna duobus erat.
Additur hospitibus tum lacti concolor hædus,
Seposita in festum mensa beata diem.
Ipsa præst ollæ, roburque saporibus addit,
Quiddam dulce afflans, fœmineumque cibis.
Segnior haud illâ nitidum mantile Philemon
Explicat: hîc crater: ponè Lyæus erat.
Discumbunt, varioque epulas sermone morantur
Numina; nec Baccho parcit avara manus.
Quoque minùs parcit, cyathosque benigniùs haurit,
Semper inexhaustus dat nova vina calix.
Sensit ubi Baucis succrescere sponte Lygum,
Numen adest, clamat territa, Numen adest.
Dique senectuti faciles ignoscite nostræ:
Simplicitas certè crimine nostra caret.
Juppiter interea Numen cœleste fatetur;
Visus & est, cœli quantus in arce tonat.
Confirmansque Senes; veniam vos poscitis, inquit,
Et mihi vix grates reddere posse datur.
Templum erit ista domus, jam non habitabilis ultra:
Tanti est hospitio demeruisse Jovem.
Et vos ite malæ vestris cum civibus Urbes,
In quibus antiquus degeneravit honos:
Hæc ubi dicta; solum celeri vertigine volvi,
Inque suâ parvi fidere mole lares.
Proque casâ Templum subito venerabile surgit;
Et jussi templo ritè præesse senes.
Quæque suis Superos pepulerunt finibus, Urbes
Obruit effusis vastus hiatus aquis.

E

Pro-

Protinus in ranas cives abiere : molestum
Nempe peregrinis , hospitibusque genus .
Pauca quid hospitii nunc condere jura vetamur ?
Has quoque sustineas , parve libelle , moras .
Annuat : ecce tuas ocreis vallatus ad ædes ,
Provestaque madens nocte sodalis adest .
Quid , si non monitum te fecit epistola ? quid , si
Non ad conditum venerit ille diem ?
Surge toro properè , charumque amplexus amicum ,
Nocte moraturas in sua colla manus .
In tua deinde manu pressum conclavia duces ,
Fartus ubi plumâ commodiore torus .
Tunc modicos cœnæ velit excusare paratus ,
Utque boni vultum consulat ille , roga .
Altera lux mensæ fac damna rependat iniquæ
Lantior ; at dives nolo sit illa nimis .
Hospitium exercet nimium qui largiter , ille ,
Quem recipit , longè comiter ire jubet .
Displicet hoc meritò : quid si frons aspera rugis
Hunc fuget , & tacito nutus in ore loquax ?
Quique dies instare minùs peragrantibus aptos
Succinit , indubiæ garrulus auctor aquæ ?
Tu quoque digrediens alienas hospes in ædes
Quid malè suspectas protrahis usque moras ?
Effeda , servitium , curto cauponula tecto
Fac capiat ; domino sic leve pondus eris .
Quin , simul in sedes fueris delatus avitas ,
Protinùs hospitii fac videre memor .
Officiosa tuâ peraretur epistola dextrâ :
Non tamen hæc sterilis pignus amoris eat .
Adjice quæque tuam deceant munuscula sortem ,
Quæ patrii fructum dixeris esse soli .

Hoc

Hoc sumus ingenio pars pleraque ; commoda tantum
Ut sua, præterito quisque pudore, velit.
Quis non, cum valeat, medicos contemnit ? & idem
Ad medicam supplex confugit æger opem.
Ille tuus fautor, quo dudum exceptus amice es,
Casus, in urbe tuâ, sic tulit, hospes adest.
Hæc mora nota tibi ; lux est jam tertia ; cessas
Visere ? quid cessas Rustice ? redde vicem.
Quod si noluerit, precibus compelle, dolosque
Adstrue ; quàm dulces sunt in amore doli !
Quid, si fortè, tuâ cum se feret obvius urbe,
Hospitis effugias prætereuntis iter ?
Ostia pulsanti quid si te dicat abesse,
Mentitus falsi nomine servus heri ?
Non tamen hoc quenquam deterreat ; ire per urbes
Quo minùs, & patriam deseruisse velit.
Ite vagi, terrasque bonæ lustrate Parentis,
Ite per immensæ tecta rotunda domus.
Tædiâ multa viæ, terræque, marique subibunt ;
Hei mihi, desertos sæpe querere lares.
Perge : viæ pretium laturus grande ; redibis
Auctior ; hoc quamvis sola crumena neget.
Quos tu non mores populorum, insignia, ritus
Noveris, inque suos regna dirempta gradus ?
Qui Ligurum splendor, cultæque opulentia gentis,
Quantus in Allobrogum finibus extet honos,
Ut vigeat, semperque recens adolescat, & ævum
Nesciat, Adriaci Fœmina magna maris,
Quàmque tenax recti sit fortis Iberia, quantus
Lusiacos teneat relligionis amor,
Quàm solers sit Belga, potens quàm classe Britannus,
Quàmque sit Urbanæ Gallia laudis amans,

Hæc tu de facili properante docebere curru .
 Doctor Iter multis & via longa fuit .
 Cætera deficient fac commoda : comis avitos
 Crede mihi repetes , rusticus ante , larès .
 Ille tumens animus patrii mirator agelli ,
 Quique suæ reputat singula nata domi ,
 Concidet ; ingentes simul advena veneris urbes :
 Constat ab eventu iudice certa fides .
 Quidam nuper erat levis ostentator avorum ;
 Jactabat stultas , stultior alter , opes .
 Casus ubique valet : Romam contendit uterque ,
 Jam non garrit opes alter , & alter avos .
 Ille suos inter patrio plaudente theatro
 Doctus habebatur ; nec , puto , stipes erat ;
 Parisios venit , studiorum , & Palladis arcem :
 Venerat huc doctor , moxque docendus abit .
 Infelix ! primis qui quam vagitibus infans
 Impulit , hac balbus repit in æde senex .
 Ultima regna putat qui proxima rura , suumque
 Natura urgeri deficiente latus .
 Hospes es , & patriis absens à finibus , effer ,
 Quam potes , ingenium gentis , & Urbis opes .
 Singula laudato ; si quid tamen eminet illic ;
 Hoc memori excipiat parva tabella notâ .
 Vestigare tamen , si quæ magis abdita , noli ;
 Submissum furtim ne quis ab hoste putet .
 Quid geniumque loci , Patriæ quid commoda stultus
 Effers , dum peragras externa regna , tuæ ?
 Uritur auditor ; tum quid nos laudibus hospes
 Obruit his ? patriam deperit ; ergo petat .
 Jungite equos , pelagi consternite puppibus undas :
 Non levis est patriâ fructus abesse domo .

Au-

Aurea sopito pellis rapienda dracone ,
 Peliacæ fuerint præmia digna ratis .
 Te fortis , fatigue manet Prudentia victrix ,
 O' magis Argoo vellere digna peti !
 * Alvare tu testis [fileat modò docta parumper ;
 Pagina , cui toto plauditur orbe , Sophòs !]
 Quas tu non gentes scrutatus , & extera regna ?
 Qui tibi non mores , fœdera , jura patent ?
 Hinc nativa tuæ crevit solertia mentis :
 Altaque consilii lampas , & usus adest .
 Luce procul Cynicus , rebusque averfus agendis
 Deliteat ; populi scurra , latrator iners .]
 Doctus Aristippus magnis se regibus aptet :
 Publica procuret commoda , profit , agat .
 Præmia non captet ; si præmia ceperit , uti
 Noverit , & meritum majus honore probet .
 § Principibus placuisse viris non ultima laus est :
 Hoc malè quam multis cefferit , aula docet .
 Alvare , quid mirum , Latiis te fascibus auctum
 In sua si dudum frena coegit honor ?
 Hic quoque Cæsareo delatus nomine crevit :
 Et Majestatem res data dantis habet .
 At tu quo properas pennis majoribus use ?
 Si sapias , ignotus vive libelle domi .

E 3

DE

* Eminentiss. & Reverendiss. S. R. E. Card. Alvarus Cienfuegos S. J.
 edisit præsertim de ineffabili SS. Trinitatis Mystério libris Scriptis
 præclarissimus .

§ Elegat.

DE VITA URBANA

LIBER TERTIUS.

URbanos jam tempus adest componere cœtus :
 Verbaque per certas cōseruisse vices .
 Non locus hic tetricis : fuge Rustice , quique severi
 Grande supercilium fronte Catonis habes .
 Ite procul scurræ viles , mimique protervi ,
 Et cui plus justo lubrica lingua sapit .
 Omnibus o rebus præstantior una voluptas !
 O quæ non vitæ pœnituisse facis !
 Exilium tu sola levas dulcissima nostrum :
 Nec pateris tristes carceris esse moras .
 Præ te mella minùs sapiunt Hyblæa palato ,
 Quique sitim recreat limpidus humor aquæ .
 Præ te camporum necnon viridissima sordet
 Scena , vel artificii facta tabella manu .
 Parva loquor : me finge rotam conscendere Solis ,
 Finge per incurvas ætheris ire vias ;
 Hic mihi divitias quantumvis aggere magnas ,
 Delicias plenâ , quàm libet , adde manu ;
 Si tamen alloquio caream , mihi nulla voluptas
 Suppetet ; atque inter tot bona pauper ero .
 Deme voluptatem miseris mortalibus unam hanc ,
 Nullus , qui vitam sponte subibit , erit .
 Vel fera , vel Deus est , quem non commercia vitæ
 Mutua delectant ; non Deus ; ergo fera est .
 Quin Deus arcanis nostras illabitur aures
 Vocibus ; æternum verbaque pondus habent .

Quo-

Quoque minùs dubites, circumspice quâ patet orbem,

An non ille Dei grande loquentis opus?

Adde quod ante Chaos solus non ille, sed unus:

Atque aliquis, cum quo colloqueretur, erat.

Sed quid ego majora meis nunc viribus ausim?

An gracilis tantum musa sonabit opus?

Me Casa jamque suos iterum compellat in hortos:

Unde legam capiti laurea ferta meo.

Principio placuisse velis, placuisse labora:

Hæc sit colloqui meta, caputque tui.

Unde tamen placeas (ars est nam certa placendi)

Quisquis es, hic paucis nostra Thalia docet.

Quem non obsequium, quem non reverentia vincat?

Hæc tibi sunt geminâ tela tenenda manu.

Venerit alloqui causâ novus hospes in ædes,

Obvius huic patulâ fronte decenter eas.

Hic præeat, tu ponè sequens stipabis euntem;

Tu famuli partes, ille jubentis agat.

Principis hunc sellæ dignabere pronus honore:

Teque brevi teneat sellula curta sinu.

Sunt quoque solemnes, quos noveris ordine, ritus.

Verbaque dimidios nata referre sonos.

Pes quoque verrat humum flexâ cervice frequenter,

Si cupis officio pondus inesse tuo.

Si nihil occurret; valeat, de more rogabis,

Nec ne; recens ecquid rumor in urbe ferat:

Ut nova se primis seges ostentarit in herbis:

Quas monstret Pallas, quasque Lyæus ôpes.

Si vetus hospes erit, longoque domesticus usu;

Est illi ut quædam proximiora roges;

Ut valeant parvusque nepos, & nubilis annis

Filia, vel quid agant, turba pudica, nurus.

Si novus hospes erit, res quærere parce repostas,
 Est quod te monitum terque quaterque velim.
 Res est sancta Domus, sancti mihi crede Penates:
 Lar facer, & totâ quidquid in æde sacrum est.
 Non tamen est cultus tibi par adhibendus in omnes;
 Dispar, pro merito dispare, cultus erit.
 Hic ætate præit; sua sit reverentia Canis:
 Hic titulis; cultor Nobilitatis eris.
 Et cole Palladiæ præeuntes arte palæstræ,
 Et cole, queis doctum pectus Apollo rigat.
 Præcipuo sacris operantes excipe cultu,
 Quosque procul turbâ Claustra verenda tenent.
 His assurge prior, præverte salutis honorem:
 Est aliquid magno posse litare Deo.
 Sed tamen his meritum facile est impendere cultum;
 Excipe ad hæc justo comis honore pares.
 Proditur in minimis tamen hic; venientibus offer,
 Si sit nulla super sella parata, tuam.
 Innue, si tunicæ pulvis turpaverit oras,
 Vel te clam pulvis decutiente cadat.
 Exciderit digitis argentea theca remissis,
 Curvus ab immundâ protinus effer humo.
 Perge age; quem primis reverentia vicerit armis,
 Arctius obsequio demerere tuo.
 Sed prius explora, num Palladis arma secutus,
 An magis Astrææ militet ille foro.
 Carmina si pangit, vatem gratabere musis:
 Dignaue Mæonio dixeris ore loqui.
 Si solitâ fertur vagus ambitione per urbem,
 Area, dic, meritis sternitur ampla tuis.
 Si procul urbe suo vivit contentus in ære:
 Frugiferum vitæ dixeris esse genus.

Læ-

Lætus erit ; lætâ dederis te fronte videndum :
Si lepidus ; comptos tu quoque sparge fales .
Hei mihi ! virtutis via quam penè invia , utrinque
Scinditur in præceps , antraque cæca patent .
Inter monstra diem Phœbus vehit ; æquore secto
Lampada non lævus , dexteriorve regit .
Scyllaque Trinacrias ex æquo adeuntibus oras ,
Atque cavenda suis vasta charybdis aquis .
Non fecus & scopulis urbana latentibus anceps
Est via ; directum carpe viator iter .
Vilis adulator blandissima verba sub aures
Garrit , & , ut placeat , nil sibi turpe putat .
Riseris , arridet : si frontem obduxeris , ecce
Mœret , & ex animo signa dolentis habet .
Quidquid damnaris , quamvis sit jure probandum ,
Protinus ad stygios deprimit ille lacus .
Quidquid laudaris , quamvis sit jure notandum ,
Protinus in cœlum laudibus ille vehit .
Me duce , certa tibi fac sit mensura placendi ,
Urbani quisquis nomen honoris amas .
Scilicet ut placeam vilis nugator in urbe ,
Turpiter ipse mihi degener esse velim ?
Non honor ante oculos , non lex sit sancta decori ?
Et tua transiliam jura verenda , Pudor ?
Non tot humus vario submittit germine flores ,
Non tot alit pietas Sicelis Hybla rosas ,
Litora non conchis tot versicoloribus alben ;
Quàm studiis homines diffita turba fumus .
Hunc rapit attonitum ventrisque gulæque voluptas :
Ille inhiat solas turpis avarus opes .
Sunt quibus una animo est oculorum operosa libido :
Hunc capiunt modulis vasta theatra suis .

Ast

Ast ubi colloqui tempus, placet una voluptas,
 Et lepor, & causas quidquid amoris habet.
 Ergo nihil facies, sibi quo videatur amari
 Quis minùs, in pretio nec satis esse tibi.
 Sed tamen interdum malè prodimur: occule flammam,
 Protinus occulto flamma nitore micat.
 Quis tussim, dum quassat agens pulmonis aquosi
 Vincula, contineat? subfilit illa magis.
 Occule sic genium, genio nudaris ab ipso.
 Ad latus heu semper proditor ille sedet!
 Quid cum verba feris lentus subfrigida; quid cum
 Dimidium profert, vix benè, lingua Vale.
 Verbaque præcidis, si fortè supervenit alter;
 Aut tussim simulas, aut pede scalpulis humum.
 Proferat ille sales; vix gutture plaudis amaro;
 Nuncia depromat; nuncia falsa doces.
 Ad quæsitâ nihil respondes; avolat illinc
 Mens tibi; stas ipso durior Harpocrate.
 Ecce mihi quidam fore se jurabat amicum,
 Plus quam Theseâ tempus in omne fide.
 Oscitat hæc inter; falsi mihi pectoris index,
 Quis putet? oscedo protinus illa fuit.
 Scilicet invitâ te mecum mente morari,
 Ut mihi verba negent, ore patente doces.
 Turpior est somnus: cave somnum, ubi mutua jungit
 Verba per alternas densa corona vices.
 Sæpe tamen vidi, pulvillo ex tempore facto,
 Hic aliquem fronti supposuisse manum.
 Jam tuba, jam rhonchus, jam fortior exit ab ore
 Spiritus: en somno lumina victa jacent.
 Horrida quæ species! femoralibus undique laxis
 Cum pateat, quidquid mosque, pudorque tegunt.
 Hor-

Horrida quæ species ! spumantibus undique labris
 Cum fluit in madidas spissa saliva genas .
 Quid, qui, dum loquitur, sua terga loquentibus offert,
 Vastus & accubitu liberiore jacet .
 Quid, qui sæpe vagus nunc hos, nunc se vocat illos,
 Ut tacitis quiddam ponat in aure sonis .
 Sæpe latus socii cubito ferit alter adaesto,
 Vel super alterius terga recumbit iners .
 Crimina parva quidem, nec pondus habentia magnum,
 Parva sed ut fuerint crimina, fœda tamen .
 Mole carent fateor ; numero sed vindice pugnant :
 Non est quod timeas grandia, plura cave .
 Quo, nisi collectis mare guttis constat aquarum ?
 Quo, nisi congesto pulvere constat humus ?
 In minimis labor est ; minimas evadere noxas
 Hoc opus ; hinc nostræ vertitur artis honos .
 Quid mihi vobiscum, Parnassia turba, sorores,
 Numina cultori semper iniqua suo ?
 Cur non magna cano ; jubeorque ex omnibus unus
 Rebus in exiguis detinuisse lyram ?
 Et mihi sunt vires, & pectus Apolline dignum,
 Cultaque per numeros prima juvena suos .
 Non satius magni me Cæsaris arma canentem,
 Ire per Odrysiæ funera gentis erat ?
 Non satius Libyco perfusam sanguine Septam
 Dicere, vel palmas, fortis Ibere, tuas ?
 Quam mihi materiem tanto sub Principe Roma ;
 Quam segetem Princeps tantus in Urbé dabat !
 Num deerant latius monumenta tot inclyta famæ,
 Cogitur unde novæ cedere fama vetus ?
 At nunc colloquium (pretiū quod grande Camœnæ est)
 Ad numeros superest posse vocare meos .

Sit

Sit caput erectum, sit celsa figura loquentis;
 Gesticulis, moneo, parcat inepta manus,
 Carminis hoc nostri caput est; hæc Phœbe canenda
 Das mihi magnificâ grandia bella tubâ.
 Esto: contigerit mihi non modus amplus agelli:
 Cur etiam sterilis semper arandus ager?
 Finge per Alstrææ fora me clamosa vagari,
 Vendentem attonitis tristia jura reis;
 Finge tuas artes, atque altera regna secutum
 Paucula Pergamei dogmata nosse senis;
 Quam me ventoso per gentes fyrmate ferrem!
 Quam foret aggesto sordidus ære sinus!
 At nunc tantorum merces quæ parta laborum,
 Dum tua signa sequor, Cynthie? dicor iners.
 Atque aliquis; quæ verba magis subtristia pungunt,
 Quid nostros Vates obfidet iste lares?
 Ergo lyræ valeant, valeat decoctor Apollo:
 Vela legam; turpe est desipuissè viro.
 Plura locuturum; nam me meus ardor agebat;
 Injunctâ tenuit torvus Apollo manu.
 Mox ait: hæcne mihi, vates ingrate, rependis?
 Hæc est pro meritis parta querela meis?
 Scilicet obtigerit quod, cùm fatis oris haberes,
 Materies musis non satis ampla, doles.
 An tu parva vocas, quorum sine munere vita
 Orba suis numeris, & rudis usque foret?
 Anne ego subjectâ sine fruge volantia ferrem
 Verba, locuturis jura nec ulla darem?
 Scilicet ut ferrem, cùm quis crocitantis aheni
 Instar ab insulso promeret ore sonos?
 Qui non mente priùs narrandâ revolvat, inertem
 Quidquid & in buccam se dedit, ore vomat?

Qui

Qui fileat dicenda, filendaque pluribus ornet
Mucidus, & fociis tædia longa creet?
Hæc tu parva vocas? magnis agitata Poetis
Sed tamen; in parvis gloria major inest.
Saxa quid Amphion dictus traxisse canendo,
Fluminaque ad Geticæ plectra stetisse lyræ?
Nempe rudes homines civilis semina vitæ
Quod primi numeris edocuere suis.
Hæc tibi, quæ magnos exercuit area vates,
Hæc datur: hanc audes jure vocare brevem?
Hactenus ut Vates; quid, cum sublimis Olympo
Exspatior fulvis, luminis auctor, equis?
Non ita suspicio, testor te Juppiter, ignes
Sive tuos, Helice, sive, Corona, tuos;
Non Martis, Venerisque jubar sic detinet, aut qui
Mane pruinoso Lucifer axe præit;
Quam, quæ parva viam lactis candore micantem
Sidera multiplici texta nitore notant.
Hic ego defigor curru mirante parumper:
Hæc beat, hæc nostrum sola moratur iter.
Nempe placet textura frequens, candorque nivalis,
Quique sub exiguis ignibus ordo latet.
Quid tu, sola putas mihi carmina magna probari,
Dictaque grandiloquâ bella cruenta tubâ?
Quin magis admiror tenui quæ condita filo,
Si modò quid solidæ carmina frugis habent.
Hæc placet, hæc magnos extollit ad æthera vates;
Hanc ventura probant sæcula, lector amat.
Prima tuæ, Vates, pars est purgata querelæ;
Altera nunc paucis expedienda manet.
Quod scelus admisi, vitium quod temporis hujus,
Si res Aoniis friget iniqua choris?

Au-

Auguror ipse tamen, nunquam mentitur Apollo,
 Parta mihi in castris laus erit ampla tuis.
 Nec mihi de nostris repetenda oracula Delphis,
 Ipse domi fortes unde petantur, habes.
 * Militiæ Dux ille tuæ, quo Præsides freta
 Inclyta Loyolidum floret ubique cohors;
 Ille per omnigenæ traductus castra Minervæ,
 Quo pretio quævis ars sit habenda tenet.
 Et licet immensa rerum sub mole fatiscat,
 Non tamen averſa carmina fronte legit.
 Sed legiſſe parum eſt, animos ſcribentibus addit;
 Nec ſterilis tanto Teſte probante labor.
 Longiùs ille videt, quique omnes advocat artes,
 Ordine & has certo ſub ſua ſigna refert,
 Intima quique ſacræ dat Caſtra tuenda Minervæ,
 Me vult militiæ fronte ſedere ſuæ.
 Tu modò ſumma tuis faſtigia pone libellis;
 Ne dubita, tanto Vindice tutus eris.
 Hæc ubi; conticuit: mox laurea vertice grana
 Decuſſit, labris applicuitque meis.
 Numen ineſſe novum ſenſi mihi; cura reſceſſit
 Omnis; ad inceptum Muſa recurrat iter.
 Libera gens Homines, ſummo deduſtaque Cælo,
 Turbaque Cælicolis proxima penè ſumus.
 Juſque datum generi primævâ ab origine noſtro
 In pecudes, in aves, vaſtaque monſtra maris,
 Non benè limitibus naturæ adſtringitur ipsis,
 Neſcio quid terrâ majus & axe capit.
 Libertas dominumque facit, regemque potentem
 Quemlibet; hinc nobis ſpiritus ille venit.

Quo

* Michael Angelus Tamburini Societatis Jeſu Præpoſitus Generalis.

LIBER TERTIUS.

79

Quo magis, arbitrii ne lædite jura superbi:
 Vel Leo, cum dormit, quod timeatur, habet.
 Multa videnda tibi, quæ non fortasse probantur,
 Tranfige, teque oculos non habuisse puta.
 Audieris, quod fortè tuas non mulceat aures:
 Auribus ad tempus finge carere tuis.
 Et mihi nasus inest, nec sum sine pectore venter:
 Dum volo, sum venter; dum volo, nasus abest.
 Scilicet olfactu quid singula carpis amaro?
 Virgulaque in manibus semper acerba sonat?
 Quis, quanquam valeatque minùs, decumbat & æger,
 Ante torum medicum semper adeste velit?
 Corrige discipulos caperatâ fronte Magister,
 Imperium ferulæ si tibi grande sonat.
 His tamen abstineas, ubi Cætus amicus in unum
 Venerit; hic liber, Rex, Herus esse volo.
 Fortè solæcismus pinguissimus excidit ore,
 Transeat immunis; syllaba vara, tace.
 Non benè crura sedent, sellæque vagantur ineptè;
 Fac sedeant laxè, fac vaga crura fluant.
 Dulcia demulcent, vellunt subamara palatum:
 Verba fugant homines tristitia, blanda ligant.
 Rusticus hic tempus, dictamque fefellerit horam,
 Hunc sua defecit non semel ante fides;
 Dixeris oblitos potiùs, quam nomine ruptæ
 Hos fidei appelles, fœdifragosque voces.
 Mendacem dici quem non pudet? ordine verso
 Quàm paucos, dici quod pudet, esse pudet!
 Ipse tuâ teneas quamvis mendacia dextrâ,
 Nemo tuo mendax audiat ore tamen.
 Tunc quoque cum verbis quisquam carpendus amaris,
 Elige quæ dulci sunt magis apta sono.

Vidi

Vidi ego, qui monitis laudes præmitteret amplas;
 Tristibus & verbis molle præiret iter.
 Sic austera solent mitescere melle falerna,
 Sic levius pungit proxima spina rosa.
 Præcipe quin culpæ partem; communis utrique
 Noxa sit; hinc monitis omnis amaror abest.
 Bardus hic, & stipes non sat percepta loquentis
 Verba tenet; dulci verba retexe sono.
 Neve redargueris, non sat tua dicta teneri:
 Dic, non perspicuè fortè locutus ego.
 Alter hic erravit: durum est, si dixeris, erras;
 Nos, melius dices, quis malus error habet?
 Quò non fraus penetrat? blandis prætexere verbis
 Quis non consueto crimina more solet?
 Asper ab ingenio, rigidi servator honesti
 Audit, & hoc sese nomine laudis amat.
 Qui placitisque suis, dictisque immobilis hæret,
 Constantis tacito devorat ore decus.
 Liber amat dici, nulloque sub ære teneri,
 Qui promptum ut feriat semper acumen habet.
 Hæc ubi contigerint, ars morbo vincitur; urnâ
 Pergamensque stupet deficiente Senex.
 Quis morbum excutias, si te non noveris ægrum;
 Forsitan & morbo des bona verba tuo?
 Corporis ut labes abstergas, optimus index
 Est speculum; speculi forma probanda fide.
 Ut labes animi certo sub vindice tollas,
 Quis nisi in hos usus aptus amicus erit?
 Ille vicem speculi tibi præbeat, ille monendo
 Adsit; ab hoc vitæ norma petenda tuæ.
 Excute te, latebrasque animi percurrere latentes;
 Si quid & à nostrâ deficiis arte, vide.

Di-

Dixeris & causam postquam te iudice, pœnas
Solve; per hæc sensim profice, cultus eris.
Est modus ulterior, si quis quibus eminet alter
Dotibus, in mores transferat arte suos.
Exemplum tibi Spinus erit, de paupere trunco
Arbor, & innumeris fœtibus aucta parens.
Plantarum Pomona olim genus omne vocarat,
Ut regem eligerent per rata vota suum.
Venit Palma, ducum claris spectanda trophæis,
Altaque regali firmate verrit humum.
Subsequitur Palmam Ficus: vix stipite pingui
Se tenet; in tantas luxuriatur opes.
Ponè Pyrus graditur ramos curvata virentes;
Proxima Nux, piceo tincta colore genas.
Palladis innumeris se fœtibus induit arbos;
Et species illi Pallade digna fuit.
Nixa corymbifero venit quoque palmitè Vitis:
Ni se contraheret, non habitura locum.
Denique de populo non defuit ulla virenti,
Seu procera arbor, sive pusilla foret.
Vidit ut umbrifero completa sedilia cœtu;
Pomiferæ Præses sic Dea gentis ait.
Non levis, excierim cur vos, me causa coegit,
Fructiferæ Stirpes, Arboreumque Genus.
Qui dirimat lites, qui sine coerceat æquo
Singula, Rex vobis ritè legendus erit.
Magnum onus incumbit vobis: sed discite quæ sint
Regia me paucis jura docente prius.
Non est res simplex Regis natura, nec una:
Multiplici hoc tantum munere constat opus.
Est oneri conjunctus honos, sunt proxima curis
Gaudia, & alterno mista labore quies.

F

Con+

Consulat in commune bonum, sua negligat, olli
 Sit merces tanti sola laboris Amor.
 Denique qui dulcis, qui fortis & imperet, ille
 Regalis punctum muneris omne feret.
 Hæc sub dicta; frequens cava per subsellia murmur
 Audiri, atque ingens ire per ora fremor.
 Scinditur arboreus studia in diversa Senatus;
 Et nulli visum non grave Regis onus.
 Scilicet ut tanto maciem sub pondere ducam
 Pinguis ego? haud patiar, Palladis arbor ait.
 Cui Ficus; dulcem disturbatura quietem
 Regia sceptrâ, sibi qui velit, ille ferat.
 Non erit ut regnem, tacito tum murmure Vitis
 Mussitat, & pluris sunt mea vina mihi.
 Omnibus hæc potior visa est sententia; regnum
 Quæ vellet, tanto ex agmine nulla fuit.
 Temporis hoc puncto mediis se cœtibus infert
 Spinus, odoratis conspicienda comis.
 Quam sibi tum dispar! nulli prius utilis arbor;
 At nunc multiplici germine læta viret.
 Ipsa novæ formæ sentire videtur honorem,
 Et majestatem temperat arte suam.
 Cui breviter, cunctis Pomona silentibus, inquit;
 Spine quid hic cultus, quid nova forma petit?
 Non tu nuper eras truncus sine nomine? tantum
 Unde tibi licuit conciliare decus?
 Cui Spinus contrâ placido sic ore locuta est,
 Et species pariter grata loquentis erat.
 Iussa ego in hos dudum per te, Dea, pergere cœtus,
 Cœpi sollicitâ talia mente loqui.
 Frondis honore carens, sterilis sine fructibus Arbos,
 Pomiferæ audebis testa subire Deæ?

Eru-

Erubui, fateor, quod te non digna viderer,
Parſque forem tanti deſpicienda chori.
Sumpſi animum tamen hinc; pudor argumenta pudoris
Suſtulit; in lucris erubiſſe fuit.
Protinus Anatomes nota ad penetralia pergo,
Illam compoſitis flectere certa ſonis.
Dic, Dea, quæ labes venis ſe immiſcuit imis?
Cur ego deſtituor fructibus una meis?
Pomifer an ſuccus nimio tardante veterno
Hæret, & obſtructum glutine ſentit iter?
An malè ventriculis digeſtus hiantibus humor
Spargitur, & ſucci fraudor alentis ope?
Mitius hæc ferrem, ſolos deſpecta per agros
Vivere ſi poſſem, vix benè nota mihi.
Nam licet infelix eſſem, ſine teſtibus eſſem:
Tuque meis damnis detraherere pudor.
Non tamen hoc licuit per iniquæ munera fortis:
Heu ſors in caſus ingenioſa meos!
Electura novum rata per ſuffragia Regem
Pomiferæ imperiis evocor ecce Deæ.
Diſplicui vel ſola mihi; collata placebo?
Creſcit ab alterius fertilitate pudor.
Nam quæ frondis inops, nec læta eſt fructibus arboſ,
Quid niſi ſit rabidis præda pudenda rogis?
Adde quod, & noſtras dudum pervenit ad aures,
Vitam hominum ut miris fulſeris ipſa modis.
Per te deprèſum quo ſe rotet ordine ſanguis,
Sanguis inexplicitum currere ſuetus iter.
Artis opus Medicina vagum, te Præſide, leges
Accepit certas; impetus antè fuit.
Fac genus arboreum ſimili tibi munere vinctum:
Adjice & imperiis altera regna tuis.

Gratia nec sterilis : fructus , me dante , novos
 Obsequii carpes pignora certa mei .
 Mota Dea est , zonâque sinus præcincta viriles
 Expedit haud segnes ad nova cœpta manus .
 Corporis at motu ne dura exorsa morarer ,
 Nexibus haud unis brachia nostra ligat .
 Mentis inops cultros , ignotaque tela notabam ,
 In me carnifices jamque verebar acus .
 Vix non pœnituit , votorum summa meorum
 Effet tam subitâ quod mihi parta viâ .
 Illa ubi me trepidam sensit , quid inaniter , inquit ,
 Te crucias ? dolor hic causa salutis erit .
 Est dolor iste brevis , sed quæ mox certa sequetur ,
 Haud dubita , nunquam est interitura , salus .
 Post longi quæcumque venit dispendia morbi ,
 Plus solito reficit languida membra salus .
 Commendant nubes , tempestatque serenum
 Et Bona plus sapiunt proximitate Mali .
 Hæc inter nostros de more perunxerat artus ,
 Ut fieret tali mitior arte dolor .
 Hinc novus irrepfit torpor per membra , soporis
 Res similis quædam , non sopor ille fuit .
 Non adverti equidem , tam dissimulanter ab illâ
 Mille fuit subito cuspis adaucta locis .
 Ter conata sui ruptis evadere vinclis ;
 Ter , sensi ad nixus robur inane meos .
 Sed tamen exilui , putri de corpore sanguis
 Cum mihi multiplici visus abire viâ .
 Undique tabifero stillabant sanguine membra :
 Undique quæ flueret marcida pestis erat .
 Exilit haud aliter , longo relevata veterno ,
 Cum videt æstivis rura colonus aquis .

Sed

Sed magis exilui, cum fota potentibus herbis,
Per cava sensi animam serpere membra novam.
Senferat Anatome successus læta secundos;
Navis & in portu jam tua, dixit, adest.
Ilicet ex omni certas legit arbore frondes,
Vulneraque his aptè sanguinolenta fovet.
Mira quidem, sed vera cano; nova munera Divùm,
Accipe, Posteritas, quâ decet usque fide,
Vulneraque obduci, flores, peregrinaque nasci
Poma, perexigui temporis hora fuit.
Protinus exolvor vinclis, sed vincula, dixi,
Pectoris exolvat qui mea, nullus erit.
Gratibus Anatomæ posthâc de more peractis,
Huc celeres gressus obsequiosa tuli.
Qualiscumque tamen, vestris me fœtibus auctam
Nunquam erit, ut præ me non ego grata feram.
Vix ea, conticuit; stupor ilicet occupat omnes,
Visaque luminibus non sat habenda fides.
Ficus prima, novâ decerpfit ab arbore ficus,
Ficubus & dixit dulcior ista meis.
Vitis & accessit prætentatura racemos,
Plusque meis botris hæc, ait, uva sapit.
Quælibet accedit, fructusque examinat arbos,
Et fructus jurat quælibet esse suos.
Tum Pomona gravi perpendens singula curâ
Sceptra manu quatiens talia verba dedit.
Et quid adhuc dubias teneat sententia mentes?
Spinus, quæ regnum jure capestat, erit.
Quam benè dulcedo, roburque coivit in unum,
Utraque dos uni quam benè Regis inest.
Quid quod cum vestris norit se fructibus auctam,
Imperii confors quælibet arbor erit?

Vos modò propofiti fi Regis forma probatur ;
 Eja agite , elatâ prodite figna manu .
 Vix ea ; confufis fremuit cum vocibus æther ,
 Unaque vox populi publica , regnet , erat .
 Regnet , io , Spinus , regno digniffima Spinus ;
 Illa regat noftrum tempus in omne genus .
 Ut decet , ad Regem fe contulit ilicet omnis
 Arbor , & obfequii figna dedere fui .
 Hæc luffiffe fatis ; commenta faceffite vatum ;
 Tuque fave monitis , Lector amice , meis .
 Truncus iners , fructuque carens fis quamlibet omni ,
 In promptu , fructus unde parentur , habes .
 Fac tua fint , quæcumque vides bona ; quidquid honeftum
 Infere , teque novâ transitione juvet .
 Scilicet hic partes fe vertere natus in omnes ,
 Comis , & ingenio commodus alter erit .
 Tu quoque , fi facilis minùs eft natura , fequaxque ,
 Frena repugnanti contrahe , mollis erit .
 Semina diffidii præcidere noverit alter ;
 Tu quoque lite pedem vix oriente refer .
 Quemlibet alter adit , nulli peregrinus , & hofpes ;
 Tu pariter cunctos more fodalıs adi .
 Hic quoque falfus erit , lepidoque facetulus ore ,
 Tu parili comptos fparge lepore fâles .
 Ferreus ille quidem , qui rifum exterminat omnem ;
 Triftitia ingenio diffidet ifta meo .
 Nempe catenatos vitæ quis ferre labores
 Poffit , & implicitæ tædia longa viæ ;
 Dulcibus interdum quin mulceat ora cachinnis ,
 Lætitiâque animum liberiore levet ?
 Seria non femper , non ludicra femper agenda :
 Alternas norunt illa , vel illa vices .

Non

Non semper renovatur humus, nec vomeris unci
Pondere taurorum colla gravata gemunt.
Quæ prius æquoreos sulcavit remige fluctus,
Illicet in portu fessa carina jacet.
Fontibus ergo suis comptos deducere risus
Juverit, & cultos explicuisse sales.
Nascitur ex turpi, (res est notissima), risus,
Undè tamen iusti causa doloris abest.
Hinc quia turpe suis decepto ducitur error,
Materiem risus, qui latet error, habet.
Dulcibus hinc pascit socios aliena cachinnis
Credulitas; vitium, curva Senecta, tuum.
Hinc quoque delectant, qui sagina signa moventes
Imponunt mirâ dexteritate manus.
Adde imitatores; tenui discrimine Veri
Ludimur; illudis error & ipse placet.
Est quidam, Eutrapelum dixerunt: dexter in omnes
Vertere se formas natus, ubique decens.
Pipilat ut passer, trutilat ceu turdus, Acanthis
Nunc quod dulce canit, dulciter ille canit.
Si tractim Philomela gemit, tractim ille susurrat;
Circinat illa melos, circinat ipse melos.
Vertitur extemplo; latratorisque Molossi
Colla, truces rictus, & rabida ora capit.
Nunc & rixantem fingit cum fele catellam:
Audieris: verum captus utrunque putes.
Plaudit inexpletis circumflua turba cachinnis;
Et quod desierit, signa dolentis habet.
Sæpe movet dulces contracta facetiâ risus,
Hosque magis, si sit tempore iacta, movet.
Tempestitiva placent; nihilum meditata, videntur
Ingenii lentè progredientis, opus.

Qualiter æstivo se fulgura tempore rumpunt,
 Crinitoque micat fidere lucis apex;
 Præpete sic fertur contorta facietia motu,
 Ignea cum volucris semina mentis habet.
 Hoc campo abstineas, si fortè morantis inertes
 Ingenii vires senseris esse tui.
 Hoc erit indicio, quod non sis talibus aptus,
 Cum tua consuetò dicta favore carent.
 Namque ubi quid falsum fibras penetravit ad imas,
 Protinus è liquido gutture risus hiat.
 Luditur ambiguus verbis benè; scilicet unum,
 Cum voces, aliud mens tua fortè notat.
 Aut cum germano detorta vocabula sensu,
 Affines capiunt te variante sonos.
 Non expectati vel dexter acumine dicti
 Cum quem fortè petis, plaudit amica cohors.
 Vel cum verba Feris ratione carentibus aptas,
 Et monitus prudens elicis inde graves.
 Intermista ciet non nunquam fabula risus,
 Quæ magis, urbano si sale sparsa, placet.
 In rem quique suos profert ex tempore versus,
 Carmina quique aptè fert aliunde, sapit.
 Quid tibi nunc gryphos, sphynxes, proverbia dicam?
 Additaque ingenio nomina ficta tuo?
 Vel cum conjectos declinas callidus ictus;
 Et leviter pungis, qui pupugere priùs?
 Vel cum stultitiæ sub imagine lusus, amicos
 Ludis, remque tuam dissimulanter agis?
 Hæc sciat Urbanus, tum tempore cuncta ministret;
 Quæque decent, vigili singula mente notet.
 Non decet in miseros salibus nos ludere, vel quos
 Viliter obstrictos crimina magna premunt.

Quod

Quod leviter turpe est, justam ridentibus affert
Materiem; graviter turpia flere decet.

Denique ubi cultis locus est non risibus aptus,
Effutire tuos parce, Jocosæ, sales.

Nec minùs, eximie quos diligis ipse, facetis
Ut salibus carpas, jura; modusque vetant.

Res Amor est fragilis, minimoque extinguitur ictu:
Utque vitrum, incautas respuit ille manus.

Hei mihi de stipulâ quàm magnus nascitur ignis,
Flamma ubi sub paleis parva relicta fuit.

Sic memori quoties subamara facetia mente
Sedit, inexhaustis ignibus ira furit.

Mordet ovis, sine dente tamen; canis arida morsum
Imprimit; urbani sint sine dente sales.

Parcendum ingenio, jugulanda facetia; probro
Quæ venit alterius gloria, fœda venit.

Nempe laceffitus tibi clam succenset amicus;
Hunc tu si non vis perdere, perde jocos.

Hactenus undè sales, succinctaque verba legantur,
Nunc qui verba decor fusa sequatur, habe.

Ordine narrabis quidquid narrabis amicis:
Ipse fidem dictis lucidus ordo dabit.

Magna Venus brevitæ; quamvis videre disertus
Ipse tibi, quidquid dixeris, esto brevis.

Quam potes in nucleum descende, putamine misso,
Rem mihi narrandam, non tua verba putes.

Vox animi speculum, sunt verba vicaria mentis;
Apta ministerio delige verba suo.

Hinc procul, ò, longâ squalent quæ trita senectâ,
Quidquid & intonsos antè decebat avos.

Utere nativis, proprioque valentibus usu;
Purius ex ipso fonte petita fluunt.

Fren-

Frendet aper, dices, rugit leo, sibilat anguis;
 Balat ovis, taurus mugit, adhinnit equus.
 Gallica nam quid Iber, cui non bene cognita, Gallus
 Verbaque magnificis inflat Ibera sonis?
 Belga quid, extremis positusque Britannus in oris
 Affectat veneres, Arne jocose, tuas?
 Unusquisque suo loquitur sermone: loquentem
 Sic docili cœtus pronus aure bibet.
 Garrule quid blateras semper? quem mittis ab ore,
 Nil nisi quodd vivis, spiritus ille docet.
 Qualiter & primus, cessantibus undique remis,
 Impetus in portum nautica vela refert;
 Sic tu non cessas prurigine raptus anhelâ,
 Materie quamvis deficiente, loqui.
 Dicta iterum relegis; finem fecisse putabam,
 Incipis, extento gutture semper hias,
 Dolia nil resonant generoso plena Lyæo;
 Si qua mero careant dolia, tange, sonant.
 Qui pollet plus mente, filet magis; ille loquelæ
 Largior est, cordis qui minus intus habet.
 Hoc quoque: qui loquitur reliquis præstare videtur,
 Vel præceptoris more, vel instar heri:
 Ten' dominum me ferre diu tam vana loquentem?
 Tu me qui doceas stulte magister eris?
 Hæret hic interdum; nec comoda verba loquenti
 Sunt præstò; non est subdere verba tuum.
 Qui bene stat, proprioque valet mercator in ære
 Hunc pudet æra sibi mutua sponte dari.
 Quis non eloquii se circumspiciet in arte?
 Quis sibi, dum loquitur, verba deesse putet?
 Ex improvviso sua cui sit rupta voluptas,
 Aspice quàm subitas excitet ira faces.

Si

Si quis, ubi lapidem jam projecturus in altum
Sese interceptum viderit, ecce fremit.

Si quis, ubi patulo jam spiritus exit ab ore,
Os subito oclusum senserit, ecce furit.

Quò magis alterius faciles subscribite votis,
O quibus urbano vivere more sedet.

Fabula nota tibi, quam quis narraverit, audi.

Addita sit vero fimbria longa, file.

Si prolixus erit recitator, tædia perfer;

Quid salis adspersit, plaude favente manu.

Omnia tunc odi; si quis strepit, excreat, efflat:

Aut animam rauco creber ab ore vibrat.

Non exaudito, cum verba iterare necesse est,

Quàm subitâ turget tunc mihi bile jecur.

Interpellatus, tacito sub pectore diris

Devoveo insulsum ridiculumque caput.

Non ego ferre animam cujusquam, numina juro;

Possum, triste oleat quamlibet illa nihil.

Hinc nimis applicitâ cave mecum fronte loquaris

Quisquis es, & spatio differ ab ore brevi.

Te minùs audieram; repetas, quæ dixeris, oro:

Cur mihi Stentoreâ voce reponis idem?

Sit quiddam medium: vox sit concinna, decensque:

Hæc, ut te fugiant; hæc, ut amere, facit.

Odimus & tacitos; diuturna silentia vita:

Parte tuâ taceas, parte loquare tuâ.

Colloquium genus est ludi: pila, si minùs ultrò

Missa remissa volet, ludus inanis erit.

Colloquium ceu cœna sapit, cui symbola quisque

Fert sua; collato plus placet ære cibus.

Quærite materiem vestris sermonibus aptam:

Materies laudem lecta decenter habet.

Fri-

Frivola si fuerit, dum nugis fervidus instas,
 Per mea clam somnus lumina repet iners.
 Si nimium subtilis erit, dum magna, Cleanthas,
 Nomina, & Arcefilas, Carneadasque sonas;
 Basia saltanti circum mea crura catellæ
 Tunc te magnificè magna loquente, dabo.
 Sit quoque temporibus non dissona: tristia luctum
 Tempora, lætitiæ tempora læta probant.
 Nulli præcipuè pariat malè cauta ruborem,
 Quæ prius eloquio lecta sit apta seges.
 Mentio magniloqui tibi non facienda Thrasonis;
 Miles ubi solitus credere terga fugæ.
 Cui non forma placet sua, nimirum audiet ægrè,
 Commoda Therisitæ quam minùs ora foreat.
 Consona personis quoque sit; non arma togato,
 Rastra crepès nautis, militibusque libros.
 Nec coram podagrâ capto, prolixiùs artem
 Quâ queat ad numerum membra movere, refer.
 O mihi si colaphos obscœna loquentibus, urbe
 Ut mediâ incuterem, jura verenda darent;
 Ipsos decuterem graveolenti è gutture dentes,
 Ut fluere nervis lingua soluta suis.
 Cœlicolas reverenter habe; nomenque Tonantis
 Non nisi lingua tremens, non nisi parca sonet.
 Nec sacra colloquiis interfere verba profanis;
 Turpe est illotâ tangere Sacra manu.
 Parce, quid immeritos audes incesse Manes,
 Allidens dentes ad cava busta tuos?
 Qui gladium, qui sceptrâ ferunt, clam scindere dictis
 Stultum est; pro verbis verbera sæpe feres.
 Talibus edocti cœtus celebrate frequentes;
 Per me, perque artis publica jura licet.

At

At cave; nocturnis comitem te cœtibus addas,

O cuicumque boni cura pudoris inest.

Undè lues prisca ignota parentibus ortum

Duxit; an è stygio protulit amne caput?

Natus Amor Veneri fuerat, dictusque Cupido

(Accipe; non longas res habet ista moras.)

Cœtera pulcher erat, minùs hoc sed pulcher in uno,

Quòd nimis exigua mole pusillus erat.

Ætas crescebat, sed vel crescentibus annis

Non ullâ visus crescere parte puer.

Tum Venus, & quid, ait, matris mihi nomina profunt?

Tantilli genitrix Pumilionis ero?

Anxia, se Themidi sistit, remque ordine pandit:

Fatidicæque Deæ sedula poscit opem.

Tum Themis, ò simplex Cytherea, Cupidinis, inquit,

Ingenium argueris non bene nosse tui.

Ille potest nasci solus, non crescere solus:

Si cupis, ut fiat grandior, ede parem.

Alter amet, redametque alter; nova pabula sensim

Concipiet, specie captus amoris Amor.

Dicta fides sequitur, puerum genuisse Dione

Dicitur, atque parem, sæve Cupido, tibi.

Nec mora, conspecto paulatim fratre calescit

Frater, & hinc vires sumit uterque novas.

Nunc palpare manus, nunc arridere vicissim;

Dona per alternas nunc dare certa vices.

Vincere vult alter, non se vult vincier alter:

Rixa fit: alternas nutrit at illa faces.

Hinc amor ingentes paulatim adolescere pennas,

Et formidatum crescere sensit ebur.

Qui modò pumilio, jam vertice sidera pulsat:

Aspiceres; minor hoc mole Typhœus erat.

Hinc

Hinc vetus ingenium manfit ; loca sola Cupido
 Effugit , & turbâ nunc quoque gaudet Amor .
 At nunc plaude tuis proles Cythereja regnis :
 Plus tibi , quàm velles , tempora nostra favent .
 Ecce puellarum , juvenumque sedilia fervent
 Cœtibus , infidias nox tegit ecce tuas .
 Non citharæ defunt , non enervantia mentem
 Nablia fœmineâ pulsa , repulsa manu .
 Res est blanda canor ; ficti cantantur amantes ;
 Et specie falsi verus adhæret amor .
 In primam protracta canam convivium lucem ?
 Territa queis visis sæpe resistit Eos .
 Alea quid pernox , quid tempora quassa Lyæo ,
 Jussa que nox pavidæ lucis obire vices ?
 Cur Lalage templum , quæ matutina colebat ,
 Sera colit ? totâ devia nocte fuit .
 Cur minùs in vultu bona Delia conjugis hæret ?
 Visa quod in cœtu jam nova forma placet .
 Cur minùs egregios soboles formatur in usus ?
 Cur ? toto noctis tempore mater abest .
 Hosne probem cœtus , per quos jam decolor ætas
 Surgit , & exhausto vita pudore labat ?
 Dixeris : ergo domi , te præceptore , latendum :
 Triste quid imponis , dure magister , onus ?
 O miser , & quoties numero subducere non est ,
 Infelix , sua cui fordet avita domus .
 Scilicet hic lætus parili cum conjuge vivat ,
 Cui juga conjugii sorte ferenda pari .
 Instruat ad laudem nunc , dulcia pignora , natos ,
 Quodque premi jubeat gloria , monstret iter .
 Altera cura subest , cellas ornare Lyæo ,
 Sintque lares nitidi , nec sit iniqua penus .

Rus

Rus eat; hic duros, sua rustica regna, colonos
Evocet, &, quàm sint jugera culta, probet.
O quàm dulce suâ decerpere ab arbore pomum!
O quàm dulce suis promere mella favis!
Cui semel hæc animo fuerit libata voluptas,
Turba procul, dicet; me juvat esse domi.
Quid tibi conventus, nocturnaue jurgia profunt,
Cui matutino tecta cliente calent?
Nocte fores primâ, clavisque trabalibus obde,
Hoc Themis, hoc sancti postulat urna fori.
Tu quoque cui fasces, sellæque curulis honorem
Publicus imposuit per rata vota favor,
Quid populos levet, aut quid nam commercia peccent
Publica, de mediâ consule nocte vigil,
Cum tua non oleant vigilata poemata lychnum,
Quid quereris nusquam, stulte Poeta, legi?
Nox favet ingeniis, nox promovet alta Camœnas,
Corpora dulcis alit nocte silente quies.
At, quibus est animus dura ad medicamina mollis,
Carpite me facilem non renuente viam.
Qui, nisi sola suis mordacia præcipit ægris
Pharmaca, vix medicos inter habendus erit.
Sunt fomenta; novum sunt demulcentia vulnus
Plurima, quæis tutò vulnus adire queas.
Quisquis ubique, viri, parili consortia cœtu
Jungite, cum paribus quisque coite pares.
Clarus eques titulis, cur se fullonibus æquet?
Aut inhiat Procerum sutor amicitias?
Divitis affectas ut quid commercia pauper?
Anne feros mitis diliget Agna Lupos?
Quos toga pulla tegit, sacri velamen honoris,
Sint procul à cœtu, turba profana, tuo.

CUR

Cum famulis famuli coeant , cum milite miles :

Cum pueris pueri , cum senibusque senes .

Nec mihi displiceat , juvenum cingente coronâ ,

Qui ferat in medium verba diserta senex .

Expers consilii Palinurum quære Juventus ,

Qui tua per dubias vela gubernet aquas .

At mihi præ reliquis is cœtibus unus amatur ,

Quem colit Aoniis dedita turba Sacris .

Tunc locus est salibus , tunc culta facietia risus

Elicit , & culto pectore culta fluunt ,

Hæret adhuc memori dudum percepta voluptas

Hæc mihi , lethæis non abolenda vadis .

Hortus Aventini nemoralibus obsitus umbris

Surgit , Apollineis area grata choris ,

Arcades huc , veneranda cohors , acceptaque Musis

Gens coit , æstivas sole tenente vias .

Fistula Mænalios hic plurima cantat amores ,

Telaque de pharetrâ prompta , Cupido , tuâ .

At quibus insedit præcordia major Apollo ,

Nonnisi formandis moribus apta canunt .

Hic me fortè sacras spatiantem nuper ad umbras

Cum fociis custos (*) Alphefiboëus adit .

Protinè accedo docti Venerator amici :

Est quod te paucis , incipit ille , velim .

Quando erit , Urbanæ leges ediscere vitæ

Ut valeat numeris culta juvenia tuis ?

Quando erit ut nostros inter tua fama Poetas

Digna sit à memori posteritate legi ?

Quòd piger interdum , somnoque fruarè benigno ;

Nescio quis de te rumor in urbe sonat .

Ex-

(*) Marius Crescimbeni Arcadia Custos Generalis .

Excute te ; vigiles virtus amat, odit inertes :

Non nisi res animi multa moventis Honos .

Tunc ego ; pro meritis Dî tempora talibus addant ;

Quanta velis annis , Alpheibœe, tuis .

Arguor in somnum paulò proclivior : esto .

Somnus at hic , sese quo tueatur , habet .

Non mea fruge carent vèl somnia ; nocte sub ipsâ ,

Vel , quod profit , ago , corda movente Deo .

Judice te starem , si somnia fortè liceret

Promere , sed nostrâ doctus ab arte vetor .

Alpheibœus ad hæc : crimen purgabis abunde ,

Si modò quid frugi stertere nocte soles .

Quid , si longa nimis fiat somnia ? Scilicet , illa

Ut narres , veniam , quam petis , ecce damus ,

Area vicino suberat viridissima prato :

Hic nos gramineis excipit herba toris .

Adfuit ex æquo Musis acceptus (1) Erastus ,

Et sine fraude bonæ cultor amicitiae ,

Adfuit (2) Epirindus , qui carminis arte magistrâ

Pollet , & Astreæ scita verenda docet .

Pone sequens (3) Myreus erat, qui carmine Etrusco,

Carmine qui Latio , par ad utrumque , canit .

Proximus huic (4) Semirus adest, qui pectore largo

Bellerophontearum cominus haurit aquas .

Hunc (5) Acis sequitur , sibi quem Divina Mathesis,

Quem sibi Castaliæ promeruere Deæ .

Hunc & (6) Aristeus , cui mille in pectore linguæ ,

Unus & omnigenam possidet Historiam ,

G

Cen-

(1) *Franciscus Cavoni* . (2) *Franciscus Maria Gasparri* . (3) *Michael Joseph Morei* . (4) *Antonius Franciscus de Felici* . (5) *Eustachius Manfredi* . (6) *Antonius Maria Salvini* .

Centum aderant alii ; dicendi cum mihi Custos
 Innuit elata tempus adeste manu .
 Ordior ipse : Sopor fessos irreperat artus
 Altior ; & medium luna tenebat iter .
 Tramite Flaminiae consistere fortè videbar ,
 Urbs ubi tergeminis scinditur ampla viis .
 Illicet attonitas ingens fragor impulit aures ,
 Et populi circum vox fuit una : venit .
 Pompa venit ; Galateus adest , discedite , LiCTOR ,
 Semitaque hinc illinc iusta patefcat , ait .
 Ecce ferebatur curru Galateus eburno ,
 Candidus in niveis conspiciendus equis .
 Quæ , Superi , species ! quam digni Principe vultus ?
 Quanta verecundæ gratia frontis erat ?
 Quam facilem præfert , majestatemque severam !
 Qui decor ! atque Urbis quantus in ore color !
 Vivat , Io , urbani Princeps Galateus honoris ;
 Vitæ ornamentum nobile , vivat Io .
 Rusticitas pereat , regnet Galateus in Orbe
 Semper ; in has voces plausus ubique sonat .
 Undique deciduo conspergitur imbre rosarum :
 Quæ graditur , vario flore renidet humus .
 Hæc ego dum cupidis obtutibus omnia lustro ,
 Abripit hinc oculos altera pompa meos .
 Ordine partito , brevibusque armata sarissis
 Visa inter lituos ire , tubasque cohors .
 Excipit hanc equitum series longissima , in illis
 Flos Latiae Princeps Nobilitatis erat .
 Vertitur altus equo media inter millia Prætor , *
 Cui dominum stipant agmina densa latus .

Ob-

(*) Alexander Falconerius Præfectus Urbanus vigilantissimus , idemque
 dum hæc ab Authore typis ederentur , ad Romanam Purpuram effusus
 totius Urbis studiis evocatus a BENEDICTO XIII. P. O. M.

Obvius hic sese Galateo insignis agebat ,
 Hospitis ut tanti poscere visus honos .
 Ergo ubi convenere simul , per publica primum
 Signa , animi produnt pignora certa sui .
 Mox etiam officiis visi interioribus uti ,
 Usus ut alterni longus amoris erat .
 Nunc palpare manus , nunc arridere vicissim ,
 Et quiddam arcano pressius ore loqui .
 Magnus adhæc hospes , præconia Præsulis addit ,
 Prosequiturque gravi talia voce palam :
 Quas tibi , quas referam , Præsul dignissime , grates ?
 Promeritis minor est gratia nostra tuis .
 Quantus iustitia , quam nec timor obruit ullus ,
 Gratia nec blandis flectit amica modis ;
 Quantus avis , atavisque potens , & sanguine vero ,
 Curvaque quam contra sæcula rectus eas ;
 Hæc alii dicant : quin Urbs hæc prædicat ipsa :
 Quæ mihi contuleris , me tua dona movent .
 Novimus , Urbani quæ sit tibi cura decoris ,
 Pro regno vigiles quantus & ipse meo .
 Per te Romuleæ frænata licentia scenæ ;
 Pulpitaque ad leges plaudere iussa meas .
 Per te læta magis docilis stupet Orgia Bacchus
 Ire verecundo per fora tuta gradu .
 Denique inurbani sub te petulantia regni
 Aut ruit , aut , certè jam ruitura , labat .
 Non tamen hoc miror , laudo magis ; Urbis habenas
 Sic regis , ut Patriam noveris esse tuam ,
 * Pulsibus hæc inter majoribus icta sonabat
 Præses Palladii Nola superba fori .

G 2

III-

(*) Collegii Romani Princeps Nola , quæ bis in die ad Discipulos convocandos pulsatur .

Illic e transtris cirratula turba Minervæ
 Surgit, in occursum Principis acta sui.
 Circuit huc, illuc, cuneosque ex ordine fingit,
 Atria qui latius Palladis ampla regit.
 Huc Galateus equos obliquo tramite flexit,
 Visurus sobolis germina lecta suæ.
 Vidit, & obstupuit, moderatoremque Juventæ
 Sevocat, auditis alloquiturque sonis.
 Hanc ego spem nostri, spem Religionis, & orbis
 Commendo curis, dulcis amice, tuis.
 Cætera si peccat (nam peccat plurima semper
 Hæc ætas) veniæ sentiat esse locum.
 Ast ubi seu Pietas, seu res urbana laborat,
 Implacabilibus sæviat ira modis.
 Nec mora: Tarpejam recta contendit in arcem:
 Hoc iter; hæc illi meta suprema viæ.
 Desilit è curru, solioque exceptus eburno,
 Principis Imperio, Judicis ore sedet.
 Innumeri in tabulas referebant acta ministri;
 Quos regni Comites legerat ante sui.
 Obvius est cunctis, dubitataque jura resolvit
 Comis in aspectu, comis in alloquio.
 Quæritur in primis, sacra dum delubra petuntur,
 Num velit urbanis ritibus esse locum.
 Sponte sua mitis, justas Galateus in iras
 Exilit, & tales intonat ore sonos.
 O domus, o fidei templum venerabile nostræ
 Maximus urbani Roma Decoris apex.
 Quid juvat angustas ad cælum attollere moles,
 Altaque conspicuis ponere templa tholis,
 Si minùs in Superos per te reverentia constat,
 Et tuus hîc aliquâ parte laborat honos?

Car-

Carpento Matrōna gravis dum ducitur aureo ,
Spectet adorantes ambitiosa viros .
At dum templa petit , vultu demissa modesto ,
Non procul oranti credat adesse Deum .
Nempe premat genibus Babylonica fulcra supinis ,
Nempe agitet molli plumea flabra manu ?
Oscula Felsineis nempe imprimat uda catellis ,
Crustulaque apponat perlita melle procax ?
Ubera quid tumultis prostant turgentia fictis ,
Velaque sunt velis impedienda novis ?
Ritibus urbanis , Equites , hinc parcite ; non est
Nutibus hinc vestris , officiisque locus ,
Ipse ego , quo pollent urbanæ Præside leges ,
Ponderis hinc jubeo parte carere sui .
More Rei posthac (quid non sibi fingit , & audet ;
Somnia dum mirâ temperat arte sopor .)
More Rei posthac & tristia squalidus ora
Pulvis agebatur , dives Avana , tuus .
Non super hoc eadem vulgi sententia constat ;
Pars hæc oppugnat fortiter , illa favet .
Surgit in hunc verbis rigidus delator amaris ,
Crimen & his necit , qua valet arte , modis .
Quâ minus hic animo , minus integer Indole , Princeps
Optime , de vultu proditur ipse suo .
Aspice cognato concretam pulvere barbam ,
Aspice , sit quantâ sordida labe toga .
Hæc tamen in minimis facilis numeranda putarem :
Quod magis est , Patriæ desidiosus obest .
Otia nempe fovet , quæ dum foveantur ab ipso ,
Proditor , hoc uno , crimina cuncta fovet
Res quoque divinas audax obturbat , & inter
Orandum , illicitis obstrepit usque suis .

Obstrepat, & sæda demum prurigne victor,
Ad cœlum puras non finit ire preces.
Pulveris hæc fatui strictim sunt crimina, Princeps;
Pendet ab arbitrio debita pœna tuo.
Protinus alter ad hæc, si res extrinsecus, inquit,
Pendimus, in Cœlum est rursus agenda Themis.
Est facies objecta viro deformis; amatur
Attamen, innumeros nactus in orbe procos.
Num melior Baccho facies, dum sordidus uvas
Calcat? & his pedibus quàm bona vina fluunt!
Num melior Cereri vultus, dum sordida panem
Pinfit? an illa minus pulverulenta placet?
Otia nempe fovet, robur qui sæpe colonis
Addit, & inceptum, quod stetit, urget opus?
Inter deficeret Patriæ consulta Senator:
Qui relevet fessum, pulvis amicus adest.
Inter Palladios torperet dextra labores:
Haustibus appositi pulveris illa viget.
Otia nempe fovet? quin impedit: utitur illo
Sæpe aliquis, ne nil desidiosus agat.
Adde, quod Urbanæ fovet hic commercia vitæ
Pulvis, & agrestes non finit esse manus.
Quid quod amore pari dulces confirmat amicos?
Primaque amicitiae non semel arrha fuit?
Hæc ego odorato breviter pro pulvere dixi:
Nunc est iudiciis lis dirimenda tuis.
Partibus auditis, sellâ Galateus ab altâ
Incipit; & mediam carpit utrinque viam:
Discite jam nostræ quæ sit sententia mentis,
Quæ rata perpetuis vivat in ære notis.
Sit procul à sacris; hoc primum: qui sacra turbat
Pulvis inurbanus, pulvis iniquus erit.

Si

Si sacra excepias, sit pulvis honestus, & insons,
Hauriat hunc quando parca, decensque manus.
Plauditur; & parti nova jura probantur utrique.
Utraque nam victrix pars sibi visa fuit.
Proxima sufficitur Pictorum causa: laborat
Hæc tamen, haud ullis fulta patrociniis.
Non nisi visa loquar: tabularum impura supellex;
Quâ patet, è tota cogitur Urbe simul.
Sic collecta, pedes Galatei advoluitur inter:
Turbaque, quid super his sentiat ille, rogat.
Non aquila hic deerat, pluviumque e nubibus aurum,
Non Bos, non quidquid de Jove fecit amor.
Quidquid turpiculi deliravere Poetæ
Pictum aderat; quidquid peccat & Historia.
Ferte citi flammæ, Galateus turbidus irâ
Infremit, huc celeres (quæ mora?) ferte faces,
Ite, & suppositis fœda argumenta favillis
Urite; ab his flammis Roma pietur, ait.
At vos, dira lues, seclique opprobria nostri,
Gens mala, Pictores, Eumenidumque Genus,
Si sapiitis, vestras aliò convertite curas,
Unde Pudor pariter constet, & artis honos.
Pingite; sed cari properantem in vulnere Nati,
Quem vetet Aligeri dextera certa, Senem.
Pingite Phœbæ remorantem lampadis ignes,
Dum redeat cæso funditüs Hoste, Ducem.
Non ego fœmineos tabulis committere vultus
(Vertitur hic quando Gloria summa) vetem.
Pingite, sed clavo figentem inimica trabali
Tempora Jaelæ: Fœmina gessit opus,
Pingite, sed fufis dum tægeret uda capillis
Magdala. Divinòs, jam pudibunda, pedes.

Pingite ... Me miserum ! quid non corrumpitur arte ?
Inficit hæc effrons vel monumenta labor .
Cœlicolæ vultus quoties subiere profanos
Per vos , & vultus erubere suos !
Debbora voce tenus quoties quæ credita , Phrine est !
Quæque fuit Judith credita , Thais erat .
Suspectas hinc sæpe preces impurus amator
Protrahit , & dubiis hæret imaginibus .
Ergo quid hic statis ? procul urbibus ite , profani ,
Urbibus haud fatis est : Ite vel Orbe procul .
Plauditur : in plausus vix tinnula sufficit Echo :
Adstrepit & rauco proximus amne Tybris .
Interea populi sensim crescentibus undis ,
Urgeor , & turbâ progrediente feror .
Profuit impelli : nam Principis ora tueri
Illicet obtutu proximior datum .
Ille ubi me vultu coram prospexit amico ,
Tu ne meæ , dixit , conditor artis ades ?
Sevocat , & fellæ dignatur honore minoris .
O coram tanto Principe rarus honos !
Mox ait ; inceptum constanter perfice , Vates ,
Nostri incrementum grande decoris , opus .
Urge , age , Propositum : monitis bene vivere discat
Et Juvenum , & Puerum turba petulca tuis .
Sed fatis hæc : aliquid nunc tu , dulcissime Vates ,
A minus urbanis , unde queraris , habes ?
Ede mihi tantum nomen ; sit ferrea quamvis
Frons illi , meritâ stigmata fronte feret .
Tunc ego , non quenquam nostrum est inceslere , Princeps ;
Scilicet angusti pectoris iste labor .
Nec malefacta pari mihi fraude rependere mos est ;
Quin reor offensas ad decus esse gradum .

Quod

Quod si tanta mei sedit tibi pectore cura,
 Quâ caveam invisum, dic precor, arte genus?
 Tum * Galato Galateus ait: rem quæris, amice;
 Difficilem; res est non opis illa meæ.
 Donec erunt culices, muscarum & fœda propago,
 Et quidquid puras non finit esse manus;
 Semper inurbani stabunt quoque; vivida virtus
 Sæpius ut victo robur ab hoste trahat.
 Rima fugæ tamen una patet: consortia turbæ
 Effuge: vis liber vivere? vive tibi.
 Carminis at tanti, vigilatorumque laborum;
 Nulla meus Vates præmia digna feret?
 Non leve erit, propriumque mei: Jus Urbis habeto;
 Æternumque tuâ nomen ab arte feras.
 Protinus, excusso somni velamine, surgo.
 I nunc, & somnos, Invide, carpe meos:

DE

(*) Galatus, Antistoris inter Argades nomen.

DE VITA URBANA

LIBER QUARTUS.

MAgnum opus aggredior: vestro sacra thura Poete
 Eja agite Urbanæ deproperate Deæ.
 Ferte manu violas, philyrisque recentibus aras
 Spargite; Panchæis fumet acerra focis.
 Annua sacra Seni de more paramus Etrusco;
 Quo didicit cultus vita docente novos.
 Ergo comas fusa, nexæque ex ordine pompam
 Ducite, funereas terque rotate faces.
 Pars pheretrum fubeat, pars mollibus ossa hyacinthis
 Integat, effuso pars litet exta mero.
 Dædaleo interea surgat mihi machina cultu,
 Desuper excelsa pendeat orbe tholus.
 Mille peregrino surgant de marmore signa,
 Æraque Mentoreâ nobilitata manu.
 Hic mihi fœda suos circumsecet ungue capillos
 Illuvies, viridi torta dracone caput.
 Faunorumque greges, & hiantia rictibus ora,
 Dædala cælato ludat in ære manus.
 Livor & Urbanis infensus cœtibus adstet,
 Et sua fumiferas vertat in ora faces.
 Ast Honor elato sacer urbibus arceat ense,
 Gentem hominum truncis, arboribusque satam.
 Adsit vincta comas, & honesto Gratia vultu,
 Pectoraque alterno fœdere nectat Amor.
 Stet bona Simplicitas, rectique Modestia cultrix.
 Stent liquidi Ritus, stent sine felle Joci.

Mox

Mox ego sacra pio faciens de more , Sequester
 Publicus , hæc hominum nomine vota feram .
 Sancte Senex , Cœli queiscunque sub orbibus erras ,
 Accipe pacato , quas damus , ore preces .
 Cernis inurbanæ quam se seges horrida turbæ
 Efferat , & nostro pullulet usque solo ?
 Obruimur numero : quis brachia tendere contra
 Possit , ubi effusus æstuat unda vadis ?
 Hostia multa tuis fœdissima concidit aris ,
 Etrusco quondam dum gravis ore tonas .
 At quæ succrevit vitiato e stipite passim ,
 Fac pereat jaculis turba relicta meis .
 Non ego mactato tam sim Pythone superbus ,
 Vel spoliis læter sic , Erymanthe , tuis ;
 Civica Monstra meis quàm si confossa sagittis
 Hæc pereant ; titulum nominis hujus amo .
 Hoc fuit , exiguo vellem quòd currere gyro ,
 Area cùm nostris magna pateret equis .
 Materies hinc lecta meis angusta Camœnis ,
 Commodius possem cùm graviora sequi .
 Tu modò prævalidas in carmina suffice vires ,
 Nec pigeat vati lampada ferre tuo .
 Fallimur ? an tumulo cineres majore recepti ,
 Protinus his visi concaluisse sonis ?
 Urge operose tuum mea per vestigia Vates ,
 Quod gratâ semper fruge vigebit , Opus .
 Ad mea nunc iterum , juvenes , præcepta venite ;
 Vos vos præcipuè respicit iste labor .
 Corporis hic gestum motumque docebimus omnem ,
 Quidquid & urbanus damnat , amatque decor .
 Sed priùs hæc vestræ sedeât sententia menti ,
 Fœdus incompertis moribus esse nihil .

Cer-

Cernitis, ut stricto mulctet natura flagello,
 Quos semel hâc tactos viderit illa lue.
 Hâc facit occursum ferat horum ut nemo libenter,
 Illa odii nobis semina tanta parit.
 Ecce theatrales referant proscenia ludi,
 Non his qui sedeat proximus, ullus erit.
 Ecce coronatam graditur nova pompa per urbem;
 Fit fuga: Inurbanis area magna patet;
 Nec leve credideris, parvoque piabile crimen,
 Quod meritis virtus vincere nulla potest.
 Sit licet intonso probitas tibi digna Catone;
 Infideat labris Attica Suada tuis;
 Ordine nobilium longo ducaris avorum,
 Dives longævas arca ministret opes;
 Denique contigerit tibi quidquid sêdula nutrix,
 Et pueris optat mater habenda suis;
 Si minùs urbanus tamen his cum laudibus audis;
 Crede mihi, populo iudice, nullus eris.
 Dixerit hîc aliquis; peccata levissima, verbis
 Quid facis, ò Author, magna, diserte tuis?
 Non gravius peccant in publica commoda fures,
 Aut quibus injusto sordet ab ære manus?
 Esto: sed ut leges gravius violentur ab illis;
 Non leve rusticitas hinc tibi crimen erit:
 Sit licet Oceanus terras diffusus in omnes;
 Non tamen exiguis, Nile, tumescis aquis:
 Ambiat immensâ Sol quanvis lampade terras;
 Nomen habent cœlo Marsque, Vênusque suum.
 Adde quod in fures, gravioraque crimina, leges,
 Ne gliscant, vigiles publica tela movent.
 Libera sed contrâ, nullisque coercita vinclis,
 Latius hâc mediâ serpit in urbe lues.

Ad-

Adde, quod, ut gravius, sic peccant rariùs illi;
 Sæpe deest sceleri copia, sæpe manus.
 At tibi, inurbanis quæ moribus obstrepat, ut non
 Quæsieris, præstò plurima turba domi est:
 Quid magis Hyrcani metuendum dente leonis?
 Quam leviter rostro musca timenda suo est?
 Attamen excieris latebris nisi fortè leonem,
 Vel leo nullius causa timoris erit.
 Ut contra cesses, muscas innata nocendi
 Sponte suâ rabies in tua damna vocat.
 Hæc quoque dum scribo, Stygiis emissâ latebris
 Obstrepis ut quid adhuc musca proterva mihi?
 Ecce volat, revolatque procax: nunc stridula naso.
 Nunc summis pendet sanguinolenta genis.
 Ecce superciliis exclusâ, revertitur; instat;
 Et nova mordaci vulnera figit acu.
 Ergo ego, qui possum vastum vitare leonem,
 Non possum insidias, musca, cavere tuas.
 Quare agite, & solido tandem insculpatur in ære
 Clausula, quæ dictis elicienda meis.
 Crimina magna nocent, leviora molestiùs urunt;
 Rusticitas levis est culpa, molesta tamen.
 Perge age: jam scopulis implexum evasimus æquor:
 Nunc mea per placidas cymba feratur aquas.
 Nunc tibi, nunc numero graviore, Thalia, sonandum,
 Tristiaque iratâ stringe flagella manu.
 Non tamen, ut quenquam offendas; prodesse memento,
 Si te victurum nomen in orbe manet.
 Sed tamen, ut nostros relegens quicunque libellos,
 Hinc sibi cautus opem, præsidiumque petat.
 Forsitan & tacito suspirans murmure, dicat:
 Hic novit mores unde Poeta meos?

Vul-

110 DE VITA URBANA

Vultus habet primas ; princeps componere vultum
 Sit labor ; hoc noster tramite currus eat .
 Consulit æthereos , puppim qui dirigit , ignes ;
 Ars sua ne mediis victa laboret aquis .
 Consulit & vultum , qui tecum mutua jungit
 Colloquia : hic animi signa latentis habet .
 Nubila si fuerit facies , Discedite , secum :
 Non habet hic ventos nostra carina suos .
 Si tristis ; mortem numquid dolet iste parentis ?
 Vir bone , non isto conveniere loco .
 Scilicet ex ipso capimus præfagia vultu :
 Intus quidquid agis , nos docet iste foris .
 Ars tamen est , ficto mentiri plurima vultu :
 Hei mihi ! jam sancti est ingenuique nihil .
 Sæpe dolor falsi latitat sub imagine risus ,
 Et risus partes sæpe doloris agit .
 Me duce , mendaces vultu deponite larvas ;
 Ora levis scurræ vilia larva decet .
 Odi ego , qui vultu nunquam sibi constat eodem ,
 Et nova , ceu vestes , induit ora sibi .
 Seria nunc totus contractâ fronte volutat ,
 Frivola nunc pueri more jocantis amat ;
 Nunc sibi ridentis vultum , nunc fientis adoptat ,
 Dissimilemque sui quælibet hora videt .
 Ecce salutantem quem comiter ipse videbam ,
 Protinus is , dixi , fidus amicus erit .
 Non mora longa fuit : visum prior ipse saluto ,
 Comiter accedo ; stipitis instar erat .
 Quid mihi blanditias misces ; mox torvus & effrons ,
 Ipsa sœdilitii publica signa negas ?
 Qui mihi mel labris stillabas nuper amicis ,
 Cur me de facie noscere deinde negas ?

Ite

LIBER QUARTUS. III

Ite leves animi, quàm sit mens ponderis expers
 Vestra, sat hæc vultus extima forma probat.
 Sunt, quibus est facies adamante protervior omni,
 Fronsque corynthiaco durius ære riget.
 Si placet his, magnos mutasse cubilia montes
 Stantibus affirmant intrepidisque genis.
 Si placet his, ardere nives, frigescere flammæ
 Affirmant, terras currere, stare polum,
 Si placet his, Solem Cœlo lucere negabunt;
 Et quid non audet frontis honore carens?
 Non tamen in vestro subrusticus ore probatur,
 Quique puellarum vix decet ora, pudor.
 Illa placet facies, quæ spirat amabile quiddam,
 Quæque sit urbano semper honore decens.
 Hactenus in vultu primis prolusimus armis:
 Nunc mihi per partes excutiendus erit.
 Frons sit lætitiæ propior, non aspera rugis,
 Lux placet innubis, frons sine urbe placet,
 Sunt, quibus infideat veluti Respublica fronti,
 Par Atlanteo ferre videntur onus.
 Magna minaturam sed si scrutabere mentem,
 Invenies solidæ frugis inesse nihil:
 His similes, pictos immani mole Gigantas
 Cernimus auratis subdere colla tholis.
 Cumque nihil moveant, tumidâ cervice labascunt,
 Et latet in ficto vera labore quies.
 Quo minùs inflatis quisquam procedere buccis
 Audeat, exemplum non leve Pallas erit.
 Nulla Deas inter calamos inflare cicuta
 Doctior ægiferâ Pallade dicta fuit.
 Vix pastorem labris admorat avenam,
 Hæsit ad insolitum sylva, nemusque melos.
Fons

Fons erat illimis, sub margine sedit aquarum,
 Exhibuit tumidas protinus unda genas.
 Confestim calamos frangens; non est Dea tanti,
 Dixit, ut hâc pereat noster ab arte decor.
 Non Venus hoc fecit; Venus hîc suspecta fuisset:
 Sed Dea cui cyræ forma virilis erat.
 Ergo genas inflet madidus Tibicen Jaccho,
 Dum salit incomptis rustica turba modis,
 Dedecet Urbanum, propriam immutare figuram,
 Urbis cui nunquam per sacra jura licet.
 Rîsus hiet modice; turpe est ostendere dentes
 Ridentem, ceu tu, vilis Afelle, facis.
 Tam magis innatâ si sunt rubigine putres,
 Protinus in claustris coge latere suis.
 Rideat Urbanus parcè: cum causa requirit
 Scilicet, & rîsum flagitat ipse locus.
 Absint & turpes ridentis ab ore cachinni;
 Ingenii pinguis signa cachinnus habet.
 Est quoque Sardous, qui blandus imagine rîsus
 Est primâ, occultum virus at intus habet.
 Hunc sibi Faunorum gens fœda libenter adoptet,
 Absit ab ingenui sed tamen ore viri.
 Quo magis est anceps, oculorum & lubricus usus,
 Sic magis urbanæ postulat artis opem.
 Japetides limo vitalia dona daturus
 Traxerat exigua foliis ab axe facem.
 Cætera membra suis stabant dimensa figuris;
 Ast oculos nondum fecerat ille faber.
 Illicet in cæcos quæ flammula venerat artus,
 Edidit artifice taliâ verba suo:
 Ergo ego in obscuro versabor carcere semper,
 Nullaque cognatæ copia lucis erit?

For-

Forſitan hæc mentis mihi munere damna rependis ,

Et facis ut videam nobiliore via ?

Quis tamen hoc fiet , mentis ſi prævia lampas ,

Ingeniique , Oculus , fronte ſatelles abeſt ?

Unde , per exuvias rerum mihi ſemina veri

Prima legam ? hæc oculos debita præda manet .

Hæc ſuper , imperium mihi , respice , quale dedifti ,

Sarcina ſitque humeris quanta ferenda meis .

Hinc leo bella movet , ſævamque exſuſcitât iram ,

Arrigit inde unguis tigris inuſta ſuos ,

Ecce volutabris ſus horridus hæret in imis ,

Unde animo expirant nubila denſa meo .

Et canis , & vulpes teſto ſtabulantur in uno :

Hoc miſera in regno regia ſceptra gero ,

Respice ad hæc , quanto rerum confundar acervo :

Et patiar quantas , una , nec una , vices ,

Ignis agit furſum , retrahit me terra deorſum ,

Aer diſſimilem poſcit , & unda locum .

Differor in partes ; tum quidquid prævalet horum ,

Temperies vitæ ſcinditur æqua meæ .

Adde oculos : rebus prudentia parta notandis

Imperio accedet maxima norma meo ,

Adde oculos , ſecura legam , nocitura cavebo

Gramina : proveniat quo mihi certa ſalus .

Si nihil iſta movent : da ſaltem , juſta precamur ,

Corporis artificem poſſe videre mei .

Si minus ; in patrium fac rurfus deferar aſtrum ;

Hic locus exilii eſt , ille quietis erit .

Finierat ; votis motus cum talibus Author

Verſus ad effigiem talia verba refert :

Ibis in immenſi condenſa pericula ponti ,

Mille dolis hominum parva petenda ratis .

H

For-

Forſitan & ſcopulos fugeres ſecura latentes ,
 Ni traheres oculis ultima damna tuis .
 Scilicet hinc tenuis qui jugiter avolat humor ;
 Nil finet in tacito corde latere diu ;
 Cauſam quæſieris ? partes qui corporis omnes
 Compegi , facilis cura docere mihi eſt .
 Subtilis vapor , & ſincero ſanguine miſtus
 Si fluat , hic quod ames , non levis author erit .
 Scintillæ ex oculis erumpunt ſanguine miſtæ ,
 Trux ubi flammivomum concitat ira jecur .
 Gaudia tranquillâ ſe lampade læta fatentur :
 Obducit trifti lumina nube timor .
 Ut cadit arx , multo quam milite circuit hoſtis ,
 Et labat in mediâ militis arce fides ;
 Sic te mille foris quam denſa pericula cingunt ,
 Interno labes major ab hoſte manet .
 Donèc tecta latet , patriis roſa ſentibus hæret :
 Involat in patulas quilibet ungue roſas .
 Quàm felix eſſes , ſi tu quoque tecta lateres :
 Ne lateas , oculis impediere tuis .
 Eſto : tibi pateat ſpectabile quidquid Olympus ,
 Spectandum vaſtus quidquid & orbis habet .
 Rebus inardeſcet quàm tum ſpes anxia viſis !
 Imaque pars quantâ ſeditione fremet !
 In te bella movens ſumptis leo ſæviet armis :
 Imperium excutiat quæ tibi , tigris erit .
 Motibus alternis regalia ſceptra lababunt !
 Servilique geres vincla pudenda manu .
 Docta minùs , regnum ſecurius ipſa teneres :
 Quàm vereor , ne mox doctior inde cadas .
 Aſt oculis quæ certa fides ? ſi lumina fallunt ;
 Mens quoque non fidis teſtibus uſa ruet .

Ut

Ut non fallantur, quàm paucula scire licebit,
 Non nisi continui parta laboris ope.
 Quod scis dulce minùs; quod nescis fortius angit:
 Deque mari tanto gutta bibenda datur.
 Denique tam varios fors offeret invida casus,
 Ut cuperes tantis cæca latere malis.
 Cum decus oppressum, cum crimina stare videbis,
 Quàm velles oculos non habuisse tuos!
 Cum tot Inurbanos in qualibet urbe videbis,
 Quàm velles oculis posse carere tuis!
 Sed quid plura loquor? quod vis tandem accipe munus,
 Sed, puto, non facilis muneris usus erit.
 Vix ea: cum frontem terebravit utrinque, duasque
 Fixit in excelsâ lampadas arce faber,
 Utque luto fuerat compacta recenter imago,
 Flevit, & a lacrymis orsa videre suis.
 Omen inest lacrymis; sunt Pharmaca proxima morbo:
 Lumina quod peccant, lumina jure luant.
 Crimina nunc aliis graviora notanda relinquo:
 Quod licet, in nostrâ non satis arte, canam.
 Quorum oculi volucres, nec sede morantur in una,
 Author ego, semper dixeris esse leves.
 Lumina luminibus passim occurrentia nolo;
 Pupula non tantum sustinet iceta jubar.
 Hæret hic in vultu stolidè defixus; & instar
 Nunquam visa prius monstra notantis, hiat.
 Rusticus haud aliter pellitus obambulat urbem,
 Cui patrii multum fronte mapalis inest.
 Est, oculis etiã cui mos nictare frequenter;
 Ceu tremulo nictant sidera fixa polo.
 Est, oculos qui sæpe suos distorquet, & alter
 Dum sursum spectat, despicit alter humum.

H 2

Tra-

Trajicit ille oculos, huic pupula conditur; ille,
 Quo solet hircus olens more videre, videt.
 Odi prostantes, nativæque claustra perosos,
 Quos laribus jures cedere velle suis.
 Quid dicam, speculâ vigilant qui semper ab altâ?
 Durus ut excubias nocte satelles agit.
 Quidquid agis, furtim observant; sub valle latenti
 Vividus insidias sic struit Umber apro.
 Non ita ab alternis qui febribus uritur, horam
 Pallidus invisî frigoris ante timet;
 Non ita virginibus gravis est, puerisque magister,
 Cum ferulam quassans, ore manumque tonat;
 Ut genus hoc hominum quisque averfatur, & odit,
 Per quos libertas, pax & amica ruit.
 Rustice, te-ne meos clam contrectare libellos?
 Nostraque furtivâ vertere scripta manu?
 Sæpe meæ, memini miser, erubuere camænæ,
 Cum sua elam domino carmina lecta forent.
 Scilicet incomptis ars nondum extrema decorem
 Addiderat, cultus nec satis aptus erat.
 Displicet hoc meritò: quid epistola lecta latenter?
 Materies justî quanta doloris erit?
 Scilicet arcanis vix exportanda tabellis
 Quædamus, impuro ferreus ore leges?
 Illa sales quamvis, & nil nisi frivola narret,
 Non tamen est oculis charta legenda tuis.
 Occultos decet esse sales: quàm sæpè decorem
 Littera deperdit publica facta suum?
 Si quis fortè manus alienam intrusit in arcam,
 Fur est; exanimus de trabe pendet onus,
 Qui mihi furtivis chartas sublegit ocellis,
 Fur est; cur mediâ tutus in urbe volat?

Vi-

Viderit hæc iudex : Nostram formandus ad artem
 Tu quoque nunc paucis , Nase petulce , venis .
 Quis furor immundas digitis emungere nares ,
 Munda , age , quid cessas ? lintea prome , Puer .
 Quis furor est globulos illinc spectare cadentes ;
 Num gemmæ hæ , Ganges , nunquid , Erythra , tuæ ?
 Denique , quidquid erit fastidia gigneré natum ,
 Nil refert fuerit clam ne , palam ne , tegas .
 Sit pudor ò nostri , sua sit reverentia solis :
 Quemque colas , tecum semper adesse puta .
 Te vereare ; tuique tibi largitor honoris
 Fac sedeas : monitum non leve lector habes .
 Sternuerit quisquam ? flexu cervicis honorem
 Innue , mox tacitâ voce precator , Ave .
 Dein reliquos partus nullo dignabere cultu ,
 Queis non æqua Venus , nec bona Juno favet .
 Sed quid ego nostris comprehendere versibus optem
 Singula : num parvo clauditur orbe Thetis ?
 Juverit hinc sacros generatim ostendere fontes ,
 Unde tibi certis norma petenda locis .
 Quod leviter nocet , & fœdum se sensibus offert ,
 Hoc tacitè urbanum dixeris esse minus .
 Aures offendit sonus asper ; scabra caveto
 Cum scabris durâ confricuisse manu .
 Displicet hinc ferri , ferræque inamabile murmur ;
 Et gemitus tractæ , quâ via iniqua , rotæ .
 Aures offendit sonus ingens ; effuge quidquid
 Aut strepit , aut vocem grande boantis habet .
 Quid mihi Stentoreo tumidus baccharis hiatu ,
 Quum lateri sedeam proximus usque tuo ?
 Quàm potes , ò , minimo tibi murmure tussis anhelet ,
 Quàm potes , ò , minimo sternue quisque sono .

Aures offendit discors sonus ; effuge cantum ,
 Si vox abnormis , nec satis apta tibi est .
 Et tamen hos videas subcantillare frequenter ,
 Quæis vox quiddam æris pingue sonantis habet .
 Hi Venetis quidquid modulatur scena theatris ,
 Trinacriosque tenent ; Sequanicosque modos .
 Cantus in ore sonat , si fortè negotia tractant ;
 Ludicra si tractant , cantus in ore sonat .
 Cantus in ore sonat , si turba canentibus adstat ;
 Si procul à turbâ , cantus in ore sonat .
 Malim ego tractorum stridorem audire rudentum ,
 Æraque discinctis quæ faber aptat equis ,
 Gutturè quam tetro jugulatos ferre susurros ,
 Atque inconcinnis verba liquata modis .
 Sunt oculis quoque grata parum ; deformia visu ,
 Fœda , nihil certi quæque decoris habent .
 Cui coma pexa minùs , cui sordida barba , pilosæ
 Cui nares , oculo iudice crimen habent .
 Qui linguam labris educit hiantibus udam ,
 Qui digitis barbam , qui caput ungue fricat ;
 Qui prudens oculos divaricat , ora ferarum
 Induit , invalidum jactat utrinque caput ;
 Qui tinnit digitis , qui pressis stridet acutum
 Dentibus : hæc oculo iudice crimen habent .
 Quàm tener olfactus ! tetros fuge cautus odores ,
 Nasus in hæc solers arte magister erit .
 Parce notes digito , si quid via publica fœdum
 Occulit , aut turpi contegit herba fimo .
 Spiritus impuro cui teter anhelat ab ore ,
 Hic mihi plus modico distet ab ore loquens .
 Non tamen ut sensim pastillos pinset odoros ;
 Ars reteggit morbum , non tegit ista tuum .

Sor-

Sordidus unguentis ; semperque opobalsama spirans ;
 Hic tibi suspectus ; ne tegat ulcus , erit .
 Displicet omnis odor ; modò sit quæsitus ab arte ;
 Nativo quidquid fragrat odore , placet .
 Vir redoletò virum ; peregrinum spiret odorem
 Fœmina ; sat benè , qui nil mihi putet , olet .
 Denique ; quod , deceat spectabis in omnibus , istà
 Voce fac infideat pectore nulla magis .
 Quid tamen est Pulchrum , vis ducitur undè Decorì ,
 Dicite Pierides ; Pegasusque Dea .
 Hæc ego dum mecum tacitâ sub mente voluto ,
 Perculit obtutus lux inopina meos .
 Virgo erat aspectu , redimitaque virgo coronâ :
 In manibus gemmis circinûs asper erat .
 Mox Dea subridens ; quid pulchrum , nulla docere
 Te melius vates , quam Venus ipsa , potest .
 Sum Venus ; at spumis non mobilis edita Ponti ;
 Sum Venus , at summo nata sub axe Venus .
 Ordo mihi pater est ; ego dicor ab ordine nasci :
 Quòd placeam vobis ; qui placet , Ordo facit .
 Cum chaos , & rerum confusa lateret imago ,
 Terræ ignis stabat proximus , ignis aquæ .
 Partibus accessit vix digladiantibus ordo ,
 Inque suas abiit didita massa domos .
 Tunc fuit , ut caperes moderamen , Phœbe , diei ,
 Lunæque nocturnis alta sederet equis .
 Ordine cuncta fluunt , suus omnia continet ordo :
 Ordine eunt menses , ordine terra parit .
 Semina hyems condit , ver elicit , excoquit æstas ,
 Autumnus cellis congregat illa suis .
 Ordo facit , vindex quòd pœna coerceat urbes ,
 Præmiaque alternâ dividit ordo manu .

Et suis est ipsis virtutibus infitus ordo :

Ordo , quòd placeant , alliciantque , facit .

Dissolvunt elementa fidem , Respublica nutat ,

Deficit & virtus , si sentel ordo ruit .

Partibus ad totum sese referentibus , ordo

Nasçitur : hoc pulchrum fonte , decensque fluit .

Sed satis hæc : patrii concentibus avotor axis :

Hinc operi , Vates , collige multa tuo .

Dixit , & ad cælum geminis se sustulit alis .

Hei mihi congressus quàm brevis ille fuit !

Ordine stat Pulchrum : careat non ordine gestus :

Quidquid agis numeris temperet ordo suis .

Fortè sedent focii ; cur tu discurre in ædes ?

Si stant , cur illis stantibus ipse sedes ?

Accubituque minùs sellæ projectus honesto ,

Crura superpositis cruribus usque foves ?

Quid quod , rauca refers digitorum tympana pulsus ,

Hæc , illacque pedes irrequietus agis ?

Interdumque legis , si quid tibi scripsit amicus ;

Aut tacitis mussas nuncia scripta notis ?

Quid quod , & aversus laquearia pendula spectas ,

Nec pudor est altas enumerare trabes ?

Quid quod forficulà ressecandos totus in ungues

Incumbis ; sædum virus ut inde trahas ?

Quid quod , & insertis expurgas unguibus aures ;

Expolit aut dentes cuspis eburna tuos ?

Et quota pars fluxit , rogitas persæpe , diei ,

Æraque plus nimio publica stare doles ;

Aut spuis in digitos , animam vel comprimis oris ,

Longiùs ut sordes ejaculare tuas ;

Aut laqueos muscis , & subdola retia tendis ;

Captivasque infer in sua claustra feras ;

Aut

Aut per laxa manu repis femoralia furtim;
 Ut pereat vigili tortus ab ungue pulex.
 Omnia foeda: modis & pinguibus illita sordent,
 Nempè quod his nullus gestibus ordo subest.
 Nec satis ad Pulchrum, quòd membra venusta seorsum
 Singula sint; propriis si minùs apta locis.
 Est Juvenis quidam, nomen reticere juvabit,
 Qui niveis vincit cana ligustra genis;
 Luminibus fax bina micat, coma concolor auro;
 Ritus hians modicè, nasus in ore teres.
 Singula laudares: totum contemnere velles,
 Nec tibi, quod facies illa placeret, erat.
 In promptu est ratio; vultu non vultus in uno
 Unus erat, simplex forma nec illa fuit.
 Dixisses, quàm dulce micant hæc lumina: vultus
 Lumina sunt, Juvenis, non tamen ista tui.
 Dixisses, flavo nitet hæc coma concolor auro;
 Aptior alterius sed foret illa genis.
 Emendicato pudeat te vivere vultu;
 Redde, puer, dominis singula membra suis.
 Viderat hoc Zeuxis Calabras accitus in oras,
 Pingeret ut vultus, rapta Lacæna, tuos.
 Non fugio certamen, ait, septemque vocatis
 Virginibus, magnum pingere cœpit opus.
 Arte tamen certâ, quidquid præstaret in illis;
 Protinus in tabulam se vocat ille suam.
 Hæc spectanda genis, sed erat minùs apta capillis;
 Eminent hæc oculis, sed minùs ore valet.
 Reddite, Pictor ait, discordia membra puellæ:
 Hæc sibi restitui nostra Lacæna cupit.
 Hinc opus Artificis mirata est Græcia tanti,
 Pulchrior & verâ picta Lacæna fuit.

Qui

Qui legis ista, meis hoc prudens erue chartis:
 Tam magis urbanus, quam magis unus, eris.
 Unus eris quoties, quæ feceris omnia, vel quæ
 Dixeris, urbanus diriget illa decor.
 Unus eris, quoties, quid tempora certa requirunt,
 Et locus, urbanâ pendere lance velis.
 Unus eris, quoties talem te cortice primo
 Exhibeas, nucleo qualis & intus eris.
 Vir non unus eris, si fortè ornabere cultu
 Fœmineo; sed eris fœmina, virque simul.
 Vir non unus eris, si militis arma togatus
 Indueris; doctor sed sagulatus eris.
 Vir non unus eris, si comptus more vetusto
 Incedas, sed eris vir vetus, atque novus.
 Vestibus idcirco, tua quas laudaverit ætas,
 Utere, si carum te juvat esse tuis.
 Dissociant animos varii discrimina cultus:
 Par animos cultus nectit amore pari.
 Navita cæruleos trahit in sua retia pisces,
 Gausapa cæruleo tincta colore gerens.
 Lanigeras pastor qui ducit in antra capellas,
 Non nisi lanigerâ corpora veste tegit.
 At quibus indueris, tibi sint aptata decenter:
 Sat dives, sedeat si bene, vestis erit.
 Hinc fuge venali prostantia pallia filo,
 Quidquid & exterso vendit Apella situ.
 Munditiis studeas; modus at quærendus in illis:
 Quæsitus nimia displicet arte decor.
 Vidi ego composito fluerent nisi Syrmate vestes,
 Nec foret incertis zona voluta sinus;
 Si pilus abrafo fruticaret in ore relictus,
 Linea divideret nec bene ducta comas

Aut

Aut levis inficeret tunicæ pulvisculus oras,
Protinus iratum fanda nefanda loqui.
Quid tua conditio, tua quid sibi postulet ætas,
Quodque genus deceat vestis utramque, vide.
Candida fac careat cestō Venus, Ægide Pallas:
Deme fides Phœbo, tela trifulca Jovi;
Aut suā si Baccho præcidas cornua, notus
Vix tibi de superis unus, & alter erunt.
Sæpè salutatus titulo mihi sutor equestri,
Sæpe, velut sutor, dissimulatus eques;
Cur? nisi quod vestes sutor gestabat equestres;
Vilia sutoris pallia ferret eques.
Præclpue festâ tamen hoc tibi luce cavendum,
De grege cum quivis luxuriatur, erit.
Sardonycas digitis grandes tunc insitor aptat;
Exuit & pexus pallia trita coquus.
Tunc lamius totam scutulatus obambulat urbem;
Perlitus & cocco compita pistor obit.
Pompa venit: templi decedite parte Quirites:
Quid statis? procul, ò, cedite; pompa venit.
Respexi, trepidusque meâ statione relicta
Decessi; tamquam regia pompa foret.
Ecce tibi templum crepitantibus obsita gemmis;
Et gravis insuto foemina Gange subit.
Clara requirenti mihi stemmata gentis, in aurem
Nescio quis; Ianii divitis uxor adest.
Quid juvat adscitis ridendum incedere penitis?
Exemplum cornix, quod caveatis, habet.
Quis ferat in morem Phrygii Ganimedis amictum;
Cui propè jam vitæ meta peracta, Senem?
Læta decent juvenes, insignibus utere lætis,
Dum calido vernat sanguine vena recens.

Pul-

Pulla decent ætate graves, senioque verendos;
 Qui medius color est inter utrumque, viros.
 Plurima prætereo; nam plura doceberis usu:
 Corporis ornatum qui regat, usus erit.
 Si sibi quisque tuâ detondet in urbe capillos;
 Nolo ego promissis conspiciare comis.
 Si sibi quisque finit senium succrescere barbæ;
 Nolo ego detonsis conspiciare genis.
 Non tamen hoc prohibet, modice deflectere ab usu
 Quin possis, usus derogat ipse sibi.
 Cruribus es brevibus, prolixaque vestis in usu est:
 Quâ tegetis, vestis longa sit illa minùs.
 Cruribus es longis; contractaque vestis in usu est:
 Quâ tegetis, vestis longa sit illa magis.
 Non levis artis erit, vitium occultare decenter:
 Ne nimia id fiat sed tamen arte, cavè.
 Ut si quis caligis flammantibus utitur ostro,
 Tibia cui talo non benè nixa suo est,
 Non tegit hic vitium: sed qui color eminet idem
 Efficit, hâc vitium prodat ut arte magis.
 Ut si cui scapulæ gibboso tubere turgent,
 Hunc nimis adstricto fibula dente premat,
 Non tegit hic vitium; sed moles tuberis extet
 Ut magis, adstricto fibula dente facit.
 Ni tamen urbanis vestes incessibus effers,
 Profuerit vestis quid benè culta? nihil.
 Incessu vir quisque patet, tacitusque fateri
 Qui sit, ab incessu cogitur ipse suo.
 Mollem animum fractus; vagus incertusque, solutum;
 Si fuerit constans; arguit esse virum.
 Hæc ego dum meditor, referatis fortè fenestris
 Spectabam populi prætereuntis iter.

Ecce

Ecce mihi primum sese cirratulus offert ,
 Oblitus unguentis , deliciisque fluens .
 Pellibus Euganeis manus utraque tecta latebat ,
 Nobilis è scissa pelle nitebat onyx .
 Protinus incessum naso cenfore notavi ;
 Materies monitis cresceret unde meis .
 Non ita mollis Anas , cum defluit amne secundo ,
 Circumagit clunes , albaque terga rotat .
 Non picturatis ita te circumspicis alis
 Scurra Palatinæ , Pavo superbe , domus ;
 Ut puer hic fractis lustrabat gressibus urbem ,
 Crispans composito lubrica terga gradu .
 Substiteram paulum ; cum se testudinis instar ,
 Guttatim lentis passibus alter agit .
 Hic volat adductis cursoris more lacernis :
 Manat ab immundis plurima gutta genis .
 Calcitrat hic ; varis se fert incessibus alter ;
 Hic titubat , mediis ut solet alnus aquis .
 Quolibet ille gradu pavidus cunctatur , & hæret ;
 More viam carpens multa timentis equi .
 Pes huic rauca gemens luctantia saxa fatigat :
 Tinnula non alio plaustra fragore sonant .
 Nescio quid loquitur , dum solus obambulat ille :
 Fallor ? an elatâ supputat æra manu ?
 Hic velut in socium paries casurus inhæret ,
 Nec cubito parcens turbat euntis iter .
 Respicit à tergo ceu fures ille timeret ;
 Urgeretque suum sica dolosa latūs .
 Sed prius enumerem quot habet Methymna racemos ,
 Gargara quot fruges , Trinacris Hibla favos ,
 Quam varios possim complecti carmine motus ,
 Quos dedit ante oculos hora vel una meos .

Vi-

Trajicit ille oculos, huic pupula conditur; ille,
Quo solet hircus olens more videre, videt.
Odi prostantes, nativæque claustra perosos,
Quos laribus jures cedere velle suis.
Quid dicam, speculâ vigilant qui semper ab altâ?
Durus ut excubias nocte satelles agit.
Quidquid agis, furtim observant; sub valle latentî
Vividus insidias sic struit Umber apro.
Non ita ab alternis qui febribus uritur, horam
Pallidus invisi frigoris ante timet;
Non ita virginibus gravis est, puerisque magister,
Cum ferulam quassans, ore manumque tonat;
Ut genus hoc hominum quisque averfatur, & odit,
Per quos libertas, pax & amica ruit.
Rustice, te-ne meos clam contrectare libellos?
Nostraque furtivâ vertere scripta manu?
Sæpe meæ, memini miser, erubuere camænæ,
Cum suâ clam domino carmina lecta forent.
Scilicet incomptis ars nondum extrema decorem
Addiderat, cultus nec satis aptus erat.
Displicet hoc meritò: quid epistola lecta latenter?
Materies justi quanta doloris erit?
Scilicet arcanis vix exportanda tabellis
Quæ damus, impuro ferreus ore leges?
Illa sales quamvis, & nil nisi frivola narret;
Non tamen est oculis charta legenda tuis.
Occultos decet esse sales: quàm sæpè decorem
Littera deperdit publica facta suum?
Si quis fortè manus alienam intrusit in arcam,
Fur est; exanimus de trabe pendet onus,
Qui mihi furtivis chartas sublegit ocellis,
Fur est; cur mediâ tutus in urbe volat?

Vi-

Viderit hæc iudex : Nostram formandus ad artem

Tu quoque nunc paucis , Nase petulce , venis .

Quis furor immundas digitis emungere nares ,

Munda , age , quid cessas ? lintea prome , Puer .

Quis furor est globulos illinc spectare cadentes ;

Num gemmæ hæ , Ganges , nunquid , Erythra , tuæ ?

Denique , quidquid erit fastidia gignere natum ,

Nil refert fuerit clam ne , palam ne , tegas .

Sit pudor ò nostri , sua sit reverentia solis :

Quemque colas , tecum semper adesse puta .

Te vereare ; tuique tibi largitor honoris

Fac sedeas : monitum non leve lector habes .

Sternuerit quisquam ? flexu cervicis honorem

Innuë , mox tacitâ voce precator , Ave .

Dein reliquos partus nullo dignabere cultu ,

Quæis non æqua Venus , nec bona Juno favet .

Sed quid ego nostris comprehendere versibus optem

Singula : num parvo clauditur orbe Thetis ?

Juverit hinc sacros generatim ostendere fontes ,

Unde tibi certis norma petenda locis .

Quod leviter nocet , & sædum se sensibus offert ,

Hoc tacitè urbanum dixeris esse minus .

Aures offendit sonus asper ; scabra caveto

Cum scabris durâ confricuisse manu .

Displicet hinc ferri , ferræque inamabile murmur ;

Et gemitus tractæ , quâ via iniqua , rotæ .

Aures offendit sonus ingens ; effuge quidquid

Aut strepit , aut vocem grande boantis habet .

Quid mihi Stentoreo tumidus baccharis hiatu ,

Quum lateri sedeam proximus usque tuo ?

Quàm potes , ò , minimo tibi murmure tussis anhelet ,

Quàm potes , ò , minimo sternue quisque sono .

H 3

Au-

Aurēs offendit discors sonus ; effuge cantum ,
 Si vox abnormis , nec fatis apta tibi est .
 Et tamen hos videas subcantillare frequenter ,
 Quēis vox quiddam æris pingue sonantis habet .
 Hi Venetis quidquid modulatur scena theatris ,
 Trinaëriosque tenent , Sequanicosque modos .
 Cantus in ore sonat , si fortè negotia tractant ;
 Ludicra si tractant , cantus in ore sonat .
 Cantus in ore sonat , si turba canentibus adstat ;
 Si procul à turbâ , cantus in ore sonat .
 Malim ego tractorum stridorem audire rudentum ,
 Æraque discinctis quæ faber aptat equis ,
 Gutturē quam tetro jugulatos ferre fusurros ,
 Atque inconcinnis verba liquata modis .
 Sunt oculis quoque grata parum ; deformia visu ,
 Fœda , nihil certi quæque decoris habent .
 Cui coma pexa minùs , cui sordida barba , pilosæ
 Cui nares , oculo iudice crimen habent :
 Qui linguam labris educit hiantibus idam ,
 Qui digitis barbam , qui caput ungue fricat ;
 Qui prudens oculos divaricat , ora ferarum
 Induit , invalidum jactat utrinque caput ;
 Qui tinnit digitis , qui pressis stridet acutum
 Dentibus : hæc oculo iudice crimen habent .
 Quàm tener olfactus ! tetros fuge cautus odores ,
 Nasus in hac solers arte magister erit .
 Parce notes digito , si quid via publica fœdum
 Occulit , aut turpi contegit herba fimo .
 Spiritus impuro cui teter anhelat ab ore ,
 Hic mihi plus modico distet ab ore loquens .
 Non tamen ut sensim pastillos pinset odoros ;
 Ars reteggit morbum , non tegit ista tuum .

Sor-

LIBER QUARTUS. 119

Sordidus unguentis, semperque opobalsama spirans;
 Hic tibi suspectus; ne tegat ulcus, erit.
 Displicet omnis odor; modò sit quæsitus ab arte;
 Nativo quidquid fragrat odore, placet.
 Vir redoletò virum; peregrinum spiret odorem
 Fœmina; sat benè, qui nil mihi putet, olet.
 Denique, quod, deceat spectabis in omnibus, istà
 Voce fac infideat pectore nulla magis.
 Quid tamen est Pulchrum; vis ducitur unde Decori,
 Dicite Pierides, Pegasidesque Deæ.
 Hæc ego dum mecum tacitâ sub mente voluto,
 Perculit obtutus lux inopina meos.
 Virgò erat aspectu, redimitaque virgò coronâ:
 In manibus gemmis circinus asper erat.
 Mox Dea subridens; quid pulchrum; nulla docere
 Te melius vates, quam Venus ipsa, potest.
 Sum Venus; at spumis non mobilis edita Ponti;
 Sum Venus, at summo nata sub axe Venus.
 Ordo mihi pater est; ego dicor ab ordine nasci:
 Quòd placeam vobis; qui placet, Ordo facit.
 Cum chaos, & rerum confusa lateret imago,
 Terræ ignis stabat proximus, ignis aquæ.
 Partibus accessit vix digladiantibus ordo;
 Inque suas abiit didita massa domos.
 Tunc fuit, ut caperes moderamen, Phœbo, diè,
 Lunæque nocturnis alta federet equis.
 Ordine cuncta fluunt; suos omnia continet ordo:
 Ordine eunt menses, ordine terra parit.
 Semina hyems condit, ver elicit, excoquit æstas,
 Autumnus cellis congregat illa suis.
 Ordo facit, vindex quòd pœna coerceat urbes,
 Præmiaque alternâ dividit ordo manu.

H 4

Et

Et finis est ipsis virtutibus infitus ordo :
 Ordo, quod placeant, alliciantque, facit.
 Dissolvunt elementa fidem, Respublica nutat,
 Deficit & virtus, si semel ordo ruit.
 Partibus ad totum sese referentibus, ordo
 Nascitur : hoc pulchrum fonte, decensque fluit.
 Sed satis hæc : patrii concentibus avotor axis :
 Hinc operi, Vates, collige multa tuo.
 Dixit, & ad cælum geminis se sustulit alis.
 Hei mihi congressus quàm brevis ille fuit !
 Ordine stat Pulchrum : careat non ordine gestus :
 Quidquid agis numeris temperet ordo suis.
 Fortè sedent focii ; cur tu discurras in ædes ?
 Si stant, cur illis stantibus ipse sedes ?
 Accubituque minùs sellæ projectus honesto,
 Crura superpositis cruribus usque foves ?
 Quid quod, raucâ refers digitorum tympana pulsâ,
 Hæc, illacque pedes irrequietus agis ?
 Interdumque legis, si quid tibi scripsit amicus ;
 Aut tacitis mussas nuncia scripta notis ?
 Quid quod, & aversus laquearia pendula spectas,
 Nec pudor est altas enumerare trabes ?
 Quid quod forficulâ resecandos totus in ungues
 Incumbis ; sædum virus ut inde trahas ?
 Quid quod, & insertis expurgas unguibus aures ;
 Expolit aut dentes cuspis eburna tuos ?
 Et quota pars fluxit, rogitas persæpe, diei ;
 Æraque plus nimio publica stare doles ;
 Aut spuis in digitos, animam vel comprimis oris,
 Longiùs ut sordes ejaculare tuas ;
 Aut laqueos muscis, & subdola retia tendis ;
 Captivasque inferis in sua claustra seras ;

Aut

Aut per laxa manu repis femoralia furtim;
 Ut pereat vigili tortus ab ungue pulex.
 Omnia foeda : modis & pinguibus illita sordent,
 Nempè quod his nullus gestibus ordo subest.
 Nec satis ad Pulchrum, quòd membra venusta seorsum
 Singula sint ; propriis si minùs apta locis.
 Est Jjuvenis quidam , nomen reticere juvabit ,
 Qui niveis vincit cana diguistra genis ;
 Luminibus fax bina micat , coma concolor auro ;
 Risus hians modicè , nasus in ore teres .
 Singula laudares : totum contemnere velles ,
 Nec tibi , quod facies illa placeret , erat .
 In promptu est ratio ; vultu non vultus in uno
 Unus erat , simplex forma nec illa fuit .
 Dixisses , quàm dulce micant hæc lumina : vultus
 Lumina sunt , Jjuvenis , non tamen ista tui .
 Dixisses , flavo nitet hæc coma concolor auro ;
 Aptior alterius sed foret illa genis .
 Emendicato pudeat te vivere vultu ;
 Redde , puer , dominis singula membra suis .
 Viderat hoc Zeuxis Calabras accitus in oras ,
 Pingeret ut vultus , rapta Lacæna , tuos .
 Non fugio certamen , ait , septemque vocatis
 Virginibus , magnum pingere cœpit opus .
 Arte tamen certâ , quidquid præstaret in illis ;
 Protinus in tabulam se vocat ille suam .
 Hæc spectanda genis , sed erat minùs apta capillis ;
 Eminent hæc oculis , sed minùs ore valet .
 Reddite , Pictor ait , discordia membra puellæ :
 Hæc sibi restitui nostra Lacæna cupit .
 Hinc opus Artificis mirata est Græcia tanti ,
 Pulchrior & verâ picta Lacæna fuit .

Qui

Qui legis ista ; meis hoc prudens erue chartis :
 Tam magis urbanus ; quam magis unus , eris .
 Unus eris quoties ; quæ feceris omnia ; vel quæ
 Dixëris ; urbanus diriget illa decor .
 Unus eris ; quoties ; quid tempora certa requirunt
 Et locus ; urbanâ pendere lance velis .
 Unus eris ; quoties talem te cortice primo
 Exhibeas ; nucleo qualis & intus eris .
 Vir non unus eris ; si fortè ornabere cultu
 Fœmineo ; sed eris fœmina ; virque simul .
 Vir non unus eris ; si militis arma togatus
 Indueris ; doctor sed sagulatus eris .
 Vir non unus eris ; si comptus more vetusto
 Incedas ; sed eris vir vetus ; atque novus .
 Vestibus idcirco ; tua quas laudaverit ætas ;
 Utere ; si carum te juvat esse tuis .
 Dissociant animos varii discrimina cultus :
 Par animos cultus nectit amore pari .
 Navita cæruleos trahit in sua retia pisces ;
 Gausapa cæruleo tincta colore gerens .
 Lanigeras pastor qui ducit in antra capellas ;
 Non nisi lanigerâ corpora veste tegit .
 At quibus indueris ; tibi sint aptata decenter :
 Sat dives ; sedeat si bene ; vestis erit .
 Hinc fuge venali prostantia pallia filo ,
 Quidquid & exterso vendit Apella situ .
 Munditiis studeas ; modus at quærendus in illis :
 Quæsitus nimia displicet arte decor .
 Vidi ego composito fluere nisi Syrmate vestes ;
 Nec foret in certos zona voluta sinus ;
 Si pilus abrafo fruticaret in ore relictus ,
 Linea divideret nec bene ducta comas

Aut

Aut levis inficeret tunica pulvisculus oras,
 Protinus iratum fanda nefanda loqui.
 Quid tua conditio, tua quid sibi postulet ætas,
 Quodque genus deceat vestis utramque, vide.
 Candida fac caréat cestro Venus, Ægide Pallas:
 Deme fides Phœbo, tela trifulca Jovi;
 Aut sua si Baccho præcidas cornua, notus
 Vix tibi de superis unus, & alter erunt.
 Sæpe salutatus titulo mihi futor equestri,
 Sæpe, velut futor, dissimulatus eques;
 Cur? nisi quod vestes futor gestabat equestres;
 Vilia futoris pallia ferret eques.
 Præcipue festâ tamen hoc tibi luce cavendum,
 De grege cum quivis luxuriatur, erit.
 Sardonycas digitis grandes tunc institor aptat;
 Exuit & pexus pallia trita coquus.
 Tunc lamius totam scutulatus obambulat urbem;
 Perlitus & cocco compita pistor obit.
 Pompa venit: templi decedite parte Quirites:
 Quid statis? procul, ô, cedit; pompa venit:
 Respexi, trepidusque meâ statione relicta
 Decessi; tamquam regia pompa foret.
 Ecce tibi templum crepitantibus obsita gemmis;
 Et gravis insuto foemina Gange subit.
 Clara requirenti mihi stemmata gentis, in aurem
 Nescio quis; Ianii divitis uxor adest.
 Quid juvat adscitis ridendum incedere penitis?
 Exemplum cornix, quod caveatis, habet.
 Quis ferat in morem Phrygii Ganimedidis amictum;
 Cui propè jam vitæ meta peracta, Senem?
 Læta decent juvenes, insignibus utere lætis,
 Dum calido vernat sanguine vena recens.

Pul-

Pulla decent ætate graves, senioque verendos;
 Qui medius color est inter utrumque, viros.
 Plurima prætereo; nam plura doceberis usu:
 Corporis ornatum qui regat, usus erit.
 Si sibi quisque tuâ detondet in urbe capillos;
 Nolo ego promissis conspiciare comis.
 Si sibi quisque finit senium succrescere barbæ;
 Nolo ego detonsis conspiciare genis.
 Non tamen hoc prohibet, modice deflectere ab usu
 Quin possis, usus derogat ipse sibi.
 Cruribus es brevibus, prolixaque vestis in usu est:
 Quâ tegeris, vestis longa sit illa minùs.
 Cruribus es longis; contractaque vestis in usu est:
 Quâ tegeris, vestis longa sit illa magis.
 Non levis artis erit, vitium occultare decenter:
 Ne nimia id fiat sed tamen arte, cave.
 Ut si quis caligis flammantibus utitur ostro,
 Tibia cui talo non benè nixa suo est,
 Non tegit hic vitium: sed qui color eminet idem
 Efficit, hæc vitium prodat ut arte magis.
 Ut si cui scapulæ gibboso tubere turgent,
 Hunc nimis adstricto fibula dente premat,
 Non tegit hic vitium; sed moles tuberis extet
 Ut magis, adstricto fibula dente facit.
 Ni tamen urbanis vestes incéssibus effers;
 Profuerit vestis quid benè culta? nihil.
 Incessu vir quisque patet, tacitusque fateri
 Qui sit, ab incessu cogitur ipse suo.
 Mollem animum fractus; vagus incertusque, solutum;
 Si fuerit constans; arguit esse virum.
 Hæc ego dum meditor, referatis fortè fenestris
 Spectabam populi prætereuntis iter.

Eccæ

Ecce mihi primum sese cirratulus offert,
 Oblitus unguentis, deliciisque fluens.
 Pellibus Euganeis manus utraque tecta latebat,
 Nobilis è scissa pelle nitebat onyx.
 Protinus incessum naso cenfore notavi;
 Materies monitis cresceret unde meis.
 Non ita mollis Anas, cum defluit amne secundo,
 Circumagit clunes, albaque terga rotat.
 Non picturatis ita te circumspicis alis
 Scurra Palatinæ, Pavo superbe, domus;
 Ut puer hic fractis lustrabat gressibus urbem,
 Crispans composito lubrica terga gradu.
 Substiteram paulum; cum se testudinis instar,
 Guttatim lentis passibus alter agit.
 Hic volat adductis cursoris more lacernis:
 Manat ab immundis plurima gutta genis.
 Calcitrat hic; varis se fert incessibus alter;
 Hic titubat, mediis ut solet alnus aquis.
 Quolibet ille gradu pavidus cunctatur, & hæret;
 More viam carpens multa timentis equi.
 Pes huic rauca gemens luctantia saxa fatigat:
 Tinnula non alio plaustra fragore sonant.
 Nescio quid loquitur, dum solus obambulat ille:
 Fallor? an elatâ supputat æra manu?
 Hic velut in socium paries casurus inhæret,
 Nec cubito parcens turbat euntis iter.
 Respicit à tergo ceu fures ille timeret;
 Urgeretque suum sica dolosa latus.
 Sed prius enumerem quot habet Methymna racemos,
 Gargara quot fruges, Trinacris Hibla favos,
 Quam varios possim complecti carmine motus,
 Quos dedit ante oculos hora vel una meos.

Vi-

Vidi ego qui furas passu diduceret amplo ;
 Haud aliter laxo Circinus orbe patet .
 Vidi ego qui recto nunquam se tramite ferret ,
 Parque tuis iret , torte Cayster , aquis .
 Singula dum mecum speculâ meditabar ab altâ ,
 Perstreperetque meo risus in ore frequens ;
 Illicet insolitis clamoribus avocor : aures
 Arrigo , jam propior verberat astra sonus .
 Quæ species , & quanta fuit ? quam mirus ubique
 Splendor , & à gemmis crescere visa dies :
 Anteit effusis famulorum fluctibus agmen ,
 Quos Phrygia insignis vestis obibat acu .
 Succedunt mox ære graves , auroque quadrigæ ,
 Sectile quas Pharii dentis oberrat opus .
 Gratulor oblatae spectacula regia pompæ ,
 Tempestivè oculos detinuisse meos .
 Hæc ego dum tacitis obtutibus omnia lustro ,
 Materies dubitans vincat , an artis opus ;
 Præcipuè incessus mentem oblectabat equorum ;
 Hæc species oculos detinet una meos .
 Nil erat arte carens , Cervix erecta micabat :
 Immotis stabant pectora lata toris .
 Dixeris urbanam perfectos nuper ad artem ;
 Non nihil his nostræ mentis inesse putes .
 Mox ego : proh quantas hominum solertia vires
 Exerit , & quantum numinis instar habet !
 Forsitan his excors agitasset plaustra bubulcus ,
 Et via ridendis hæc tereretur equis ;
 Dum tamen a teneris gressus glomerare magister ,
 Compositoque docet flectere crura gradu ;
 Hos modò quàm cupidis spectant obtutibus omnes ,
 His modò quàm læto murmure Roma favet .

Quod

Quod si multa feris concessum est discere brutis,
Miraque dum dociles mens aliena regit;
Cur, ubi mens habitat, solitoque locatur avito,
Non magis in proprio prævalet illa loco?
Scilicet ut pueris facies invisæ magistri,
Ut medicum rarus, qui colat, æger erit,
Ille suis nugis puerile quod abstinet ægmen,
Pharmaca quod tristi diluat iste manu;
Nomine sic ratio fugienda videtur utroque,
Dum docet, & munus triste medentis habet.
Ast alii, quocunque ruit natura, quæruatur
Invitâ frustra se ratione trahi;
Utque latus victum, nil oblectante magistro,
Obiicit insanis concava puppis aquis;
Sic quoque decisæ mentem languescere nervis,
Nos ubi præcipiti turbine sensus agit.
Nulla ne naturæ circumdare fræna ruenti
Possumus? huic mentem succubuisse decet?
Quid furit igne magis? quanta est truculentia flammis?
Cum per terrarum subdita claustra ruunt.
Tormentis resonare cavis tamen arte docemus,
Et dociles ignem texere in astra fugas.
Est aliquid tumidi violentius æquoris undis?
Amne quid effuso sævius esse potest?
Frangimus arte tamen tumidarum robur aquarum,
Fræna procelloso ponimus arte mari.
Aspice natis motos de finibus amnes,
Aspice compulso in sua claustra lacus.
Quid dicam jussos latè decrescere montes,
Et valles summis montibus ire paræs?
Ergo ne, cum terræ, cælo, dominetur, & undis,
Mentem naturæ succubuisse decet?

Pa

Pareat hæc , leges indicat sensibus illa ,
 Atque reluctantes in sua fræna trahat .
 Nec minùs internos discat componere motus ,
 Quam simili motus corporis arte regat .
 Nequid in incessu nimia gravitate notetur ,
 Nequid festinum sit nimis , illa vetet .
 Quod ceroma sapit , luctatricemque palæstram ,
 Passibus urbanis jussis esse procul .
 Quodque nimis fractum , nimiumque imbelles , cavebis .
 Quodque scholam , & choreas , deliciasque sapit .
 Non vagus hæc illac , non desultorius ibis ;
 More nec incedes succutientis equi .
 Nec minùs erectis incessibus utere durus ,
 E solido tanquam fusilis ære fores .
 Denique sit constans , rectusque incessus , & aptus ,
 Et procul à vitio , docta Thalia , tuo .
 Quis probet argutasque manus , digitosque loquaces ,
 Sanus , & in numeros brachia mota leves ?
 Aut cum laxa jacent , lentisque fluentia nervis ,
 Aut temerè hæc illac , more ferentis , eunt .
 Nè quid fortè vetet , gremio conjunge decenter .
 Parte togæ geminas impediende manus .
 Non tamen hærendum passu tibi quolibet esse
 Finge , meas leges si tenuisse velis .
 Sit modò longævus , primisque assumptus ab annis
 Usus , & in portu jam tua navis erit .
 Litterulas puero cum prima notaret arundo ,
 Torquebat ductu littera quæque suo ;
 At nunc sponte manus (calamum clam dirigit usus)
 Fertur in officium libera facta suum .
 Quam durum est voces numeris vincire , modosque
 Addere , quo consent singula verba sibi .

At

At nunc sponte mihi (numeros clam suggerit usus)
Occurrunt aptis verba ligata modis.
Nec facile est tantum, longo quod discitur usu,
Suave fit ex usu, triste quod ante fuit.
Sive quoddam à pueris quæ discimus, altius hærent;
Et bene quæ norit quisque, libenter agit.
Sive quoddam occultè naturam transit in ipsam
Usum, & in nobis par quoque pondus habet.
Quidquid id est, longo non sic dediscimus usu,
Quæ mala sunt teneris moribus hausta semel.
Ut discas novitatis amor, laudisque cupido
Urget, & incœptum nil remoratur iter.
Dediscas ut contra aliquid, contrarius obstat
Impetus; adversis carbasa ducis aquis.
Tristibus unguentis corrupta Fidelia primum,
Ut bene radatur, pristina semper olet.
Sordida ut affusis subigatur vestis in undis,
Quæ latuit labes non benè, rursus hiat.
Forfitan assuèrat femoralibus abdere semper
Quidam, dum fuerat virque, puerque, manus.
Canus id erubuit, studioque hoc cogitat omni
Ut clandestinas arceat inde manus.
Sed manus interea, femoralia nota revisens
Clam sene, consuetas itque reditque vias.
Forfitan assuèrat verba inter singula nasum
Tangere, dum fuerat virque, puerque, suum.
Improbat id senior, totamque huc admovent artem,
Ad consueta manus ne loca rursus eat.
Sed manus interea nasum complexa tenebat
Fortius, irridens irrita vota senis.
Est morbi genus, hic pueros comprehendere natus,
Morbillus latia nomen in urbe tulit.

Hic simul infecit puerilia labra, genasque,
 Nunquam delendas figit in ore notas.
 Morbilli genus est, quidquid puerilibus haustum
 Moribus, urbanus læditur unde decor.
 Morbilli genus est, primo quæ parva sub ortu,
 Culpa, suum sensum tollit ad astra caput.
 Atqui sæpe homines vitiis emergere vidi,
 Quæ graviora forent, quasque cavenda magis.
 Hic putris in Venerem noctesque diesque ruebat;
 Pœnituit; parvo tempore castus erat.
 Hunc damnosa suis permunxerat alea talis:
 Erubuit; talos jamque valere jubet.
 Scilicet exuimur vitiis majoribus; at qui
 Morbillum valeat tollere, nullus erit.
 Exue morbillum, dum nondum obduruit ætas,
 Seminaque ingenii spontè sequacis habet.
 Exue morbillum, dum nondum apparuit ulcus;
 Lanaque non alio tincta colore rubet.
 Stulte, quid Æthiopem fontana mergis in undâ?
 Num niger affuso tollitur imbre color?
 Stulte, quid & Lapithas, quâ pocula parte bibantur,
 Quosque colat ritus publica mensa, doces?
 Inter Sicelidas non te, Galatea, Puellas,
 Æquoreasque fuit pulchrior ulla, Deas.
 Protinus hanc vidit; visam Polyphemus amavit:
 Et, Valeant aliæ; tu mea, dixit, eris.
 Quid tibi cum pulchrâ, Pastor turpissime, Nympha:
 Scylla foret thalamis non magis apta tuis?
 Dona coloratas mittit dotalia conchas,
 Demptaque vimineis pronuba mella favis.
 Aggerat his nivei condensa coagula lactis,
 Intactamque suo de grege mittit ovem.

Lit-

Littera mox putris peraratur cortice fagi :
 Hei mihi quàm fœdis littera scripta notis !
 Hoc caput : Ut nollet si nubere sponte roganti,
 Vim tibi de mediis rapta caveret aquis .
 Vix ea perlegit ; flavos Galatea capillos
 Solvit, & indigno fauciat ungue genas .
 Ab Jove certa ferens glauco mandata Tonanti,
 Mercurius Siculas hospes obibat aquas .
 Isque ubi te mœstam coram , Galatea , notasset,
 Et quæ causâ tui, Nympha , doloris ? ait .
 Explicat illa minas , & turpis vota Mariti ,
 Præsentemque tibi Numinis orat opem .
 Risit Atlantiades : Polyphemum eludere pronum est .
 Scribe , ait , & mentis summa sit ista tuæ .
 Te facilem tanti subituram jurâ Mariti,
 Quo Siculis nullus pulchrior esset agris ;
 Hoc tamen oratum Polyphemum velle , decori
 Interea studeat , munditiasque colat .
 Cumque foret vitreâ Neptuni festus in aulâ
 Inter Nereidas mox peragendus Hymen ,
 Disceret ad numerum choreas agitare decenter :
 Claudatur solito littera scripta Vale .
 Hæc ubi præstiteris , scopulo latitabis in illo :
 Innuit & scopulum : non procul ille fuit .
 Huc quoque Tritonas vastâ se mole ferentes
 Occule : tu positâ iussâ facesse morâ .
 Paruit hæc ; missis gaudes , Polypheme , tabellis ,
 Spemque nihil dubiâ credulitate foves .
 Ergo coloratis conferta monilia conchis ,
 Velleraque eximio de grege tonsâ capit .
 Pectit & hirsutos rastro septemplex crines ,
 Liliaque ingenti quassat opima manu .

Corpore mox toto pelagi projectus ad oram,
 Turpia commotis fluctibus ora lavat.
 Stulte, quid auritos venaris in aere cervos?
 Blanda quid è duro marmore mella petis?
 Quid tibi munditiæ, Pastor turpissime, profunt?
 Omnia fac: semper tu Polyphemus eris.
 Jamque dolos secum tacitâ sub mente volutans,
 Venerat huc Majâ de genitrice satus.
 Tum quid agis, bone Pastor, ait, quæ causa recentis
 Cultus? unde nitor tantus in ora venit?
 Ille sub hæc; Novus instat Hymen, Galatea maritum
 Me petit; huic conjux jungar oportet, ait.
 Jussit ut ornarer; mora nulla decentius ornor:
 Munditias colerem; munditiasque colo.
 Displicet hoc tantum, choreas quod discere jussit;
 Quâ miser heu! valeo prorsus in arte nihil.
 Scilicet hoc angit? si me, Polypheme, magistro
 Uteris, ut discas, est brevis hora satis.
 Dic age, Pyrrhichiis agitare rotatibus artus,
 An magis Æolio ludere more cupis?
 Rite salutabis flexâ sic fronte coronam;
 Sic tibi pes curvo poplite verrat humum.
 Vir bone, num cervix obduruit ænea collo?
 An ne pedes subito diriguere gelu?
 Funibus hic opus est; gaude fortissime Pastor:
 Ne dubita, voti me duce compos eris.
 Nec prius hanc didicit tibi par Tirynthius artem,
 Quam sineret vinculis crura, manusque regi.
 Herois te tanta sequi vestigia par est:
 Nunc mihi, quæ peragas, pauca monendus ades.
 Brachia recte traham; jactato brachia, furas
 Excutiam; furas, nec mora, tolle sequax.

Hæc

Hæc ubi villosis circumligat horrida fetis
Brachia, & in pedibus tauræa lora ligat
Imperiis duri pares, Polypheme, magistri,
Tantus in attonito pectore torpor erat.
Et jam Mercurius scopulo confederat alto,
Alternâ quatiens lora magistra manu;
Quem fabter pavitans vix se Galatea tegebat,
Tritonesque citi, Nereidumque chorus.
Quove sum molliret opus, Polyphemus avenâ
Personat; illa gemens murmura quassa jacit.
Nunc caput attollit, frontemque in nubila jactat,
Grandia nunc circum membra sine arte rotat.
Vidit ut alterno pastorem crure labantem,
Dexter in obliquum lora magister agit.
Concidit ad terram Polyphemus: tota remugit
Ora maris; vastis motibus Ætna tremit.
Illicet emergunt vitreis Tritones ab antris,
In tales dudum Turba parata dolos.
Tum villosa feri Pastoris in æquora trudent
Corpora; luctantem fortius agmen agit.
Illum spumifero manantem rore videres,
Pugnantem & validâ scindere lora manu.
Plaudunt Nereides; turpem Galatea maritum
Risit; Atlantiades victor in astra redit.
Fabula narrata est: monitus nunc percipe nostros;
Non quidquam his majus Delphica laurus habet.
Ni puer à primis urbanè assueveris annis
Vivere; qui legis hæc, tu Polyphemus eris.

DE VITA URBANA

LIBER QUINTUS.

ET jam me positis Urbis convivia mensis ,
 Et tua vitifator pocula , Bacche , vocant .
 Ite , corymbiferis puppim redimite coronis ,
 Quæ portum fesso remige læta subit .
 Sed tamen , ante datas , quàm tangimus æquore metas ,
 Ni grave sit , paucis , Musa , monenda mihi es .
 Non tibi fas humili penetrare Palatia focco :
 Si sapias , ad magnas siste , Thalia , fores .
 Aspice , regifico niteant ut fercula luxu ,
 Mensaque Mentoreæ splendeat arte manus ?
 Quæ Batavæ nevere nurus mantilia cernis ?
 Fœminaque artificis Belgica lufit acu ?
 Argento pretium vis auri detrahit , auro
 Gemma , suas luxus perditur inter opes .
 Hic , cave , quæsieris , ne quâ sit fraude supellex
 Parta , vel occultis turpiter aucta dolis ;
 Nec si funereo Provincia ploret amictu ,
 Vestigal Dominæ pendere iussa gulæ ;
 Desine : mordaci non hæc perstringere versu
 Tempus , & ingenium molle , Thalia , tuum est .
 Qui fragor , & quantus ! famulorum turba per ædes
 Dum sine lege procax , dum sine fronte ruit .
 Plus ubi servorum , vix est qui serviat aptè :
 Quæque obeunt plures munia , nullus obit .
 Quid tibi regna canam , quæ mox durissima structor
 Exercet , dominâ dum regit arte dapes ?

.Ec-

Ecce capillati, qui mensæ operantur Ephebi,
 Ad numerum cyathos, haustaue vina vocant.
 Succedunt dapibusque dapes, & fercula trudent
 Fercula, per certas irrequieta vices.
 Tangere multa tibi, sed scindere pauca licebit,
 Magna oculis aderit pompa, pusilla gulæ.
 Quid mihi, si niteat gemmis extantibus asper,
 Si tamen exiguo vix patet ore, calix?
 Quid quod longa salus domino libanda potenti,
 Quæque per antiquæ stemmata gentis eat.
 Hæc ubi præstiteris, tanto quæ parta labori
 Est Merces? minimo fallere labra mero.
 Finis adest mensæ: mensâ de divite surgit
 Nec benè cœnatus, nec benè potus Eques.
 Interea libata sacræ vix fercula cœnæ
 Obsceno famuli turpiter ore vorant.
 Illuduntquæ super, magnis quod sumptibus empta
 Fercula sint Dominis, gaudia parta sibi.
 Hæc ne putem nostris convivia legibus apta?
 Ad numeros revocem fercula picta meos?
 Ergo age: privato quâ se torus explicat orbe,
 Ne grave sit Vati, Musa, præire tuo.
 Aut ubi cultus eques, parili stipante coronâ,
 Sumit honoratâ pocula parca manu.
 Nec pudor, accubuisse tibi genialibus hortis
 Margine sub viridi lene sonantis aquæ;
 Aut ubi regali se Pincia Villa theatro
 Effert, urbano carpere more dapes.
 Me duce,* Testa frequēs quibus imminet, atra cavebis;
 Aut pila queis nomen, lusibus apta, dedit.

I 4

Me

* *Cryptæ vinariæ Romæ celeberrimæ. Mons Testaceus. Taberna, cui nomen à pila lusoria.*

Me duce, non humiles dignabere, Musa, tabernas;
 Namque locus tantam dedecet ille Deam.
 Vilibus hæc Bacchi sacris operata iuventus,
 Hæc petat è mediâ plebe popellus iners.
 Non, nisi quæ deceant, canimus convivia; quæque
 Vel Cato porrectâ fronte subire velit.
 Et quibus affideant, loto tamen ante decenter
 Ore, fenes Curii, Fabriciique graves.
 Risit ad hæc furtim, tacitoque Thalia susurro,
 In me nulla mora est: perge, Poeta, sequar.
 Quisquis es, alterius qui cœnaturus in ædes
 Veneris, ad iussum tempus adesse velis.
 Sedula turba fumus semper, sed sedula nunquam
 Turba magis, quàm cum mensa parata vocat.
 Hinc ego devoveo, celebrat quas fœmina, mensas,
 Cui plerunque graves sunt in amore moræ.
 Ante, leves orbes quàm digerat illa comarum,
 Et certo teretes ordine figat acus;
 Et bene descendant operoso firmate vestes,
 Et bene dum capiti stet mitra, vesper adest.
 Testis ab Assyrio quondam rejecta Tyranno
 Fœmina; sacra cano, parce movere fidem.
 Straverat immenso Rex publica fercula luxu,
 Proderet ut partas ambitiosus opes.
 Consitus eligitur platanis genialibus hortus,
 Ingenio ne magis dives, an arte locus?
 Illicet attolli Babylonica vela videres,
 Quæ facerent puros, & sine sole dies.
 Marmoreis fulcitur opus Regale columnis:
 Byssina tornatum lora coercet ebur.
 Pars sedet electro, solido pars accubat auro:
 Sub pede proteritur vermiculatus onyx.

Par

Pār fuit in dapibus luxus : quas pontus , & aer ,
 Terraque progignit mensa dat una dapes .
 Larga quidem passim , sed libera vina dabantur :
 Vina recusantem cogere crimen erat .
 Vertere jamque merum temulenti corda Tyranni
 Cœperat , & compos vix erat ille sui .
 Imperat acciri Vasthim : mora nulla vocanti
 Adsit : in has nondum venerat illa dapes .
 Semiviri parent : crystallæ , & Pyxidas inter
 Stabat inornatis Regia sponsa comis .
 Præsto aderant centum primâ de gente puellæ :
 Nullaque non proprium sedula munus obit .
 Hæc erat a speculis , speculumque adversa tenebat :
 Altera candentes igne fovebat acus .
 Illa Cythoriaci sibi pectinis asserit usum :
 Hæc vacat armillis , torquibus illa præest .
 Omnes sedulitas , omnes labor occupat : unum
 Nempè caput tantæ comere molis erat .
 Regis ab accitu quæ non sibi plauderet uxor ?
 Hæc dolet , exitii causa futura sui .
 Mox ait : hæc Regi per vos responsa ferantur :
 Ut veniam , videor non mihi compta satis .
 Semiviri responsa ferunt : incanduit irâ
 Rex , folio Vasthi , non mora , cedat , ait :
 Sic pœnas dedit illa moræ ; tenet altera regnum ;
 Et thalamum : crines i cole , stulta , tuos .
 Talibus edoctus convivium seras adire ,
 Pœna licet levior sit subeunda , cave .
 Quis bona cunctando corrumpat prandia prudens ?
 Cum Cerere has refugis , Bacche jocose , moras .
 Venerit , & pactas sub mensæ tempora merces
 Institor expediet ? rursus adesse jube .

Si

Si latus obsideat circumflua turba clientum ;
 Labere , quâ cæcum janua præbet iter .
 Deproperanda tibi sit epistola ? scribere differ :
 Syngrapha signanda est ? syngrapha , cede procul .
 Denique nil tanti tibi fit , quo cætera dicat
 Turba , quid hic tantum noster amicus abest ?
 Non tamen idcirco te matutinus in ædes
 Confer , ubi ad mediam prandia dicta diem .
 Tempore fac adeas : si contigit ocysus ire ,
 Ne quid turbetur te properante domi .
 Utque tibi mordax præcordia vellicet humor ,
 Sunt tamen instantis signa premenda famis .
 Cur toties oculis argentum temporis index
 Promitur ? & iustos anteit hora sonos ?
 Teque vadaturum primo sub vespere fingis ,
 Aut tua clamoso tecta cliente premi .
 Nutibus hic Domini standum : sermonibus horas
 Contrahe : sic furtim fallere disce famem .
 Turpe carens fidibus Citharædus , acinace miles ,
 Discipulis Doctor , Caufidicusque togâ :
 Turpe etiam dulces vir asymbolus inter amicos ;
 Cœna ubi collato pacta sit ære prius .
 Sumptibus alterius si fortè parabitur , illuc
 Non nisi cum fueris sæpe rogatus , adi .
 Aulica sunt quædam , nucleoque carentia verba ;
 Altera pondus habent ; utraque nosse decet .
 Conjice de vultu ; vultus certissimus index ,
 Fingat , an ex animo simpliciterque roget .
 Cum tamen hæc fuerint ; convivia rarus adibis :
 Hei mihi lautitiis alea quanta subest !
 Scilicet ut carpas pudibundo singula gestu
 Fercula ; de parvis magnus acervus erit .

Dum

Dum thyma libat apīs, nec flore moratur in uno,
 Distendunt pingues furta minuta favos.
 Farris & ingentem formica exhaurit acervum,
 Pondere dum gracili sæpè gravata redit.
 Ergo ubi sobrietas, & parca modestia peccat;
 Quæ tibi ab effusâ damna timenda gulâ?
 Quis furor est, procerum cœnis inhiare per urbem
 Cum, quantum satis est, præbeat olla domi?
 Fictilibus ne minus, quàm divitis orbe metalli
 Aut juvat, aut stomacho forsitan esca sapit?
 Num magis in gemmâ demulcent vina palatum,
 Quàm patulo vitreus præstet in orbe calix?
 Solus eris? comites tibi dulcia prandia sternent,
 Sanctaque libertas, simplicitasque decens.
 Arguet hîc nemo, si pocula fortè pitissas,
 Cumque labris paulò si sit inuncta manus.
 Nullus & objiciet, si peccant crura sedenti,
 Aut libet accubitu liberiore frui.
 Non ita liber eris, nostrisque à legibus exors,
 Hospita mensa tibi cum subeunda foris.
 Sedulus hîc igitur, solitoque decentior ibis,
 Sit coma pexa recens, sit sine labe toga.
 Barba nec emineat manibus detonsa magistris,
 Neve cavo fruticet naris in orbe pilus.
 Quem non offendant liventes sordibus unguēs?
 Turpis & illoto pædor in ore sedens.
 Quem non offendant scabri rubigine dentes?
 Perque cavum menti crebra saliva fluens?
 Ecce puer tonsis præfert mantilia villis,
 Inque manu signis asper aqualis adest.
 Tu modò vel Parii candorem marmoris æquent,
 Ne dubita modico spargere rore manus.

His

His ubi perfunctus, capias ex ordine sedem:
 Quam capies, meritis æqua sit illa tuis.
 Scrupulus hinc oritur, decimo quod tertius, inter
 Convivas, certi funeris omen, adest.
 Vana superstitio, quid anilibus obstrepis umbris?
 Non facit ad larvas mensa parata tuas.
 Quin magis ante dapes bona dicite verba Tonanti,
 Et superos tacitis conciliate sonis.
 Nonne Deus, quodcunque sapit, quodcunque palatum
 Mulcet, inexplicita providus arte parat?
 Projicit ille suam cunctis animantibus escam,
 Munificas quoties pandit ab Axe manus,
 Blandiùs hinc sylvis argutula concinit ales,
 Non intellectis carmina grata modis.
 Et turpes, quâ voce valent, sub gurgite phocæ
 Auctori grates persoluere suo.
 Et dubitet quisquam sub primæ fercula mensæ
 In sua propitium dona vocare Deum?
 Sed jam prima gulæ præludia ritè feruntur,
 In quibus ipse suas explicat annus opes.
 Ecce tibi lippæ laceris in vestibus adsunt,
 Quas posita ficus villica legit acu.
 Proxima succedunt dissecta tomacula porcæ,
 Felsina quæ doctâ pressit opima manu.
 At tu parce dapes invadere, miles ut hostem,
 Utque ruit viso vividus Umber apro.
 Fila prius Citharæ fidicen prætentat eburnæ,
 Elicit inde manu liberiore melos.
 Tu quoque sub primæ præludas fercula mensæ,
 Præcipitemque regat sobria dextra gulam.
 Ne tua longa putans quisquam jejunia, secum
 Dixerit; ut curtas res habet iste domi!

Ad-

Adde quòd & primo cùm limine victa refedit,
Segnior in cursu cogitur ire fames.
Hinc tibi profuerit, caveas quo crimen utrunque,
Appositos lento conficere ore cibos.
Ni facias, quàm multa feres incommoda; morbis
Omnibus ex illo janua laxa patet.
Scilicet hinc pluvio stillantia rheumata naso,
Et quassum tussi subsiliente latus.
Quid, cùm pasta diu vivaci in sulphure febris
Membra per alternos uret anghela dies?
Quid, cùm nodosâ gressus tardante podagrâ,
Quassabis trepidâ lignea fulcra manu?
Aut mala se membris fundet tabentibus Hydrops,
Et formidatis pallidus ibis aquis.
O quot amara bibes medicatis pharmaca succis,
Inque suo plaudet pharmacopola sinu!
Frivola discedant, jam fervida mensa caleseat:
Ite procul tennes, vulgus inane, dapes.
Ferte coronatas libis cerealibus escas,
Fumet & in patinis grandibus assa caro.
Nunc locus est cultris; teretes distingite cultros,
Nunc sonet in digitis fuscina curva tuis.
Dic age, dic Erato, Siren blandissima mensæ,
Quis bonus invexit comoda tanta Deus?
Nupserat Oceano, res antiquissima, Tethys:
Evocat hûc omnes pompa marita Deos.
Conveniunt Superi: discumbitur: ordine nullo
Aggestæ stabant, & sine more dapes.
Fagina inæquali fluitabat stipite mensa
Nuda, nec inducto vellere sueta tegi.
Vastus & attritis stabat quoque cantharus ansis,
Qui patulo cunctis funderet ore merum.

Fi-

Fiſtilis urceolus vetus inſtillabat acetum ,
 Et falis , & piperis charta cucullus erat .
 Non tulit hoc Pallas , cœtuque adſtante Deorum ;
 Ægide ter motâ talia verba dedit :
 Hæccine placatâ convivia mente feremus ?
 Sordibus his quando , Numina , finis erit ?
 Hæc licet illuvies Saturnia regna deceret ,
 Non decet imperium , Juppiter alme , tuum .
 Quid juvat in templis nitor , & bene culta ſupellex ,
 Si careat cultu ſordida menſa ſuo ?
 Quot non humanis inveximus uſibus artes ?
 Nos adeò ſegnes in bona noſtra ſumus ?
 Sed quid plura juvant ? rem facta diſerta perorent :
 Non opus eſt verbis : Dux ego rebus ero .
 Dixit , & extemplò mollitum pollice vellus
 Ipſa magiſterii texuit arte ſui .
 Ipſa leves mappas , & longa toralia nevit :
 Dignus Palladiâ noſcitur arte labor ,
 Plauditur invento : ſuperos agit æmulus ardor ,
 Expediuntque alacres ad nova cœpta manus .
 Mulciber igne potens argillæ fiſtilis orbes
 Dividit , & patinas protinus eſſe jubet .
 In quamcunque velit flammarum munere partem
 Ducit inoffenſum , quâ valet arte , vitrum .
 Jam phialas vaſtâ turgēſcere molē videres ,
 Et tumido trullas creſcere ventre breves .
 Pocula quàm vario cælavit Dædala cultu !
 Mira quot in cyathis extudit arte faber !
 Hic brevis , & duplicem præfert tractabilis anſam :
 Arduus hic labro vix brevior patet .
 Turbinis in morem convolvitur alter acuti ;
 Hic conchæ ſpeciem præbet , & ille ratis .

Mar-

Martis ad imperium, quo se custode tegebat,
 Redditus est culter, qui prius ensis erat.
 Munere Neptuni, desit ne fuscina mensis,
 Provisum, triplici fuscina dente minax.
 Quæque vehi gaudes conchis lasciva marinis,
 Tu concham mutas in cochleare, Venus.
 Ut digesta suo procederet ordine mensa,
 Munia de superis quilibet apta capit.
 Mercurius sceptorque dapum, mensæque Magister
 Eligitur, vastræ dexteritate manus.
 Alma parens frugum, tibi cella penaria cessit;
 Bacche, tibi laticis credita cura tui.
 Candida præficitur, quæ pocula misceat, Hebe:
 Iliacus nondum viderat astra Puer.
 Ut numeris constare suis convivia vidit
 Jupiter, ad superos talia versus ait:
 Non leve quid vestro perfectum est munere, Divi,
 Per quos cæpta suo mensa nitore coli.
 Juppiter hospitibus præsum: convivia nostri
 Sunt juris: mensas qui regat, unus ero.
 Juscula, quæque fluunt pingui farcimine pultes,
 His aptum dapibus quis cochleare neget?
 Nemo tamen tumidis ferventia juscula buccis
 Afflet, anhelanti ne quid ab ore fluat.
 Displicet & fundo patinas qui radit ab imo,
 Tinnitum patinæ per cava labra ciens.
 Ergo nihil, fervens quod tergeat unda, supersit?
 Mundities, superi, non mihi tanta placet.
 Cultro opus est solidis: scindenda tenacia, quæque
 Admittunt ægrè fercula tosta manus.
 Scissile quidquid erit, lævâ tibi fuscina sistet,
 Dexter erit, peragat qui tibi culter opus.

Non

Non tamen ut digitis nihil attrectetur ab ipsis :
 Aptior ad quædam est conficienda manus .
 Ostrea , pisciculos , conchas , volucresque minutas
 Quin digitis carpas , non mea iura vetant .
 Adde racemiferis lectas de vitibus uvas ,
 Quidquid & illiciti mensa secunda dabit .
 Adjice caseolos , concretaque lacte vetusto :
 Excipe quæ tenero mollia lacte fluunt .
 Singula quid nostris comprehendere legibus optem ?
 Plurima quæ doceant , tempus , & usus erunt .
 Cœlicolæ nova scita probant : peccasse Bimater
 Te primùm constans fama , Lyæ , refert .
 Quod fluit , audieras cochlearibus esse petendum ,
 Nec satis attentâ cætera mente notans ;
 Dum biberes , modicis cochlearia potibus implens ,
 Visus ad os tremulâ ferre referre manu .
 Continuo superi festos agitare cachinnos :
 Bacchus & in cœlo fabula longa fuit .
 Nunc mihi si quando tristes discedite curæ :
 Importune dolor pectoris hospes , abi .
 Ite sales circum , succinctaque verba , lepores ,
 Ictaque festivis perstrepat aula sonis .
 At tibi fortè puer florentibus unicus annis
 Raptus erit , columen , præsidiumque domus ;
 Creditor aut vultu tibi forsitan instat amaro ,
 Torvus & elapsas clamat esse vices ;
 Aut mala , quod magis est , clamorque contigit uxor :
 Et quis non causas , unde queratur , habet ?
 Si sapias , abstineas conviva sedere per urbem ,
 Teque tuæ mæstum protinus abde domi .
 Sin minùs , introrsum tibi cura , dolorque vorandus ;
 Signaque erunt luctus dissimulanda tui .

Cu-

Curia consilio, patet area publica ludis;
 Templâ sonant precibus, vastâ theatra jocis.
 Mensa litat genio: genialibus utere verbis:
 Latitiæ locus est; non nisi læta refer.
 Hinc procul, o tristes, mala cedite nomina, morbi:
 Hinc procul, o mortis mentio tetra, fuge.
 Nolo suos casus, si pocula ducat Uliſſes,
 Aut Priamus mecum, narret uterque mihi.
 Oſſa verenda Patrum, sine, contegat ima sepulchris
 Terra, nec extinctos mensa loquatur Avos.
 Quid leges, numerosa juvat quid condere jura,
 Si, dum condideris plurima, pauca vident?
 Legis ab admonitu quin irritata cupido
 Gliscit, & ut pecces, fat vetuisse fuit.
 Hæc ego præcepi: fatis hoc, ut protinus alter
 Spernere, quæ dedimus, jura protervus amet.
 Tum mala, quæ totâ collegit plurimus urbe,
 Ad cyathos recitat mucidus ecce senex,
 Ille, quot Autumnus, quot funera messuit Æſtas,
 Bruma quot è medio sustulit una, refert.
 Mox & Massiliæ referens lachrymabile fatum,
 Verboſum oculis promit epistolium.
 Quàm laxis ramosa lues dein gliscat habenis,
 Quæque mali fuerint semina prima, docet.
 Multaque tabifero de tubere disputat, addens,
 Quàm putre, & quidquid dicere turpe putem,
 Læva nec interea cessat manus: horrida piagit
 Funera, diducto sandapilasque mero.
 Mox circumvolvens stillantia lumina tabo,
 Omnia funestis afflat imaginibus,
 Vidi ego tunc, Geniumque loci, torvâque Lyxum
 Fronte suas stimulis vix cohibere manus.

K

Nec

Nec secus effulis Cererem lugere capillis,
 Persephone, raptu quàm foret antè tuo.
 Pessima cede procul nostræ Cornicula mensæ:
 Cede procul, pluvix Gracculus auctor aquæ,
 Quid, si materies irrepserit ista? Silendum:
 Nam tempestivè qui filet, ille monet.
 Juverit hæc aditù nec non præcludere primo;
 Si quid in urbanâ dexteritate vales.
 Nec mihi sublimis, clamosaque quæstio surgat,
 Dum calet appposito mensa jocosa mero.
 Scilicet hic aliud, quàm dogmata sancta Lycæi
 Quærere, vel Samii scita silentis amem.
 Me ne canis Cynici latratus ferre molestos,
 Poneris in patinâ dum mihi, blande lepus?
 Dum flores, Epicure, legens spatiaris in horto,
 Applicitus labris me beet iste calix.
 Nunc valeas, divine Plato: convivia siccum
 Me tua, prandentem dulciùs ista juvant.
 Parcite Cecropii, doctissima turba, Magistri:
 Hic ego non ullo partis amore trahor.
 Materiem hic componit aquis: componat aquosus:
 Igne volunt alii singula stare: velint.
 Et mihi Socraticæ patuerunt scrinia chartæ:
 Delector placitis, Stoica turba, tuis.
 Regula quæ morum, sancti quis limes honesti,
 Quæ bona sunt animi, quæ mala, doctus ego.
 Nil, nisi Turpe, malum: virtute quiescit in unâ,
 Qui sapiens: merces hæc satis ampla sibi est.
 Talibus imbutus sacris pede fata superbo
 Calcat, & humanas despicit ille vices.
 Ille Perilleo quamvis inclusus in ære,
 Diceret, ò flammâ quàm cruciante beor!

Hæc

Hæc benè nota mihi : promam, cum flagitab' usus :

At simul accubui, dedidicisse juvat.

Quid mihi cum doctis inter tua pocula libris,

Bacche? loco quisquis desipit, ille sapit.

Ah quoties tibi nostra minùs præcepta secuto,

Prælia desipient inter oborta dapes.

Verba volant primò, mox iurgia rauca sequuntur,

Atraque sanguineas ventilat ira faces.

Inde simultatum mala semina : quique fovetur

Ingenio vinci non patiente furor.

Quid quod sæpe, tibi qui dulcia prandia struxit,

Mentis inops inter verba diserta stupet,

Devovet & doctos secum taciturnus amicos,

Qui sapiunt, plus quàm mensa, calixque probant,

Non ego suspiciam vos, vestraque carmina, Vates?

Pars ego sum vestri quantulacunque chori.

Parcite sed posito recitare poemata Rhombo;

Verba coronatus respuit ampla calix.

Credite, rem sacram vos primi carmina Vates

Perditis, & vestro crimine vestra jacent.

Mille modis cogendus erat, si gurgite velles

Carpathio Vatem paucula verba loqui.

Cæsaris aréanas dum mulcet Horatius aures,

Hæc sibi non tenues arte paravit opes.

Dum Mœcenati sua rura probaret, & agros

Virgilius, multis jugera bobus arat,

Vos fora bacchantes, vos horret mensa canentes,

Nullus & à Musis vicus in Urbe vacat.

Quid mirum, pretio prostat Parnassia nullo

Si merces, cupidos non habitura viros?

Adde, quòd insulso fucantur melle Camœnæ,

Et solidam frugem pagina rara sapit.

K 2

Cum

Cum sacro lēges indiceret ore Poësis ,
 Et populos traheret sub nova jura feros ;
 Cum decus assereret virtuti robur Honesto ,
 Atque minax toto perderet orbe reos ;
 Credita tum munus pōpulis fuit illa Deorum ,
 Gensque Poetarum res sacra dicta fuit .
 Palpitat exēctis at nunc ingloria nervis ,
 Legibus ò quantum degener ipsa suis !
 Quo me , Musa , rapis thyrsō graviore furentem ?
 Quo ruis ? ò ! gyro curre , Thalia , tuo .
 Jam mēse redeant : odi sublimia quanvis ,
 Non tamen idcirco frivola verba probeam .
 Parce loqui , quid agatve puer , quid sedula nutritrix
 Quidve laris custos fida catella gerat .
 Siquid in urbe novi , si quid fora rauca volutant ,
 Hæc seges eloquio sufficienda tuo .
 Aspice , materiem quā præbeat unus opimam
 Eugenius , Latii gloria prima Sagi .
 Tu refer , ut Fidei nutantibus undique rebus
 Communes Fidei fulserit unus opes .
 Utque cruentato Phariis bis cædibus Istro
 Fregerit Agmetis multa timentis opes .
 Pingē manu Themes stagnantia claustra refusi ,
 Claustra subalpino non benè clausa Duci .
 Pingē , sed appposito Taurunum grande Salillo ,
 Cui formidato militat amne Savus .
 Aspicias , ut nostram flos confluit orbis in urbem ,
 Romaque sit cunctis gentibus una domus .
 Dic age , Vindelicæ Dominator ut inclytus aulae
 Miserit huc thalami pignora bina sui .
 Tu quoque materies nostris dulcissima mensis ,
 Rex patriâ profugus sede Britannus , eris .

Qui

Qui vir, & (ò Superi) quantus! fac cetera desint;
Staret in hoc uno teste Latina Fides.

Depositum tu Roma ingens servare memento,
Hoc Thamæsis, tacito sed tamen ore, rogat.

Nec minus, & segetem lætis sermonibus aptam,
Quæ nova prodierint Scripta disertâ, dabunt.

Dic age, venturis quæ produnt Arcades annis
Carmina, magnificum temporis hujus opus.

Si placet exiguos his addere fortè Poetas,
Nil moror: his nomen Vatibus adde meum.

Prodiit ecce recens, dices, Galateus in Urbem:
Prostat Agonali publicus ille foro.

Non liber hic tetricæ sapit argumenta Minervæ,
Grande nec eloquium magna professus habet.

Sed licet exiguo deductus Apolline repat,
Non tamen urbano dente Poeta caret.

Quoque minùs solitâ perleverit arte Camœnas,
Is causam, sese quâ tueatur, habet.

Nempe quodd hæc primò pueris florentibus ævo
Scriptit, ut urbana fingeret arte rudes.

Pharmaca quid refert vitro libentur, an auro,
Si tamen in vitro non minùs illa juvant.

Cerne, Sophocleis heroum facta cothurnis
Ventoso tumidus Scriptor ut ore canat.

Ast humiles Comædus agit per pulpita foccos,
Cum mores hominum scena magistra refert.

Pro re mollè canit Tubicen, nunc inflat acutùm;
Non faciat Vates cognitor artis idem?

Nec sibi prætereà Sylvis nova ligna videtur
Ferre, nec Oceano mittere fontis aquas;

Quodd priùs Etrusco digesserit ore libellos
Hos Casa, queis nullum doctius extat opus.

Terruit Hesiodi non rustica Musa Maronem,
 Quo minus hic caneret, quos canit alter, agros.
 Ipsa quot egregiis vexata est Troja Poetis?
 Et suus ex merito quemque secutus honos.
 Adde, quod hic noster, misceret ut utile dulci,
 Dogmata Pieriis vinxit honesta modis.
 Pace loquor vestra; Scriptores parcite, munus,
 Ut doceat Populos, grande Poësis habet.
 Demitur asperitas præceptis insita cantu,
 Et suus hac monitis concidit arte rigor.
 Dulcius hinc animos medicina illabitur ægros,
 Quam bona Musæo carmina melle tegunt.
 At tibi, quisquis eris, pro me tam vera locuto
 Fortuant Superi tempus in omne dapes.
 Et jam tempus adest, sic moto vertice Bacchus
 Imperat, ingenuum deproperare Merum.
 Ferte leves calices, & pocula porcite circum:
 Vestra quis, o Pueri, Brachia torpor habet?
 Pocula prævertant monitus submissa frequenter:
 Si peccat, peccet sedulitate manus.
 Res est dura, Rogo, satius data vina recuset,
 Non data quam renuat poscere vina Pudor.
 Ore agitare merum, deia hausta refundere vina
 In terram, nostræ non finit artis honos.
 Nec tibi, cum cyathum libat manus altera Bacchi,
 Altera perpetuo pendula fonte fluat.
 Hæc sine, quæ laurus monstrat vinosa tabernam,
 In lacerâ faciat veste popellus iners.
 Non ego sum, cyathis certas qui dicere leges,
 Atque tuos haustus dinumerare velim.
 Scilicet huic vitro mens naufraga torpet in uno,
 Nil titubat sumptis ille, vel ille decem.

Tu

Tu lex esto tibi, tu certa que norma bibendi,
 Tu, tibi quid valeas ferre, Magister eris.
 Quis, nisi mentis inops, in mutua bella laceffat,
 Quo se vincendum viderit hoste prius?
 Quis, nisi mentis inops, quo se sciat igne cremandum,
 Admotâ prudens excitet usque manu?
 Tu quoque si metas prætergrediêre bibendo,
 Et nocitura trahes pocula, stultus eris.
 Non ego pampineos vellens a stirpe racemos,
 Legibus adscribam, dure Lycurge, tuis.
 Quid facis, ah demens? quid foeta tumentibus uvis
 Ubera naturæ; Sanguinolente, secas?
 Scilicet hanc primo depulsis ubere mammam
 Admouet, & rubro mascula lacte beat.
 Inde novus per membra vigor turgentia serpit,
 Et liquidâ gliscunt viscera pasta dape.
 Inde quies animis curarum mole gravatis,
 Nubila tetra mero discutiente, redit:
 Nempe nocent etiam? si cuncta nocentia tolles,
 Ne nimis ipse velis tollere multa, vide.
 Tolle; age, divitias; sunt hæ fomenta malorum:
 Sed quis, opes posthac qui bene donet, erit?
 Tolle simul gladios: grassator abutitur illis;
 Militis at justo cingitur ensê latus.
 Nequitiam demis, segetem virtutibus aufers;
 Fortius hæ crescunt proximitate mali.
 Quid quod deciperis, bone Legislator aquarum,
 Nomen & hoc ipso perdis, inepte, tuum.
 Lex quæcunque vetat, non destruit illa vetando:
 Tu facis: an legum conditor esse potes?
 Huc bona vina mihi; nam si mala vina vetabat,
 Hoc aliquâ dignus laude Lycurgus erat.

Dos sua cuique loco est; studiis viget altera belli;
 Altera Palladiâ gens magis arte viget;
 Dat celeres Epirus equos: Sicyonia tellus
 Fert oleas, gemmas dives Erythra parit.
 Thûra legunt Arabes, tenuissima vellera Sêres,
 Gargara dant segetes, India mittit ebur.
 Bacchus in Etruscis regnat mitissimus oris,
 Hic parit ille simul; quidquid ubique parit.
 (*) Artimina bibis liquidos imitata pyropos,
 Sanguine jamque novo vena tumebit anus.
 Doliâ cui Vallis fecere bibacia nomên,
 Pocula Bassaridum gutture digna dabit.
 Chantia si plenis hauris generosa cunctis;
 Præcipiti fugient cura, dolorque gradu.
 Politianus ager quæ dat bona vina, Lyæus
 Creditur in mensas seposuisse Jovis.
 Quò magis ipse datis sapientiùs utere donis,
 Nec gladio demens conficiare tuo.
 Usus divitias, usus commendat honores.
 Non bona res laudem, sed bonus usus habet.
 Ignè præcul frigens, justoque propinquior ardes,
 Nec prope, nec longè qui sedet, ille calet.
 Prodigus es vini? serves; frigebis, avarus:
 Fac modico tepeas, inter utrumque, mero.
 Vidi ego, ab affuso quæ tacta vigeret olivo,
 Pallade mox nimia consenuisse Facem.
 Quas acuit vires Bacchi moderatior usus,
 Obruit ingesti copia larga meri.
 Non bibit, immani qui pocula proluit haustu,
 Mergitur hic potiùs; qui sitit, ille bibit.

Tur-

(*) Laudatissima Etruriæ Vitis. Vinum, vulgò Artimino. Chianti
 Val di botte.

Turpe virum titubante gradu, blæſoque palato
 Non intellectis frangere verba ſonis.
 Quid non noſſe ſuos, quid ſingula cernere bina,
 Stantiaque appoſita teſta tenere manu?
 I procul, Ebrietas, tranſcende libentiùs Alpes;
 Non facit ad mores Itala menſa tuos.
 Illic invenies temulenta cadavera vino,
 Attonitoſque greges, & ſine mente pecus.
 Sternitur hic, labat ille tremens: vomit artè Lyæum
 Alter, & ad Bacchi fortior arma redit.
 Haſ ſi fortè recens adveneris hoſpes in oras,
 Quid tibi præſtandum, non morà longa, canam?
 Si potes, oblata certamina reſpue pugna;
 Dicque laceſſenti, vincimur ante tubam.
 Si minùs hæc valeant, ſtomachum cauſatus inertem,
 Hauſtu libabis pocula ſumma levi.
 Cernis ut in vino Venus innatet, ipſaque falcem
 Exacuat ſumpto trux Libitina mero?
 Fac tibi ſuccurrat Pellæi menſa Tyranni
 Ebria, & humano ſanguine ſæpè madens.
 Fac tibi ſuccurrant tractata Bimembribus arma,
 Cum crater, belli teſſera, vaſtus erat.
 Hinc còmes urbanis pudibunda Modestia menſis
 Aſſideat, cœnæ norma ſit illa tuæ.
 Diluat hæc cyathos, & pocula parca miniſtret:
 Proque modo ſtomachi ſuggerat uſque dapes.
 Si quid ſcindendum, nil parte ſecabis iniqua,
 Quò potior patinas impleat eſca tuas.
 Officiis pugna: ſua ſunt certamina menſis,
 Miſſa per alternas mutua dona vices.
 Parce tamen ſociis quod prælibaveris ore,
 Et dare dimidias, fruſtra inhonora, dapes.

Sæ.

Sæpe mihi stomachum res hæc fœdissima movit ;
 Et fastiditos reddidit una cibos .
 Excipe , si quis erit , qui munere major , & ævo ,
 Fôrs velit e patinâ te quid habere suâ .
 Protinus affurgens , & flexo vertice , dices :
 Immerito tantus quî mihi venit honos ?
 Non hæc fatidicæ cecinerunt dogmata quercus :
 Nullâ mihi Ascræis numina visa jugis .
 Usus õpus movet hoc : dominatur in omnibus Usus :
 Hoc duce vix unquam decipiendus eris .
 Sæpe puer , memini , senioris ab ore Magistri
 Pendebar : dubiæ dux erat ille viæ .
 Hic positi nunquam gustasset pocula Bacchi ,
 Quàm biberet , meritis qui foret ante , prior .
 Sic ego nec positi gustabam poculâ Bacchi ,
 Quàm biberet præstans conditione prius ,
 Confecta non ille prius consurgere mensâ ,
 Quàm cuperet signo cetera turba dato .
 Sic ego non ausus mensâ consurgere primus ,
 Cetera quàm mensæ surgeret orbe cohors .
 Et tibi profuerit , si quid titubaveris anceps ,
 Alterius normâ clam præeunte regi .
 Quod facit hic , facias : gestum hic moderatur edendi ;
 Quosque colit ritus , dum bibit ille , colas .
 Turpia sunt quædam , nulloque docente cavenda :
 Videris hæc ; refugo protinus ore notes .
 Ut cum densa putri quis reumata promit ab ore ,
 Tussit , & horridulo perfricat ungue caput .
 Aut Suis in morem mensæ projectus anhelat ,
 Sive bibens clocitat , sive coaxat edens .
 Sed satis : obtutu tibi summa patebit in uno :
 Aspice ; quid caveas , parva tabella docet .

For-

Fortè fuit Juvenis qui sanguine clarus avorum,
Decolor, & proavis inficiendus erat.
Oderat ingenuas divinæ Palladis artes,
Oderat Aonias, Numina sancta, Deas.
Non spumantis equi compescere colla lupatis,
Non agitare leves per juga summa canes;
Plaudere non choreas solitus, non eminus hastam
Mittere, nec ficti Martis amore capi:
Nil, nisi venter, erat, perdendis frugibus aptus,
Vix numerus, moles carnea, pondus iners.
Lætior at nunquam, quàm cum sine lege sedenti
Distrahierent dubiam fercula densa famem.
Illicet in mensâ cubito resupinus inhiaret,
Olfactuque cibos proximior probat:
Scindere nil solitus, manibus rem strenuus urget:
Barbâra vox illi, Fuscina, Culter erat.
Mandit utrisque genis, luctantia fercula dente
Scindit; & in mentum sordida jura fluunt.
Quàm sibi non dispar? cum pocula vasta Lyæi
Haurit, &, ut sacris, dextera parcit aquis.
Ecce paludatus patinæ committitur amplæ
Adriacæ rhombus maximus hospes aquæ.
Illicet exsurgit prædæ mirator opimæ,
Miles & egregius gaudet in hoste pari.
Linea mappa fuit, quâ frontem tergeret udam,
Quâ lineret nares, linea mappa fuit.
Grandibus hinc maculis mantilia fœda videres,
Purpurat effuso sordida mensa mero.
Victa fames epulis, sed non gula victa resedit;
Pluraque cum nequeat, plura vorare cupit.
Pectore tum mœrens suspiria fundit ab imo,
Et tales crudo ructat ab ore sonos.

Tu

Tu ne parens generis , Natura , vocabere nostri ?
Digna quidem dici fœda noverca magis .
Nos paris ad miseros genitrix invisa labores ;
Hocce materni pignus amoris habes ?
Qualis ubi , laceram vento jactante carinam ,
Expuitur tumidis navita nudus aquis ;
Non secus ad vitam nudi , flentesque vocamur ,
Quos labor hinc ulnis excipit , inde dolor .
Quid loquor , ut primos Pallas sibi vendicet annos ?
Heu natum ludis barbara tempus habet !
Pallade defunctos ubi firmior occupat ætas ,
Per varios vitæ cogimur ire gradus .
Hic orat causas , clamosaque jurgia miscet ,
Traçtat & infani garrulus arma fori .
Ille togâ fretus popularibus incubat auris ;
Hic sequitur pugnas horridus ære truces .
Alter gemmiferos properat mercator ad Indos ,
Stultus & in mediis funera quærit aquis .
Nescio quâ raptos miseræ dulcedine famæ ,
De mediâ quosdam nocte lucerna videt .
Mille per ærumnas , rerum discrimina mille ,
Quæ mercês tandem quæritur ? una ; cibus .
Quàm brutis natura feris se prodiga contrâ
Effudit largo , mater opima , sinu .
His vitreos fontes , his præta virentia cessit :
Quâ patet , his tellus publica mensa jacet .
Quod magis invidæâ , non tempora longa morantur ;
Apta sed ad pastum quælibet hora venit .
At nos , qui vano brutis præstamus honore ,
Bis tantum certo tempore mensa manet .
Hic quoque quàm multis convivia legibus horrent ;
Traçtandus quantâ religione calix .

Sic

Sic bibe, sic digitos moderaberis inter edendum;

Sic accumbendum est, sic agitanda manus.

Felices tauri, quibus omni lege solutis,

Ut libet, in stabulis accubuisse licet.

Quid gula, quod puncto vix circumscribitur uno?

Quodque sapit, fluxu prætereunte sapit.

O ego, si fierem totus gula, totus & essem

Venter, quàm saperet dulcius esca mihi!

Quid mihi vobiscum, vanissima Numina, Musæ,

Quid mihi vobiscum, Bellerophontis aquæ?

Æternum jubeo valeas mihi, tetrica Pallas:

Tu tibi, Phæbe, tuæ præmia frondis habe.

Audiit hæc dudum Parnassi rector Apollo,

Quodque cupis, posthac improbe fiet, ait.

Nec mora: lunato sinuosis cornibus arcu,

Mittitur in pueri lecta sagitta caput.

Protinus in collum cervix tenuatur acutum,

Quodque fuit pectus, fit via longa gulæ.

Jam scapulas subeunt alæ, jam pluma capillos,

Inque Gruis formam nubila summa secat.

Quin & litterulas, odii monimenta prioris,

Nunc quoque deformi sub pede signat avis.

Grande gulæ specimen pueris, pariterque puellis,

Dum mea, fœde Puer, Musa legetur, eris.

Dum tener est, primisque riget paliurus in herbis,

Providus ex imâ vellit arator humo.

Dum tener est, nec adhuc serpit per proxima Cancer,

Arte Machaoniâ qui valet, ense secat.

Vos quoque nascentes a stirpe recidite pestes,

O, quibus est prolis provida cura suæ.

Sera venit, quæcunque venit puerilibus annis

Cura: vel in cunis incipe, Serus eris.

Si

Si malè lallavit nutricis ab ubere pendens ;
 Si lac turgidulo traxerit ore procax ;
 Si torvum spectet , si lanea vincla recuset ,
 Non impunè , licet sit levè crimen , eat .
 Hæreat hinc puero morum , vitæque Magister ,
 Protinus urbanum quo duce signet iter .
 Si quid in accubitu , si quid sub pocula peccat ,
 Vapulet erroris conscia dextra sui
 Forsitan hunc spectans lacrymantem frigida mater ,
 De senis excutiet flagra severa manu .
 Et simul ò maneant , censor bone , verbera natos
 Ista tuos ; nostri parvula culpa quid est ?
 Parvula gutta quid est ? aliis tamen addita guttis
 Perdidit innumeras gutta vel una rates .
 Quid sumptus levis est ? levibus sed sumptibus hausta
 Sæpe vel ingentes interiistis opes .
 Amphitheatralis pendentia rudera molis
 Cernis , & antiquo saxa peresa situ ?
 Fallitur , hæc taciti qui diruta moribus ævi ;
 Haustaque præcipiti turbine fortè putat .
 Exiguum parvæ volucris de gutture semen
 Excidit , hoc terræ gleba pusilla fovet ,
 Additur huic tenuis pulvisculus ; educat imber
 Hunc levis : occulto caudice findit humum ,
 Jam nemus est semen ; parvo de semine tandem
 Magnum Romanæ concidit artis opus .
 Hæc insulsa tuo reputes fac pectore , Mater ;
 Hinc nati , dices , parvula culpa mei est ,
 Nunc mihi quid cœnæ Dominus , Conviva , Ministri
 Expediant ; summâ parte docendus ades .
 Quisquis es , ad cœnam mihi qui condixeris ; iram ,
 Vel si causa subest iusta , cavere velis .

Vidi

Vidi ego compressis dominum turgescere labris,
Cum caderet pueri fracta patella manu.
Quod si fortè calix casu periisset eodem,
Illum alapa impressis turpiter ire genis.
Hæc ubi contigerint, coacescit mensa palato;
Sit licet illa tuis dulcior, Hybla, favis.
Acria mandentem spectabam nuper, & ecce
In mea jam tristis venerat ora sapor.
Dulcia mandentem, confecta que melle videbam,
Protinus inque meo gutture dulcor erat.
Sic bona mens, aliena putans sua gaudia, secum
Gaudet, & alterius tacta dolore dolet.
Adde, quod & Domini tibi crimen inuris avari,
Cum tulerit fractus prælia tanta calix,
Quid quod & aptus erit minùs ad sua munia servus,
Quem Domini toties attonuere minæ.
Lux oculos quæ rara juvat, densissima turbat:
Qui nimium stimulis pungitur, hæret equus.
Dixerit hic aliquis; famulos dimittere præstat,
Si minùs hos Dominis increpuisse licet.
Nempe tuis liceat cum nullus in ædibus hospes;
Dedecet hoc, coram cum tamen hospes adest.
Huic primas concede libens, huic subijce fasces,
Huic breve jus cedas, arbitriumque domus.
Divitis in cœnâ cum fortè vocatus adesset,
Pœnituit, quamvis cœna beata foret.
Quid fuit in causâ? dicam; lautissima vultus,
Qui mihi condiret fercula, nullus erat.
Massica sepositis promuntur vina lagenis:
Vina nihil, vultu quod caruere, placent.
Digna tuis Luculle aderant convivia mensis:
Nullus in his, vultu deficiente, sapor.

Quàm

Quàm subamara meo, nec erant, sunt visâ palato
 Fercula? quàm, nec erat, perlita felle Ceres?
 Ecce sub hæc Pauper cœnam condixit: adimus:
 Structa erat, heu, quantum tristibus illa cibus?
 Cetera pauper erat, dives tamen ore: beavit.
 Nectar & huic mallem posthabuisse Jovis.
 Vappa fuit vinum, sed quanvis vappa, placebat:
 Fallor, an & vultus, qui biberetur, erat.
 Juscula quàm sapiunt? sapiunt nec juscula quidquam,
 Quàm pinguis? nec erat, sed mihi visa penus.
 Re lapidosa fuit, re furfure lurida nigro;
 Commoda sed vultu facta latente, Ceres,
 O', quibus est epulas aliis ornare cupido,
 Hos memori monitus figite mente meos.
 Quis furor in cœnis patrios effundere census?
 Sit modus, o; frugi pars bona ventre sumus,
 Quod caput est, comem patinis apponite vultum;
 Credite: pars cœnæ maxima, vultus erit.
 Non tamen officiis amor est captandus ineptis;
 Displicet interdum velle placere nimis,
 Melle laboratas hic fastidiverit offas;
 Abstinet apposito sobrius ille garo;
 Pinguibus ille sibi pulmentis temperat; alter
 Innocuum capiti non fore jurat aprum;
 Cogendus tibi nullus erit: vel munera sordent,
 Cùm quis in invitâ conferat illa manus.
 Quem non occidunt? Bibe rursus: confice; nondum
 Est satis: ah nimia pocula perdis aquâ.
 Hæc licet excuset, purgetque domesticus usus,
 Non tamen urbanâ labæ carere putes,
 Nempe minùs liber posthac conviva recumbam;
 Et tacito dicam murmure; Censor adest.

Sæ-

Sæpe mero fallam labris primoribus hausto ,
Furtivâ invergens vina relicta manu .
Sæpe cibos fingam me mandere , mansâ catellæ
Te clam , sub mensâ quæ latet , exta dabo .
Plaudite , Convivæ , vultuque rependite vultum ,
Et date lætitiæ candida signa , Boni .
Ista dapes merces interfecet , ista sequatur :
Hoc Domino pretium persoluisse decet .
Huic de more cohors per dulcia pocula vitam
Ultra Nestoreos libet amica dies .
Huic si frater erit longinquis hospes in oris ,
Hunc etiam jubeat sæpe valere calix .
Inde bonæ valeantque Nurus , valeantque sorores ,
Totaque gens hausto deveneranda mero .
Forfitan huic parvusque nepos hærebit ; & illum
Excipe complexu , blanditiisque fove .
Ingeniumque simul metitus abindole , dices ;
Agricolæ quantam spem facit ista seges !
Ultima pars superest , mensæ quæ cura , Ministri ,
Vestra sit ; hîc factio sine quiescet opus .
Quis dubitet , primi florentem viribus ævi
Quin mihi , qui cyathos præbeat , esse velim ?
Nempe senex tremulâ mihi pocula fronte ministret ?
Nempe dapes tremulâ porrigat ille manu ?
Inter opus subitâque pedes remorante podagrâ
Ejulet ? & manibus discus , & esca fluant ?
Non tamen idcirco cirratulus adstet ephebus ,
Fœmineo solitus pingere more genas .
Ipse nec in cœlo magni pincerna Tonantis ,
Iliacus caruit suspicione Puer ,
Quæ media est ætas inter juvenemque , senemque ,
Hæc placet : hanc prudens elige ; tutus eris .

L

At

At cave deformes, nimis que gravædine tardos;
 Luminibus læsos, longipedesque fuge.
 Sedulus in primis tibi sit, promptusque legendus;
 Plurimus a celeri sedulitate favor.
 Pareat ad nutum genii captator herilis,
 Jussaque de Domini prælegat ore sagax.
 Quid strepitu cultri, quid tinnituque salilli,
 Calleat, & tussi quid velit ille levi.
 Sit mare compositum, sit leniter unda tumescens,
 Cui mea se tutò credere cymba velit.
 Ipsa salutares sensim bibit altius imbres,
 Arida cum modicis terra fovetur aquis.
 Prandia cur subito modò concita turbine ferventi,
 Nunc eadem vento deficiente cadunt?
 Lancibus en subitò, patinisque tumescit obesis;
 Protinus en vacuo detumet orbe torus.
 Sedulus hæc norit, prudensque cavere minister,
 Peccantem propriâ nam quis in arte ferat?
 Ne quid turpis hiet, ne mensa dehiscat inanis;
 Ex intervallo suggerat ille dapes.
 Nec patinam, conviva loco quàm velle moveri
 Innuat, hanc mensâ detrahat antè Puer.
 Non ego signa dedi, nostrâ quod ab arte vetabar;
 Sed tamen urebat bilis amara jecur,
 Scilicet urebat, cum clandestinus amicam
 Pæne meo patinam sustulit ore Puer.
 Sustulit, & latitans absorbuit: inde peruncto
 Ore, tulit furti sordida signa sui.
 Stulte, quid aggeminas crimen, Puer? ablue fordes:
 Hic scelus illuvies, quàm gula, majus habet.
 Nam quid erit posthac, horum si fraude laboret,
 Quorum servari debet ab arte nitor?

Et

Et quid recta juvant operoso splendida cultu,
 Pictaque barbaricâ texta superba manu;
 Si lacer, & turpis famulatus in ædibus adstat,
 Sitque cohors Domino pæne pudenda suo?
 Illo præcipue sed tempore, sacra Lyæi
 Publica cum fervent; omnia munda decent.
 Fuscinae niteant, referant cochlearia vultum:
 Sit sine labe toral, sit sine sorde calix.
 Tunc quoque recta cohors mensam circumstet herilem,
 Et bene pexa comas, & bene lota manus.
 Non quodcunque licet, pariter decet; at licet omne
 Quod decet: exemplis res liquet ista suis.
 Quis Phalaris tussim, vetuit quis sputa Procastes?
 Ut minus hæc deceant, mensa superba facit.
 Quid mihi, stulte Puer, stomachum facientia præbes
 Pocula, dum tussis succutit ægra latus?
 Quidve dapes spurco mihi rheumate turgidus afflas?
 Quidve scabis sædo turpiter ungue caput?
 Quàm malè cancellata sedent tibi brachia tergo!
 Dexterâ suspectâ quàm malè parte latet!
 Quàm, si fortè cinis sedeat, malè discutis escas
 Flamine! post ventum sæpè sequuntur aquæ.
 Altèr at ecce sales, & quidquid mensa latrarit,
 Et quidquid cyathi desipuerè, refert.
 Ergo, quod appposito lusit conviva Lyæo,
 Candidus ingenui simplicitate meri;
 Evolet, & totâ tuba publica personet urbe,
 Pugnet & in Dominos mensa jocosa suos?
 Hæc mala fac ullo gliscat sine vindice pestis,
 Quantus erit Domino conscia mensa timor!
 Finis adest mensæ: cubito conviva soluto
 Oscitat, & dentes cuspis eburna linit.

Me quoquè jam fessis subeuntem littora velis
 Par est quassatæ membra levare ratis .
 Talia dicebam ; foribus cum spontè reclusis
 Fulsit ab insolito parva nitore domus .
 * Ecce vir aspectu sese venerabilis offert ,
 Vîsus & est quiddam majus habere viro .
 Nota mihi facies ; nec erat bene nota ; sed illi
 Obtulerat similem multa tabella virum .
 Dum tamen ancipiti dubitabam mente , quis esset ?
 Ipse color vestis prodidit esse Casam .
 Præsulis in morem violâ pallebat amictus ,
 Et toga carbaseo conspicienda sinu .
 Non secus , ac visô fingit puer ora magistro ,
 Utque suum miles flectitur ante ducem .
 Sic me collegi , pudibundaque lumina fingens ;
 Urbanæ , dixi , Legifer artis adest .
 Fluxerat ad talos mihi zona volubilis imos ,
 Adducta est celeri zona voluta manu .
 Pulvis , Avana , tuus tunicæ turpaverat oras ,
 Excussus digito pulvis , Avana , tuus .
 Sensit ubi nimîa me religione teneri ,
 Verba per hæc nostros sustulit ille metus .
 Ars mea , tu nosti , quàm parcat amica Poëtis ,
 Quosque suis curis docta Minerva terit .
 Nempe diu volucris fessos indagine veri
 Sollicitâ mendas pendere mente leves ?
 Quid refert , dum compta minùs tibi cingula peccant ;
 Si , minùs ut peccet publica vita , facis ?

Quid

7 *Sæpe a me in his libellis , &c. nunquam fasir laudatus Joannes Casa , qui
 Dialogum de moribus , cui Galateus nomen est , Etruscâ linguâ polîtissî
 me scripsit , quemque Etrusci Senis sub nomine invenies hic aliquand. ap
 p.issatum .*

Quid mihi pulvillus tenuis, si carmine frugi
 Tergis inurbano pectora crassa situ?
 Gratulor ipse tuis, Vates dilecte, Camœnis,
 Nostra quod egregius miles in arma venis.
 O quotiès sūso mihi victor ab hoste redibis,
 Cum Juvenum incipies publicus ore legi.
 Multa quidem noster docuit Galateus; at unus
 Omnia non potuit ferre, brevisque liber,
 Namque ubi densa viret, semperque uberrima surgit,
 Non nisi multiplici falce premenda seges.
 Vel nunc: ecce tibi nova gens erupit in auras;
 Pessima gens, nostri prorsus honoris inops.
 Hæc, ut avos quondam nondum sat nota latebat:
 Tempus ad hoc certâ sic quoque voce caret.
 * Curstat huc illuc gens desidiosa per Urbem:
 Hoc & agit tantum sedula, ne quid agat,
 Nomen & officii ventri præterdit honestum;
 Re tamen has muscas non nisi mella vocant,
 Hæc quoque nocte tuis jentacula dulcia mensis,
 Et brevis hæc summum fimbria lambat opus.
 Tunc ego ab insolitæ percussus imagine lucis,
 Hæc retuli contra, lumina fixus humi.
 Quantus honos, humilesque lares, & adire Penates
 Exiguos, tantum non puidisse virum?
 Non tu vivendi pariter, pariterque loquendi
 Doctor, Apollinæ summus & artis apex?
 Fama quidem tenuis, rumorque incertus ad aures
 Venerat, hoc hominum vivere in Urbe genus.

L 3

Quî

* Exotici quidam Aulici, vulgo Galoppini, fortasse ita dicti à cursitanda,
 & officii specie magnarum Principum aulas celebrando, præsertim ubi Xe-
 niis, ac repositis vel anse, vel post meridianis magnus aliquis Hospes ex-
 cipitur.

Quî tamen ingenio , vitâque remotus ab aulâ ,
 Hæc valeam numeris inferuisse meis ?
 Fac aulas celebrem ; villosa gausape tectum
 Me salibus carpet Turba Togata suis .
 Adde quod & famuli , qui Principis atria servant ;
 Serica non vestis , Vir bone , vade procul .
 Scilicet hæc terrent ? vafros eludere servos ,
 Ne dubita , nostri cura laboris erit .
 Annulus hic ambos cupidis obtutibus aulæ
 Tollet , & haud visis cuncta videnda dabit .
 Exitus in promptu est ; gemmâ protectus amicâ ,
 Per fora non ulli cognitus ampla feror .
 Nec mora : Patriciis succedimus ædibus ambo ;
 Structa ubi quæ Regem pompa deceret , erat .
 Distrahor hinc illic per tot miracula luxus ;
 Et , dum contemplor singula , plura trahunt .
 Hic rapit attonitum tabularum picta supellex ,
 Grajugenas possent quæ decuisse manus .
 Hinc revocant Pario spirantes marmore formæ ,
 Grajugenæ possent quas meruisse manus .
 Alliciunt prisco fabrefacta toreumata cælo :
 Alliciunt altis pendula vela tholis ,
 Qualiter æquato pugnantibus impete ventis ,
 In mediis hæret fixa phaselus aquis ;
 Sic spectata pari dum me rapit arte supellex ,
 Constitit attonito dulcis in ore stupor .
 Jamque novum fallente gradu conclave subibam ,
 Pone sequens Comitibus multa docentis iter .
 Hic mihi mensarum sese longissimus ordo
 Obtulit , & dominæ pegmata structa gulæ .
 Quam variis illusa modis chrysendeta vidi !
 Murrhina Dædaleâ quàm bene ducta manu !

Vis

Vis Ligurum confecta focis, & melle Sicano
 Rorantes offas? copia magna subest.
 Crustula Parthenope vel quæ generosa laborat,
 Quæque Sabauda manus? copia dives adest.
 Quid dulci concreta gelu carchesia dicam,
 Frigoraque in liquidas crescere iussa dapes?
 Hæc violæ referunt primum vernantis odorem,
 Hæc, quod fraga jugis lecta recenter, olent.
 His expressa tuum largiris, Amygdala, nomen:
 Nomen & his vestrum, Persica mala, datis
 Sunt quæ lacte novo, spumisque tumentibus alben-
 Cinnama sunt, Cerasi, Mexiacusque latex.
 Fervet opus: tumidis æratas ventribus ollas
 Succutit hac illac irrequieta manus.
 Hic digitum intendente Casâ, fœdissima primum
 Est mihi per certas cognita turba notas.
 Ecce: viden? cui manca pedes pertingit ad imos
 Vix toga; Lurconum Dux præit ille gregem.
 Ille, Viden? macie confectus, & ore canino
 Esuriem spirans; pila secunda regit.
 Hi, quos incessus reliquis discernit agrestis,
 Ultima militiæ signa gregalis habent.
 Intereâ strepituque pedum, strepituque rotarum
 Principis adventum conscia nola docet.
 Jamque bipartito volat agmine lecta juvenus.
 In manibus pateræ, densaque liba sonant.
 'Aulica gens modicis sua perlinet haustibus ora,
 Dumque bibit, comptos spargit ab ore sales.
 Lac aliquis prædulce bibens; hoc suspicor olim
 Lac dabat infanti Cressa capella Jovi.
 Hic summis libans mellita Cydonia labris;
 Fallor? an hoc pomo trux Atalanta stetit?

Al-

Alter; an hic bibitur sitis, & sitis ipsa fititur?
 Tantale an hanc velles forte sitire sitim?
 Nil tibi cum salibus, Lurconum turba, iocosis:
 In manibus cyathi; remque potenter agis.
 Quàm fædi rictus, vastæque sub ore lacuna?
 Indefecturæ quanta vorago gulæ!
 Plus tamen argentum gens hæc, plus esurit aurum,
 Quàm gelidæ succos, quàm tua liba, Ligur,
 Vascula fortè videt cælata decenter, adhinnit:
 Hamus inest oculis, unguibus hamus inest.
 Hic suspecta diu cochlearibus oscula figens;
 Quo valet, argenti frustula dente secat.
 Ille scyphum, pateramque tenens; si fortè figillum
 Abstrahat, infixo fortiter ungue premit.
 Jam furtim mappæque volant, nitidique tridentes:
 Vascula jam miris cedere visa modis.
 Pervigil ut custos sibi rem decedere sensit,
 Plus quàm Stentoreo protinus ore tonat.
 Furibus aula patet; famuli prohibete: quid inter
 Ingenuas fuci nidificantur apes?
 Servorum truculenta manus distringere fustes;
 Attonitosque minis, verberibusque sequi.
 Præcipites fugiunt, aulâ ridente, catervæ;
 Furtaque callidiùs quàm sua terga tegunt.
 Dum fugerent, loculi, collisæque vasa sonabant,
 Voxque latrocinii tinnula testis erat.
 Dum fugerent, loculis imprudens excidit uni
 Scheda, per has, memini, deproperata notas.
 Frons erat hæc: Cupidis alienâ vivere quadrâ
 Carmine præcipitur, quæ peragenda, brevi.
 Aulica quotquot erunt primum solemnia Romæ
 Disce, quibusque frequens pompa futura locis,
 Sunt,

Sunt, quæ lauta parùm, modicisque paratibus algent;
 Altera régifico structa nitore decent.
 Utraque semper adi: referes in dispare lucro
 Hoc tamen, ut nunquam cesset ab arte manus.
 Cum venies, fac comptus eas, cultusque decenter
 In speciem; curat, quod latet, Aula nihil.
 Aspera nil refert intus te cannabis urat,
 Si toga, cæsaries, pallia pexa foris.
 Ære tamen minimo, vel, quæ laus maxima, nullo
 Fac tibi stent; artis summa sit ista tuæ.
 Indue vel raptos vili de funere crines:
 Arte tamen mendas dissimulante tegas.
 Pendula venali prostant quæ pallia filo,
 Sume, nec antiquo despice more togam.
 Commodet ut vestes, lucri captandus Apella
 Parte tui, aut etiam decipiendus erit.
 Dixeris empturum, si luce probaveris unâ;
 Defunctamque suo munere redde togam.
 Si callosa tibi, gentemque accuset agrestem,
 Pelle sub imposta callidus abde manum.
 Pallia composito sinuosa volumine circum
 Qua toga deterior fac tibi parte premant.
 Si pes in lacerâ fluitet malè nixus alutâ,
 A podagrâ dices intumuisse pedes.
 Hactenus artis habes documenta levissima nostræ:
 Intima nunc artis, quæ docere, dabo.
 Crustula qui dominâ tantùm venatur in aulâ,
 Is puer est; nostrâ nil & in arte sapit.
 Nos capit argentum, solidoque movemur ab aurô:
 Pocula nos, pateræ, fuscinulaeque trahunt.
 Cum venies, mediæ te protinus inferere turbæ:
 Consilium, quid agas, turba locusque dabant.
 An-

Angulus extremæ vel te subnubilus aulæ
 Fac capiat ; nostris lux minùs apta dolis .
 Stannea vasa feres , vel cuprea pocula tecum ,
 Cælatas variis fuscinulasque notis .
 Dixeris , hæc quorsum ? loquitur res ipsa ; reponens
 Vilia , clam oculis aurea conde tuis .
 Multa superfuerant ; lacerans in frustra papyrum ,
 Indignabundo cum fremit ore Casa .
 Non opus hîc elegis , Vates , imbellibus : illos
 Tela Lycambeo perlita felle manent .
 Plurima discedens , & qualia ? credidit Heros
 Auribus , at certo tempore digna premi .
 Avolat hæc inter Præsul mihi : non sine risu
 Me recipit parvo cella beata sinu .
 Plaudite : votivâ puppim redimite coronâ ,
 Quæ maris immensum salva peregit iter .
 Vos Pueri vestro , Juvenesque assurgite Vati ,
 Turbaque militiæ signa secuta meæ .
 Quod si fortè meas donabitis Urbe Camænas,
 Præmia sat noster tum feret ampla liber .
 Nunc age : Pimplæa devinctus fronde capillos ,
 Hæc ego juratus spondeo , Phœbe , tibi .
 Donec ero (cineres laus hæc pertingat ad ipsos)
 Urbani Cultûs semper amator ero .
 Donec ero (belli tuba concinat ænea signum)
 Semper Inurbani Nominis hostis ero .
 Grande Sacramentum dictum est ; subscribite : cessant:
 Hei mihi , quàm pauci gens bene culta sumus !

F I N I S .

13243

Provincia Italiana della
Fondo librario antico
Gallarate
Compagnia di Gesù

mem. 12

L.8
6h+1